

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZETÉNEK
ÉS A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA DEMOGRÁFIAI BIZOTTSÁGÁNAK
KÖZLEMÉNYEI

63.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
Népeségtudományi Kutató Intézet

Igazgató:
Monigl István

ISSN 0134 0093

Sorozatszerkesztő:
Pongrácz Tiborné

Irták:
Pongrácz Tiborné
S. Molnár Edit

Lektorálta:
dr. Óry Imre

**A 18 ÉVEN ALULI
HÁZAS CSALÁDI ÁLLAPOTÚ ANYÁK
TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI,
EGÉSZSÉGÜGYI JELLEMZŐI**

BUDAPEST

1986/3

Statisztikai Kiadó Vállalat
Felelős vezető: Kecskés József igazgató
Nyomdaüzem - 87-5830-10
Formátum: A/4 Terjedelem: 16 /A/5/ iv

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
I. BEVEZETŐ	9
II. A FŐBB EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA	13
1. A fiatal korban szülő, házasság nélküli társadalmi-demográfiai jellemzői	20
2. A szülők társadalmi-demográfiai jellemzői	27
3. Nevelkedési körülmények, szocializációs hatások	29
4. A férfiak főbb társadalmi-demográfiai jellemzői	33
5. A megismerkedéstől a házasságkötésig	35
6. A szexuális élet kezdete. A fiatalok anyák informáltsága a szexuális életről és a védekezésről	41
7. Védekezési gyakorlat, a nem védekezés indokai, az alkalmazott fogamzásgátló eszközök	48
8. A terhesség bekövetkezése, a szülés melletti döntések	51
9. A gyermekszülés egészségügyi vonatkozásai	63
10. Jelenlegi problémák, jövőre vonatkozó tervek	68
III. TÁBLÁZATOK	73

TÁBLÁZATOK

	Oldal
1. Az elvégzett osztályok száma a kérdezettek koréve szerint	75
2. Jelenleg tanul-e, a kérdezettek koréve szerint	76
3. Megszakította-e tanulmányait a terhesség miatt - korév szerint	77
4. A kérdezettek gazdasági aktivitása korévük szerint	78
5. A kérdezettek állománycsoportja korévük szerint	78
6. Hányadik munkahelyén dolgozik a kérdezett - korév szerint	79
7. A házasságkötéskor betöltött életkor a kérdezettek koréve szerint	79
8. Házasságkötés előtti együttélés a kérdezettek koréve szerint	80
9. A házasságkötés és a szülés között eltelt idő a kérdezettek koréve szerint	80
10. A teherbeesés időpontja a házasságkötéshez viszonyítva, korév szerint	81
11. Első terhesség a jelenlegi férjtől származik-e, korév szerint	81
12. Az első terhesség házasságon belül következett-e be, korév szerint	82
13. A kérdezettek első terhességük idején betöltött életkora, korévük szerint	83
14. A kérdezettek első terhességének kimenetele, korévük szerint	83
15. A kérdezettek életben lévő gyermekeinek száma, korévük szerint	84
16. Születéskori és jelenlegi lakóhely azonos-e korév szerint	84
17. A kérdezettek településtípus szerinti megoszlása korévenként	85
18. A kérdezettek megyék szerinti megoszlása korévenként	86
19. A megkérdezett kikkel lakik együtt, korév szerint	87
20. Laksűrűség (egy szobára jutó személyek száma) a kérdezettek koréve szerint	88
21. A férj és feleség együttes jövedelme az anya életkora szerint	89
22. Az édesanya életkora a kérdezettek koréve szerint	89
23. Az édesapa életkora a kérdezettek koréve szerint	90
24. Életben van-e az édesanya, illetve a kérdezett hány éves korában halt meg, korév szerint	90
25. Az édesanya iskolai végzettsége a kérdezettek koréve szerint	91
26. Az édesapa iskolai végzettsége a kérdezettek koréve szerint	91
27. Az édesanya foglalkozása a kérdezettek koréve szerint	92
28. Az édesapa foglalkozása a kérdezettek koréve szerint	92
29. Az édesanya életkora az első gyermeke születése idején a kérdezettek koréve szerint	93
30. A kérdezett édestestvéreinek száma, korév szerint	93
31. A kérdezettek nevelkedési körülményei korévük szerint	94
32. A kérdezett édesanyjának nevelkedési körülményei, korév szerint	95
33. Együtt élnek-e a kérdezett szülei, korév szerint	95
34. Válás után melyik szülővel élt a kérdezett, korév szerint	96
35. A férj életkora a kérdezett koréve szerint	96
36. A férj iskolai végzettsége a kérdezett iskolai végzettsége szerint	97
37. A szakmunkásképzőt végzett férfjek megoszlása a kérdezettek iskolai végzettsége szerint	98

	Oldal
38. A férj jelenlegi foglalkozása a kérdezettek koréve szerint	98
39. A leendő férjjel való megismerkedés helye a kérdezett koréve szerint	99
40. A leendő férjjel való megismerkedés és az együttjárás kezdete között eltelt idő a kérdezett koréve szerint	99
41. Az együttjárás kezdete és az első szexuális együttlét között eltelt idő, a kérdezett koréve szerint	100
42. Az együttjárás kezdete és a házasságkötés között eltelt idő a kérdezettek koréve szerint	100
43. A szexuális élet kezdete és a teherbeesés között eltelt idő, korév szerint	101
44. A szexuális élet kezdetének életkora a kérdezettek koréve szerint	101
45. Tanácskérés a védekezéssel kapcsolatban a kérdezett koréve szerint	102
46. Kitől kért tanácsot a kérdezett, korév szerint	103
47. Milyen tanácsot kapott a védekezéssel kapcsolatban, korév szerint	103
48. Iskolai felvilágosítás a fogamzásgátlásról, a kérdezett koréve szerint	104
49. Iskolai felvilágosítás a terhesség alatti életmódról a kérdezett koréve szerint	104
50. A szülők tájékozottsága a fiatalok szexuális életéről, a kérdezett koréve szerint	105
51. A kérdezett véleménye arról, hogy kitől kellene tanácsot kapni a szexuális életre vonatkozóan, korév szerint	105
52. A kérdezett véleménye arról, hogy milyen segítséget igényelnének a fiatal lányok, korév szerint	106
53. Gondolt-e arra, hogy teherbe eshet a kérdezett, koréve szerint	107
54. Védekezett-e a teherbeesés ellen a kérdezett, koréve szerint	107
55. A védekezés módszere az iskolai felvilágosításban való részvétel szerint	108
56. A védekezés elutasításának indoka a kérdezett koréve szerint	108
57. Gondolt-e a terhesség megszakítására a kérdezett, koréve szerint	109
58. Mikor gondolt arra, hogy terhes, korév szerint	110
59. Kinek mondta meg először a terhességét, korév szerint	111
60. Férjének mikor mondta meg, hogy terhes, korév szerint	112
61. Szüleinek mikor mondta meg a terhességét, korév szerint	113
62. Terhességét az orvos mikor állapította meg	114
63. A szülők véleménye a terhességről a kérdezettek koréve szerint	115
64. A szülés mellett szóló indokok a kérdezettek koréve szerint	116
65. Fokozott gondozott terhes volt-e a kérdezett, korév szerint	117
66. A fokozott gondozásbavétel oka a kérdezett koréve szerint	118
67. Volt-e beteg a terhesség alatt, korév szerint	119
68. Volt-e kórházban a terhesség alatt az anya, koréve szerint	119
69. A szülés szövődménye a betegségek nemzetközi osztályozása alapján, az anya életkora szerint	120-121
70. A gyermek születési súlya az anya koréve szerint	122
71. A terhességi hetek száma az anya koréve szerint	122
72. A kérdezett véleménye arról, hogy mi okozza a legnagyobb problémát, nehézséget, korév szerint	123
73. A kérdezett véleménye arról, hogy kíván-e még gyermeket szülni, korév szerint	124
74. A fiatalok anyai családtervei, korév szerint	124
75. A következő gyermek születésének tervezett időpontja a kérdezett koréve szerint	125
76. A kérdezett továbbtanulási tervei, korév szerint	125
77. A kérdezett tanulási terve, korév szerint	126
78. A kérdezett véleménye arról, hogy miért nem kíván tovább tanulni, korév szerint	126

I. BEVEZETŐ

A fejlett ipari országokban a serdülőkori termékenység az elmúlt évtizedben igen különbözőképpen alakult. A nyugat-európai országok egy részében az 1970-es évek eleji viszonylag alacsony fiatalkori termékenységet az évtized egészében alacsony és mérsékeltén csökkenő színvonal jellemezte. A fejlett ipari országok egy másik csoportjában a serdülőkori termékenységnek az előbbinél magasabb színvonala volt általános, de a termékenységi mutatók ebben a kategóriában is időben bizonyos csökkenést mutattak. Néhány kelet- és dél-európai országban ezzel ellentétben az 1970-es évek eleji alacsony, vagy közepes színvonalu fiatalkori termékenységben tíz év alatt igen erőteljes növekedés volt tapasztalható. A magyar termékenységi adatok elemzése alapján Magyarország a harmadik kategóriába sorolható. Magyarországon az utóbbi 15 évben a 18 évesnél fiatalabb anyák termékenysége számottevő emelkedést mutatott.

A serdülőkori terhességek gyakoriságának növekedése elsősorban a biológiai nemi érés és a házasságkötés között eltelt idő meghosszabbodására vezethető vissza. A biológiai és pszichológiai akceleráció következtében a mai fiatalok előbb válnak éretté a nemi életre, de ugyanakkor a tanulmányi idő meghosszabbodása, a korlátozott anyagi lehetőségek és a serdülők anyagi függősége, a fiatalok többségénél kizárja a túl korai házasságkötés, családalapítás lehetőségét. A fiatalok szexuális aktivitásának fokozódása kapcsolatba hozható továbbá a tradicionális normák térvésztesével, a szexualitás szabadabb, nyilvánosabb tárgyalásával, a két nem elkülönítésének mind nagyobb mértékű megszűnésével és nem utolsósorban a fogamzásgátló tabletták gyors elterjedésével. A serdülőkori szexuális kapcsolataira sok esetben - elsősorban az életkorral magyarázhatóan - felelőtlenebb magatartás, a fogamzásgátló eszközök esetleges vagy rendszertelen használata jellemző, s ily módon megnő a nem kívánt terhesség bekövetkezésének valószínűsége.

A serdülőkori terhes esetén a nem házas családi állapotra, az iskolai tanulmányokra és egyéb, a fiatal korral összefüggő okokra visszavezethetően nagyobb valószínűséggel kerül sor a terhesség műtéti megszakítására. Az első terhesség megszakítása ebben a fiatal korban a pszichikai traumán túl, mind korai, mind késői egészségügyi szövődményeket vonhat maga után, amelyek közül talán a legsúlyosabb a fogamzóképeség megszűnése, vagy a fertilitás csökkenése.

Nem kevésbé kedvezőtlen azonban a terhességüket kihordó, tizenéves korban anyává lett nők helyzete sem, az a negatív társadalmi hatás, amely a fiatalkori szüléssel, anyasággal együtt jár. A szüléssel végződő terhességek esetében a fiatalkoru anyák többsége nem rendelkezik megfelelő ismeretekkel, iskolai végzettséggel, s így nemcsak gyermeke megfelelő gondozására, nevelésére nem képes, de gyakran saját iskolai tanulmányai is félbeszakadnak, s a társadalomba való beilleszkedés tekintetében ő maga is, a gyermeke is kisebb eséllyel indul. Kilátásai a kapcsolatteremtésre, a megfelelő családi élet kialakítására is csökkennek. Helyzetét tovább rontja, hogy az esetek nagy részében megfelelő támogató családi háttérrel sem rendelkezik, sőt a társadalom, a környezet toleranciáját is nélkülözi.

A fiatal korban teherbe esett, de talán még inkább a fiatal korban szült nők helyzete számos demográfiai, társadalmi és egészségügyi problémát vet fel, s ezekre a kérdésekre kerestük a választ a KSH Népeségtudományi Kutató Intézet és az Országos Szülészeti Intézet közös, kérdőíves felvételen alapuló vizsgálata során.

A kutatási koncepció kialakításakor a serdülő kor felső határát a 18. életévben határoztuk meg. Ez ugyan egybeesik a nagykorúság magyar korhatárával, de eltér a nyugat-európai, észak-amerikai demográfiai vizsgálatokban szokásos serdülőkori kategorizálástól. A fiataalkori terhességek kérdésével foglalkozó külföldi szakirodalom serdülőnek a 20 éven aluli korcsoportokat nevezi, egyes esetekben megkülönböztetve az igen fiatal, 14-17 éves serdülők, illetve a 18-19 évesek alcsoportját. A népesedéssziszti adatok elemzése azonban azt mutatja, hogy Magyarországon a 15-19 éves női népesség teherbeesési és termékenységi magatartása jelentős mértékben eltér a nyugat-európai országok azonos koru női népességének teherbeesési és termékenységi magatartásától. Ezen eltérés elsősorban arra vezethető vissza, hogy a 18-19 éves női népesség Magyarországon nem serdülőkori demográfiai jellemzőket mutat, hanem inkább a felnőtt női népességre érvényes termékenységi magatartás-formát. A serdülőkori termékenységi mutatók érvényessége Magyarországon a 15-17 éves korcsoportra korlátozódik, vagyis hazánkban e korcsoport teherbeesési és termékenységi magatartás szempontjából azonos az európai országok többségének 15-19 éves női népességével. Ebből azonban az a következtetés is levonható, hogy Magyarországon a serdülőkori demográfiai szempontból korábban zárul le, vagyis nem a 20. hanem a 18. életévével.

A 15-19 éves korcsoport eltérő termékenységi magatartásának magyarázata a magyar népességre jellemző korai házasságban keresendő, abban a tényben, hogy a 19 évesnél fiatalabb női népességben belül a házasságok aránya hazánkban lényegesen nagyobb, mint a nyugat-európai országok bármelyikében.

A fiataalkori terhességek főbb társadalmi-demográfiai összetevőit kutatva vizsgálatunkat a terhesség kimenetele és az anya családi állapota szerint három mintán végeztük, úgy mint:

- a terhességüket megszakítottó hajadonok,
- a terhességüket kihordó, gyermeket szült, házasságban élő fiataalkorúak,
- a terhességüket kihordó, gyermeket szült nem házasságban élő fiataalkorúak mintáján.

A terhességmegszakításon átesett serdülő lányok esetében a demográfiai ismérvek mellett, a családi háttér, a neveltetés körülményei, a partnerre és a szexuális kapcsolatra vonatkozó információk, a termékenységtörténet, a fogamzásgátlási módszerek ismerete és alkalmazása, valamint a terhesség megszakítása melletti döntés oka, a szülői magatartás, szülői vélemény szubjektív értékelése jelentik a vizsgálandó témaköröket.

A differenciáltabb társadalmi következmények miatt részletesebb vizsgálatot igényel a szüléssel végződő terhességek társadalmi-demográfiai hátterének és egészségügyi vonatkozásainak vizsgálata. Tekintettel azonban arra, hogy a fiataalkorúknál, az országos 7 %-os átlagot jóval meghaladó, mintegy 32-33 %-os a házasságban kívüli szülések aránya, célszerű volt megkülönböztetni és külön kérdőívvel vizsgálni a szüléskor már házasságban élő, illetve a nem házasságban élő család állapotú anyák csoportját.

A házasságban élő anyáknál meg kell azonban jegyezni, hogy a serdülő nők e csoportjának 70 %-ot meghaladó aránya is hajadonként lett terhes, és a házasságkötésre jelentős részben a terhesség bekövetkezése miatt került sor. Mégis a fiatal nők számára a házasság társadalmi biztonságát,

legalizálást jelent, szemben a nem házasokkal, akiknél előfordulhat, hogy az apát nem is ismerik, vagy nem akarják megnevezni, a gyermek apjával való kapcsolat már megszűnt és helyzetük a gyermekszülés után mindenképpen jóval kilátástalanabb, a társadalom magatartása elitélőbb.

Nagy hangsúlyt fektettünk kutatásunkban a tinédzser anya családi hátterének, neveltetési körülményeinek feltárására. Mindkét csoportban vizsgáltuk a családi háttér mellett az objektív megélhetés lehetőségeit (um. lakás, jövedelem), az iskolai végzettséget, a terhesség és a szülés körülményeit, a fogamzásgátlási ismeretek szintjét, a gyermek elhelyezésével, eltartásával kapcsolatos problémákat, az apa adatait. Informálódni kívántunk az apával való kapcsolat időtartamáról, a nem házasok esetében a kapcsolat további perspektívájáról, a gyermekvállalás családi és társadalmi fogadtatásáról, s az anya további családi, tanulási, illetve munkavégzési terveiről. Végül, de nem utolsón sorban feljegyeztük a terhesség és a szülés körülményeit, lefolyását és esetleges szövődményeit, az újszülött és a szülők legfontosabb egészségügyi paramétereit.

A felvételt 1983 első félévében hajtottuk végre az ország összes szülészeti és nőgyógyászati intézményében, osztályán. Ennek során az intézményben dolgozó orvosok, védőnők kérdőívet töltöttek ki a művi terhességmegszakításra jelentkező lányokkal, illetve a gyermeket szült házasság és nem házasság 18 éven aluli nőkkel. A feldolgozható és értékelhető kérdőívek száma a terhességmegszakításon átesett hajadonoknál 1135, a házasság családi állapotú anyáknál 1393, a nem házasság családi állapotú anyáknál 950. A három minta főbb megállapításait, az adatok értékelését három külön kiadványban adjuk közre. "A terhességmegszakításon átesett 18 éven aluli hajadonok társadalmi-demográfiai jellemzői" címen az első a KSH Népeségtudományi Kutató Intézet Közleményei 62. számaként (1986/2) jelent meg. A jelen kiadvány a 18 évesnél fiatalabb korban gyermeket szült házasság anyák vizsgálati adatait tartalmazza. Végül ezt követi majd a harmadik kötet, amely a 18 évesnél fiatalabb korban házasságon kívül gyermeket szült anyák vizsgálatának eredményeit foglalja össze.

II. A FŐBB EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A házas fiatalok anyák vizsgálata során 1333 18 éven aluli, gyermeket szült nővel beszélgettünk és töltöttünk ki kérdőívet. Átlagéletkoruk 16,5 év volt. A házasságkötés és a gyermekszülés - vagyis az adatfelvétel - idején betöltött életkor között átlagosan mintegy 5 hónap eltérés van, de találtunk a megkérdezettek között olyan személyeket is, akik már két éve házasságban élnek. A házasságkötéskori átlagéletkor 16,1 év.

A fiatal anyákra viszonylag alacsony iskolai végzettség jellemző: az elvégzett osztályok átlagos száma 8,5 osztály. A serdülőkorú anyák iskolai végzettségi mutatói messze elmaradnak a korosztály egészére jellemző értékektől.

Az elvégzett osztályok átlagos száma a teljes körű női népességnél és a gyermeket szült anyáknál

Kor	Az elvégzett osztályok átlagos száma	
	teljes női népességnél	fiatalok házas anyáknál
15 évesek	8,3	7,8
16 évesek	9,0	8,2
17 évesek	9,6	8,9

Az adatokból megállapítható, hogy iskolai végzettség tekintetében a fiatalok anyák csoportja jelentős mértékben hátrányos helyzetűnek tekinthető. Az országos átlagoktól való elmaradás, az elvégzett osztályok alacsonyabb száma két tényezőre vezethető vissza. Egyfelől alacsony az általános iskolai tanulmányok befejezése után továbbtanulni kívánók aránya. Mindössze 35,3% kezdte meg tanulmányait a középfokú oktatás valamely típusában, ezen belül meghatározó a szakmunkásképző (22,8%). Az alacsony iskolai végzettség másik oka a tanulmányaikat félbehagyók viszonylag magas arányában keresendő. A mintába került fiatal nők mintegy 1/3-a szakította meg tanulmányait, de a megszakítás oka csak az esetek kisebb részében volt a jelen terhességgel összefüggésbe hozható. Azt mondhatjuk tehát, hogy nem a gyermekszülés az elsődleges oka az alacsony iskolai végzettségnek, hanem az alacsony iskolai végzettségben, a különböző okok miatt megszakadó tanulmányokban a serdülőkorban szülésre vállalkozó nők alacsony kulturális igénye jut kifejezésre és az alacsony kulturális színvonal mintegy predestinálja őket a fiatalok házasságkötésre és gyermekvállalásra.

Kérdettjeink többsége (63,7%) a szülést megelőzően munkaviszonyban állt. A gazdaságilag aktív aránya függ az iskolai végzettségtől, a korévtől és az etnikai hovatartozástól. Az alacsony - 8 általánost be nem fejezettek - iskolai végzettségűek, a fiatalabbak (14-15 évesek) és a cigány származásúak között magasabb az eltartottak aránya, mint a munkába állóké. Az általánosan alacsony iskolázottság és a rövid munkaviszony rányomja bélyegét a fiatalok házas anyák foglalkozási struktúrájára is. Szellemi munkakörben 9%-uk tevékenykedik, a szakmunkások aránya is csak 12,1%. A többség ebből következően betanított - (55,8%), illetve segédmunkás (17,8%). Fiatal korukhoz

képest elég magas a munkahelyet változtatgatók aránya, mintegy egynegyedük második vagy többedik munkahelyén dolgozik.

A minta regionális eloszlását tekintve megállapítható Pest és Szabolcs-Szatmár megye tulsulya, e két megyéből került ki a megkérdezettek egynegyede. Településtípusok szerint elemezve megállapítható, hogy a többség (65,2 %) községekben lakik és a legalacsonyabb arányt a fővárosi lakosok képviselik (6,8 %).

A fiatalkoru házas anyák lakáskörülményeiket tekintve hasonlóan kedvezőtlen helyzetben vannak, mint a fiatal házasok általában. A teherbe esett, majd házasságot kötött serdülők tulnyomó többségét (75 %) a szülök fogadják be lakásukba. A házaspároknak mindössze 25 %-a él a szülöktől függetlenül. A szülökkel lakó fiatalok komfortosabb, de zsufoltabb körülmények között élnek. A 100 szobára jutó személyek száma - az egész mintára vonatkozóan - 225 fő és ez jelentősen magasabb mint az országos átlag (151 fő/100 szoba).

A fiatalkoru anyának és férjének együttes jövedelmét családi összjövedelemként kezelve és kategorizálva megállapítható, hogy a serdülökörban gyermeket vállaló házaspárok anyagi helyzete igen rossz. Míg az 1982. évi országos jövedelemfelvétel adatai szerint a 29 éves és fiatalabb aktív kereső háztartásfők esetében a családok 13,6 %-a rendelkezik 6000 Ft alatti jövedelemmel, addig mintánk esetében a tulnyomó többség (64,4 %) a havi 6000 Ft-ot nem meghaladó kategóriába tartozik. Az alacsony jövedelemmel rendelkezők magas aránya a házaspárok igen fiatal életkorára, az alacsony iskolai végzettségre, a rövid munkaviszonyra és az eltartott, nem dolgozó feleségek viszonylag jelentős arányára vezethető vissza. A fiatal házaspárok anyagi helyzetének megítélésénél ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a szülökkel való gyakori együttlakás következtében feltehetően jelentős mértékű a fiatalok közvetlen anyagi támogatása, a felmerülő költségek egy részének a szülök részéről történő átvállalása.

A serdülő anyák 12,5 %-ának volt - bevallásuk szerint - korábbi szülészeti eseménye. Ezen belül 6 % volt a szülések, 2,8 % a terhességmegszakítások és 1,7 % a spontán vetélések aránya. A korábbi szülészeti események az esetek többségében még a házasságkötés előtt történtek.

A szülök és a fiatalkoru anyák társadalmi-gazdasági jellemzői között igen sok hasonlóság, azonosság mutatható ki. A fiatalkoru házas nők tulnyomó többségének édesanyja is viszonylag fiatal. Az édesanyákra általában igen alacsony iskolázottság jellemző. 36,5 %-uk nem fejezte be az általános iskolát (ezen belül 5,6 % egyáltalában nem járt iskolába), az egyetemet végzettek aránya 0,6 % (8 személy). Az alacsony iskolai végzettség kihat a foglalkozási strukturára is. A munkaviszonyban állóknak csaknem fele (43 %) segédmunkás és mindössze 9 %-uk tevékenykedik szellemi munkakörben. Viszonylag magas (29 %) a háztartásbeliek aránya. Az édesapák esetében az iskolai végzettség szintje valamivel magasabb, de még így is jelentősen elmarad az országos átlagtól. Foglalkozásukat tekintve a többség szak- és betanított munkás (43,9 %), szellemi munkát 4 % végez. Meg kell jegyezni, hogy igen magas az édesanya/édesapja életkorát, iskolai végzettségét vagy foglalkozását nem ismerők aránya. Az édesanyára vonatkozó adatok esetében 7-8 %, az édesapák esetében pedig 13-17 %.

A fiatalkoru anyák családi hátterére általában a magas testvérszám, a sokgyermekes családok nagyobb gyakorisága jellemző. A megkérdezettek többsége (56,1 %) 3 vagy többgyermekes családból származik, ezen belül 24,6 % az öt-, vagy többgyermekes családból származók aránya.

A vizsgált serdülök édesanyjának több mint fele (51 %) 20 éves kora előtt megszülte első gyermekét, ezen belül 15,5 % ugyancsak serdülökörban, vagyis a 18. életéve előtt.

Az általunk vizsgált serdülő anyák 17 %-a volt cigány származású, vagyis az alacsonyabb iskolai végzettség, a hátrányos foglalkozási struktúra, a magasabb testvérszám nem elsősorban a cigány származásuk arányára vezethető vissza, bár kétségtelen, hogy e csoportban a demográfiai jellemzők az átlagosnál is kedvezőtlenebbek.

A fiatalok anyák többsége többé-kevésbé rendezett családban nevelkedett, vagy legalábbis erre lehet következtetni a házasságban élő szülők csaknem 70 %-os arányából. Mintegy 1/3 esetében a családi háttér válás vagy valamelyik szülő halála miatt meglehetősen rendezetlen volt és további 18 esetben a fiatalok szülei soha nem éltek együtt, vagy egyáltalában nem tudott semmit a szüleiről. A nevelkedés körülményeiről megállapítható, hogy a túlnyomó többség (90,5 %) csak családban nevelkedett, a fennmaradó arány pedig részben családban, részben nevelőotthonban, illetve nevelőszülőknél. Mintegy 3,2 %-ot képviselt azok aránya, akik egész eddigi életük során nélkülözték a családi környezetet, soha nem éltek szüleikkel, soha nem éltek családban.

A férjek főbb társadalmi-demográfiai jellemzői közül röviden az életkori megoszlásról, az iskolai végzettségről és a foglalkozási strukturáról. A serdülő anyák házastársaira ugyancsak fiatal korstruktúra jellemző. 16 %-uk maga is tinédzser-korú (19 éves és fiatalabb), a többség (60,6 %) pedig a 20-24 éves korcsoportba tartozik. A férjek iskolai végzettsége meghaladja ugyan a serdülő feleségét, de elmarad a hasonló korú férfi népességre jellemző országos átlagtól. Az általános iskola befejezése után 62 %-uk tovább tanult, ezen belül elsősorban szakmunkásképző intézetekben. Egyetemre csupán egy személy végzett. Az iskolai végzettség behatárolja a munkavégzési lehetőségeket is. A fiatalok anyák házastársainak csaknem fele (43 %) szakmunkás, szellemi munkakörben mindössze 2,7 % dolgozik. Viszonylag jelentős a sorkatonai szolgálaton lévő férjek aránya.

A fiatal korban szült, házasságban való nőkre általánosan jellemző - már életkorukból is következik -, hogy a partnerükkel, leendő férjükkel való megismerkedés és a házasság megkötése között igen rövid idő telik el. A megismerkedés elsősorban szórakozóhelyen, társaságban történik (47,2 %). Ez a kapcsolatteremtési forma jellemzőbb a munkaviszonyban álló és magasabb iskolai végzettségű nőkre, valamint a kvalifikáltabb munkát végző, fiatalabb férfiakra. Az utcai ismeretség az idősebb, segédmunkás férfiak körében volt valamivel gyakoribb. A szomszédsági, családi kapcsolatok azonos arányban mintegy 12-12 %-os gyakorisággal fordultak elő. Az iskolai ismeretségek aránya - a megkérdezettek és partnereik fiatal kora ellenére - igen alacsony volt.

A megismerkedést igen gyorsan követi az ún. együttjárás kezdete, mintánk 65 %-ánál a két időpont gyakorlatilag egybeesik. Az átlagosnál is rövidebb a megismerkedés és az együttjárás közötti idő, ha az ismeretség szórakozóhelyen vagy az utcán jött létre.

Az együttjárás és az első szexuális kapcsolat közötti időtartam valamivel megnyújtottabb, bár 30,4 % esetében 1-2 hónapon belül sor került az első szexuális együttlétre. Az együttjárás időhossza erősen függ az iskolai végzettségtől, amennyiben magasabb iskolai végzettségűek esetében a kapcsolat is megalapozottabb, viszonylag hosszabb ismeretség után kerül csak sor a kapcsolat elmélyítésére, az első nemi érintkezésre. Az első szexuális együttlét után a terhesség igen rövid időn belül bekövetkezik: 20 % esetében 1 hónapon belül, további 21,5 %-nál pedig 1-2 hónap alatt. Miután a serdülő lányok arra törekednek, hogy gyermekük már házasságban, "legális" családi státuszban szülessen meg, az egész időszak az együttjárás kezdetétől a házasságkötésig igen lerövidül, 41 %-uknál nem haladja meg az egy évet.

A fiatalok házas nők több mint 1/3-a a házasságkötést megelőzően - később férjével - hosszabb-rövidebb ideig élettársi kapcsolatban élt. Az előzetes együttélés elsősorban a cigány származásúakra, az alacsony - 8 általánosnál alacsonyabb - iskolai végzettségű nőkre és a segéd- vagy betanított munkás, mezőgazdaságban fizikai munkát végző férfiakra jellemző. Minél rövidebb idő telik el a házasságkötés és a szülés között, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a házasságkötést együttélés, élettársi kapcsolat előzte meg.

Az általunk vizsgált mintában a serdülő anyáknak 72,2 %-a kötött terhesen házasságot. Ha az együttélőket is figyelembe vesszük, azt mondhatjuk, hogy mindössze 19 %-ot képviselt azok aránya, akik csak a házasságkötés után éltek együtt férjükkel, illetve a terhesség is csak az esküvő után következett be. A serdülő anyák 50 %-ot is meghaladó arányánál a gyermek a házasságkötés utáni 7 hónapon belül megszületett. Ezen belül 8,4 %-nál a házasságkötés és a szülés hónapja azonos volt, vagyis a házasságkötésre ugyancsak az utolsó pillanatban került sor.

A serdülőkoru anyákra általában az igen fiatalon megkezdett szexuális élet a jellemző. Többségüknek (55,5 %) 15 éves korára már legalább egy szexuális kapcsolata volt. A korai nemi élet azonban nem kizárólag a fiatalkori szüléssel hozható kapcsolatba, viszonylag magas azoknak a fiatalok anyáknak az aránya, akiknél a szexuális élet kezdete és a szülés között 2 év vagy annál hosszabb idő telt el. A szexuális élet kezdetének életkorát alapvetően befolyásolja a családi háttér, az a minta - elsősorban az anya példája -, amelyet a serdülő élete során a családban tapasztalt. Abban az esetben, ha az anya maga is serdülőkorban szülte meg első gyermekét, nagyobb a valószínűsége, hogy lánya is igen fiatalon létesíti első szexuális kapcsolatát. Differenciáló tényező továbbá az anyának, illetve magának a serdülőnek az iskolai végzettsége. Minél alacsonyabb az iskolai végzettség szintje, annál fiatalabb korban kerül sor az első nemi érintkezésre. Válás vagy haláleset miatt csonka családban nevelkedett serdülők esetében ugyancsak gyakoribb, hogy igen fiatalon szexuális kapcsolatot létesítenek. Az a tény, hogy a serdülő hány éves korában kezd el szexuális életet élni, hatással van az egész kapcsolat jellegére. Minél idősebb korban kerül sor az első nemi aktusra, annál nagyobb a valószínűsége, hogy ezt egy hosszabb, megalapozottabb kapcsolat, ismeretség előzi meg.

A szülők tájékozottsága gyermekük szexuális életével kapcsolatban fordítottan arányos a szexuális élet kezdetének életkorával és a szülők iskolai végzettségével. Az ok a korai szexuális kapcsolatot létesítő serdülők édesanyjának demográfiai jellemzőire vezethető vissza. A serdülők e rétegének édesanyja maga is fiatalon kezdett szexuális életet élni, jelentős részük ugyancsak tizenéves korában hozta világra első gyermekét, sok esetben cigány származásúak és alacsony iskolai végzettségűek. Így a fiatal lány könnyebben, az erkölcsi felháborodás és felelősségrevonás nélkül tájékozathatta szüleit saját partnerkapcsolatáról.

Abban az esetben, ha a szülők informáltak voltak gyermekük szexuális kapcsolatáról, megnő a valószínűsége annak, hogy a serdülő tanácsot kért szüleitől a szexuális élettel, fogamzásgátlással kapcsolatban. Általában azonban a tanácsot kérő serdülők aránya igen alacsony, mintegy 1/4-ük fordult tanácsért szükebb, vagy tágabb környezetében valakihez, amikor szexuális életet kezdett élni. A felvilágosításban az édesanyáknak meghatározó szerepe van, a serdülő lányok mintegy fele édesanyjához fordult. Megállapítható, hogy akik tanácsért fordultak környezetükhöz, általában meglehetősen konkrét utbaigazítást kaptak, többnyire magának a fogamzásgátló eszköznek a megnevezésével. A tanácsot kért fiatalok alacsony aránya nem mond ellent annak a ténynek, hogy a fiatalok anyák voltaképpen igényelnék a nagyobb törődést, segítséget környezetüktől. Mindössze 1,8 % állította, hogy kielégítő felvilágosításban részesült. Az anya felelősségét, szerepének jelentőségét bizonyítja, hogy

a párválasztással, a szexuális élettel, a fogamzásgátlással kapcsolatos kérdésekben túlnyomó többségben elsősorban édesanyjukhoz szeretnének fordulni.

Az 1973. évi minisztertanácsi határozat alapján az állami oktatás egész rendszerében bevezetésre került a családi élettel, a családtervezéssel kapcsolatos ismeretek oktatása. Az oktatás kötelező jellegének ellentmondani látszik, hogy a megkérdezett serdülő anyák 60,9 %-a állította csupán, hogy hallott az iskolában a nem kívánt teherbeesés elleni védekezés lehetőségeiről. A fogamzásgátlási kérdésekben való tájékozottság mértéke szorosan összefügg a fiatal anya iskolai végzettségével és a szexuális élet kezdetének életkorával. Az iskolai végzettség emelkedésével lineárisan nő a felvilágosításban részesültek aránya, a különbség a legalacsonyabb és a legmagasabb végzettségi szint között a 60 %-ot is meghaladja. Az iskolai felvilágosításban és a környezetüktől tanácsadásban részesültek arányát együttesen figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy 30,6 % egyik forrásból sem rendelkezett információval, vagyis csaknem egyharmadra a teljes tájékoztatatlanság, a szexuális élettel kapcsolatos ismerethiány a jellemző. Meg kell azonban jegyezni, hogy e kedvezőtlenül alacsony arányokból nem lehet általános érvényű következtetéseket levonni a családi életre nevelés eredménytelenségére vonatkozóan, ezek az adatok a fiatal korban szült anyák sajátos csoportjára és nem a korosztály egészére helytállóak.

A serdülő anyák túlnyomó többsége (80,5 %) a fiatalon megkezdett és több-kevesebb rendszerességgel folytatott szexuális élet során nem tett semmit a teherbeesés megelőzésére. A védekezés elutasítása azonban nem kizárólag az ismerethiányra, a nemtörődöm magatartásra vezethető vissza. A 18 éves koruk előtt gyermeket szült anyák három, jól elkülöníthető csoportja figyelhető meg. Az egyik csoportba (21,1 %) azok a fiatal nők tartoznak, akik tudatosan nem kívántak teherbe esni, s ennek érdekében - sikertelenül ugyan - fogamzásgátló eszközt (általában orálist, ezen belül a többség Postinort) alkalmaztak. A nem védekezők kisebb részét (37,5 %) az ismerethiány, a védekezési módszerektől való félelem vagy az egészségügyi szervezettel kapcsolatos problémák (nem akart orvoshoz fordulni, az orvos nem írta fel fiatal kora miatt, de mást sem javasolt) motiválták. Nagyobb részüknél (41,4 %) azonban egy tudatos gyermekvállalási szándék, szándékos teherbeesés és gyermekszülés volt kimutatható. Azt mondhatjuk tehát, hogy a serdülőkorban anyává lett nők jelentéktelen hányada a fiatalkori, az általános társadalmi megítélés szerint idő előtti gyermekszülést természetesnek tartja és ugyanolyan pozitívan éli át, mint ez az idősebb korban anyává lett nők esetében tapasztalható.

A nem védekezés általános gyakorlatára visszavezethető, hogy az első szexuális érintkezést követően a terhesség igen gyorsan bekövetkezik. A megkérdezettek csaknem felénél kevesebb mint 2 hónap telt el a szexuális kapcsolat létrejötté és a teherbeesés között. A terhességek csaknem háromnegyede (72,2 %) már a házasságkötés előtt bekövetkezett. A házasságkötés utáni teherbeesés elsősorban az idősebb - 16-17 éves - és az alacsonyabb iskolai végzettségű fiatalokra jellemző, s ennek oka, hogy körükből kerülnek ki az igen fiatalon házasodott és már többedik, második vagy harmadik gyermeküket szülő serdülők.

A fiatalok, házas nők közül csak igen kevesen (16,3 %) említették, hogy felmerült bennük a terhesség megszakításának gondolata. Vélhető azonban, hogy a tudatos, vagy tudatalatti korrekciós hatás miatt a ténylegesen nem kívánt terhességek aránya ennél magasabb. A művi abortusz gondolata részben az igen alacsony iskolai végzettséggel rendelkezőkben (akiknél gyakori a többedik terhesség és a már élő gyermek) részben a nyolc általános után tovább tanulóknak (akik a terhesség miatt megszakították tanulmányaikat) merült fel.

A terhesség megtartását, a szülés melletti döntést nagymértékben befolyásolja, hogy a fiatal nők mikor vették észre terhességüket és hogy mikor informálták erről környezetüket, mikor fordultak orvoshoz. Általában megállapítható, hogy a terhesség bekövetkeztét a fiatal nők csaknem kivétel nélkül (93,2 %) időben, a kritikus 12. héten belül észrevették. A terhesség észlelésének átlagos időpontja a terhesség 6-8. hete. A serdülő nők többsége (79,3 %) ezt követően először partnerének, leendő férjének szól a terhességről, jóval kisebb részük az édesanyjának (16,8 %). A partnerek, férjek informálása az esetek többségében (87,1 %) ugyancsak a 12. héten belül megtörténik, vagyis viszonylag alacsony azok aránya, akik "időn túl" tájékoztatták partnerüket, azokat többé-kevésbé kész helyzet elé állítva. A szülőknél a terhességet már jóval későbbi időpontban jelentik be, sőt mintegy 5 % egyáltalában nem szólt szüleinek terhességéről.

Kiskorukról lévén szó, nem mellékes körülmény, hogy a szülők hogyan fogadták a hirt lányok terhességéről. Figyelembe kell azonban venni, hogy szüléssel végződő terhességről van szó, vagyis a szülők magatartása is változhatott a terhesség során és a megkérdezett is esetleg szépsíthette az első negatív reakciókat. A szülők egynegyede örült lánya terhességének, természetesnek tartotta. Ez elsősorban azokra az esetekre jellemző, ahol a terhesség a házasságkötés után következett be, illetve az édesanya háztartásbeli vagy alacsonyan kvalifikált dolgozó volt, vagy a megkérdezett maga is munkaviszonyban állt.

A legjellemzőbb szülői magatartás azonban a közömbösség, a dolgokba való beletörődés volt, ami a szülők 40,4 %-áról volt kimutatható, ezen belül elsősorban a magasabb iskolai végzettségű, kvalifikáltabb munkát végző édesanyák és édesapák esetében. Nagyon markáns a teljesen negatív szülői motivumok csoportja (30,1 %). Az ebbe a kategóriába tartozó szülői vélemények a "haragudtak, veszekedtek, szégyelltek, megdöbbenek" magatartástól, a terhesség megszakításának javaslatán át egészen az "elzavarták otthonról" reakcióig terjedtek. E negatív reagálás elsősorban azokra a szülőkre jellemző, akik nem tudtak korábban lányuk szexuális életéről, a terhességről is viszonylag későn értesültek, valamint azokban az esetekben, amikor a házasságkötés és a szülés között csak igen rövid idő telt el.

A terhesség észlelése után a serdülők átlagosan csaknem egy hónapos késéssel fordulnak orvoshoz. E halogató magatartás eredményeként mintegy 30 % azoknak az aránya, akiknél az első orvosi vizsgálatra a 12. hét után kerül csak sor. Különösen jellemző a késői orvoshoz fordulás a fiatalabb korosztályra, azokra a fiatal, tanácstalan serdülőkre, akik nem gondolnak azonnal a terhességre, jobban tartanak a következményektől, és így jobban félnek az orvos felkeresésétől is. A többség azonban időben orvoshoz fordul, átlagosan a terhesség 10,7 hetében.

Vizsgálatunk során választ kívántunk kapni arra a kérdésre, hogy a serdülő nők miért vállaltak ilyen fiatalon gyermekszülésre, hiszen jórészt a házasság megkötése előtt estek teherbe, s a művi abortuszra vonatkozó jogszabályok nem gördítettek volna akadályt a terhesség megszakítása elé. A szülés melletti döntés indokai egyértelműen megerősítik a nem védekezők által említett okokat, vagyis, hogy a fiatalok anyák jelentős részénél a gyermekvállalás tudatos döntés eredménye volt.¹ A halmozott százalékokat figyelembe véve a fiatalok anyák 71,7 %-ánál markánsan tetten érhető volt a tudatos gyermekvállalási szándék ("mindenképpen szülni kívánt") (27,3 %) és "mindenképpen házasságot kötöttek volna, a terhesség csak siettetné a házasságkötést" (44,4 %). "A terhesség megtartá-

¹ A válaszadók átlagosan 1,4 okot említettek, s ebből következően a százalékarányok is halmozódtak, meghaladják a 100 százalékot.

sához a partner, a leendő férj ragaszkodott" (36,5 %) motivuma szintén nem tipikusan a serdülő korosztályra jellemző, gyakorta találkozunk vele a felnőtt női népesség családtervezési szempontjai között is. Kisebbséget képvisel a művi abortuszok, az első terhesség megszakításának következményeitől való félelem (13,9 %). Az általunk feltételezett, a serdülőkorú gyermekszülést a közhitel szerint meghatározó okok csak kismértékben kaptak hangot a válaszokban. Így a "későn vette észre terhességét" (7,5 %), "így akart elkerülni otthonról" (4,5 %) szempontok csak kiegészítő motivumként szerepeltek és 2,9 % remélte, hogy partnere így biztosabban feleségül veszi.

A serdülőkorú gyermekvállalás negatív társadalmi következményei mellett egészségügyi szempontból is veszélyes mind az anyára, mind az újszülöttre nézve. A sok esetben biológiailag még éretlen anya nagyobb valószínűséggel hoz világra éretlen, kis súlyú magzatot, s így a megszületett gyermek életkilátásai rosszabbak, testi és szellemi fejlődése kevésbé biztosított.

A serdülőkorú anya terhessége esetén fellépő rizikófaktorok a terhesgondozást végző nőgyógyászok előtt is ismertek, s így várható és feltételezhető lenne, hogy a fiatal nők túlnyomó többsége terhessége alatt fokozottan gondozottnak, vagy más szóval veszélyeztetett terhesnek minősül. Ezzel szemben a mintánkban szereplő fiatalok anyák mindössze 29,3 %-a volt fokozottan gondozott, s ennek az igen alacsony arányszámnak oka nem a kiskorú felelőtlensége, vagyis az a tény, hogy későn fordult volna orvoshoz. Mintegy 8 % volt azok aránya, akik viszonylag későn, a terhesség félideje után fordultak orvoshoz, a túlnyomó többség (70,4 %) a terhesség 12. hetéig bezárólag átesett az első orvosi vizsgálaton. További elgondolkoztató tény, hogy a gondozásba vettek aránya nem mutat semmiféle összefüggést a serdülő korával. A 15 éves és fiatalabb anyákat az orvosok nem minősítik nagyobb gyakorisággal veszélyeztetettnek mint a biológiailag érettebb 17 éves terheseket. Ugy gondoljuk, hogy erre a tényre, a kutatásnak erre a megállapítására az érintett egészségügyi szerveknek, irányítóknak mindenképpen jobban oda kellene figyelniük.

A terhesség alatt a fiatal nők többsége (67,8 %) nem szorult kórházi kezelésre. A kórházi orvosi ellátás szükségessége minden esetben a terhességgel összefüggő okok - elsősorban fenyegető vetélés, illetve fenyegető koraszülés - miatt merült fel.

A fiatalok anyák között igen magas volt a szövődményes szülések aránya. Míg a propagatív korú női népesség egészénél a szövődménymentes szülések aránya az összes szüléseken belül 90-96 %-ra tehető, mintánk esetében csaknem 20 %-kal alacsonyabb, mindössze 77,8 %. Ezek az adatok is egyértelműen bizonyítják a serdülőkorú gyermekvállalás rizikóját az anyára és megszületendő gyermekére nézve.

A megszületett gyermekek között az átlagosnál lényegesen magasabb a koraszülöttek aránya. A kis súllyal született csecsemők aránya 13,4 %-os (az országos átlag 9,8 %), a 37. hét előtt megindult szülések aránya pedig 12,1 % (az országos átlag 8,2 %). A magasabb koraszülött arány mellett a csecsemők átlagsúlya is alacsonyabb: 3008 g, szemben az országos 3154 g-al. A halvaszületési arány (0,7 %) nem tér el az összes születéseken belül előforduló halvaszületési gyakoriságtól.

A fiatal korban gyermeket szült házasság anyák vizsgálatát annak megkérdezésével fejeztük be, hogy hogyan ítélik meg a fiatal nők helyzetüket, mi okozza számukra a legnagyobb nehézséget, hogyan képzelik el jövőjüket, milyen családtervezési és tanulási terveik vannak a jövőre nézve. Jelenlegi helyzetüket tekintve a serdülő anyáknak mintegy fele érzi valamilyen szempontból problematikusnak a körülményeit. Az említett nehézségek azonban - lakáshelyzet, anyagi problémák - nem térnek el a fiatal házaspárok többségének gondjaitól, vagyis a fiatalok gyermekvállalással összefüggő speciális

kérdések, e sajátos helyzet következményeinek átgondolása - úgy tűnik - a fiatalok anyák túlnyomó többségében fel sem merült.

A megkérdezettek 45,9 %-a tervezi a jövőben tanulmányainak folytatását. Továbbtanulási tervekkel elsősorban a 8 általánosanál magasabb iskolai végzettségűeknél találkozunk, továbbá azoknál, akiknek az édesanyja is magasabb iskolázottságu. A válaszokból tehát kitűnik, hogy a tinédzser anyák elég jelentős hányada nem érzi megváltoztathatatlannak helyzetét, hanem úgy véli, hogy a korai gyermekvállalás ellenére lesz még módja és lehetősége tovább tanulni, magasabb iskolai végzettséget elérni. Más kérdés azonban, hogy ezekből a tervekből mi valósul meg, de vélhető, hogy a gyermeknevelés és munkavállalás mellett a ténylegesen továbbtanulók aránya a jelzettnél alacsonyabb lesz.

A fiatal anyák többsége határozott családtervezési elképzelésekkel rendelkezik, csaknem 3/4-e további gyermek szülését tervezi. A gyermekszámra vonatkozó elképzelések megegyeznek a fiatal házasság nőknél általában kimutatható gyermekszám-tervekkel: egy gyermekes családot kíván 19,8 %, két gyermeket 67,6 % és 3 gyermeket 11,3 %.

A jövőre vonatkozó tervek szempontjából az előbbieket mellett kimutatható egy olyan határozatlan, labilis csoport is, akik bizonytalanok mind a továbbtanulást, mind a családterveket illetően; nemcsak tanácsstalanok, de jövőjük, távolabbi sorsuk nem is foglalkoztatja gondolataikat.

Kérdés persze, hogy ezek a jövőre vonatkozó tervek mennyire tarthatók reálisnak, mennyire várható, hogy megvalósulnak. A feleletet a fiatalok anyák ismételt felkeresése adhatja meg, néhány év távlatából lemérve helyzetük megváltozását, elképzeléseik megvalósulását, vagy meghiusulását.

1. A fiatal korban szülő, házasság nők társadalmi-demográfiai jellemzői

A fiatal korban szülő, házasság nők mintája 1393 személyt foglalt magában. A mintába csak azok kerülhettek be, akik 18. életévüket még nem töltötték be. Kormegoszlásuk a következő volt:

Betöltött életkor (év)	Szám	Százalék
17	856	54,3
16	426	37,7
15	106	7,6
14	5	0,4
Átlagos életkor:		
16,5 év	1393	100,0

Kérdeztjeink valamennyien házassági állapotuk voltak. Házasságkötésük előzményeiről és körülményeiről a későbbiekben részletesen is szólnunk, azt azonban már itt is megjegyezzük, hogy a házasságkötés életkora és a kérdeztettek adatfelvétel idején betöltött életkora (amely egyben a gyermekszülés idején betöltött életkor is) között átlagosan kb. 5 hónap van, de olyanok is vannak kérdeztjeink között, akik már két éve házasságban élnek.

A házasságkötés kori életkor szerinti megoszlásuk a következő volt:

Házasságkötés kori betöltött életkor (év)	Szám	Százalék
17	420	30,1
16	723	51,9
15	210	15,1
14	40	2,9
Átlagos életkor:		
<u>16,1</u> év	<u>1393</u>	<u>100,0</u>

A fiatal anyákra a viszonylag alacsony iskolai végzettség jellemző, e szempontból messze elmaradnak a korosztályuknak megfelelő országos arányoktól. Az átlagos életkor - mint láthattuk - 16,5 év, az elvégzett osztályok átlagos száma pedig mindössze 8,5 osztály. Nem számítva azt a 14 éves koru, öt fiatal, akik életkoruk következtében még nem juthattak tovább 8 általánosnál (ezt egyébként mind az öten befejezték) mindössze 35,3 %-uk gondolt továbbtanulásra az általános iskolai tanulmányok befejezése után. Közülük legtöbben a szakmunkásképzőt választották (22,8 %), jóval kevesebben a szakközépiskolákat (7,2 %), gimnáziumba pedig mindössze 5,2 % indult.

A terhesség és a házasságkötés érthető módon az "idősebb" korúak (a 17 évesek) továbbtanulási esélyeit valamivel kevésbé rontotta (39,6 %-uk indult tovább tanulni) mint a 15 éveseket (akiknek csak 10,4 %-a tudott ezzel próbálkozni). A legpreferáltabb iskolatípusban, a szakmunkásképzőben a 17 évesek 13,2 %-ának, a 16 évesek 0,7 %-ának sikerült vég bizonyítványt szereznie. A 17 éves anyák közül hatan (0,7 %) a középiskola 4. osztályát fejezték be.

Az elvégzett osztályok átlagos száma jellegzetesen különbözik az egyes évjáratokban:

15 évesek	7,8 osztály
16 évesek	8,2 osztály
17 évesek	8,9 osztály
<u>Átlag</u>	<u>8,5 osztály</u>

A saját korosztályukhoz képest alacsony iskolázottság, valamint a korai életkorban bekövetkezett szülés és házasságkötés együttes jelentkezésének alapvető ismérve az is, hogy igen magas, 36,9 % mintánkban azok aránya, akik vagy általános vagy középfokú tanulmányaikat nem fejezték be. Ez mind iskolatípusonként, mind pedig a kérdezettek életkora szerint eltér.

A tanulmányaikat megszakító, fiatal korban szült házasság nők megoszlása életkoruk, valamint aszerint, hogy mely iskolatípusban hagyták félbe tanulmányaikat

(%- ban)

Életkor (év)	Összesen	Általános iskola 1-7. osztályában	Gimnázium 1-3. osztályában	Szakközépiskola 1-3. osztályában	Szakmunkás-képző 1-2. osztályában
15	24,4	14,1	0,9	2,8	6,6
16	44,4	12,2	6,6	6,1	19,5
17	35,3	9,6	4,7	8,3	12,7

A korévek szerinti ingadozásnak az a magyarázata, hogy a 15 évesek juthattak a legkevesebb középfokú tanintézményekbe, a 17 évesek körében viszont - mint erre utaltunk - többen eljutottak már legalábbis a szakmunkás-képző befejezéséig.

A fiatalok anyák közel 2/3-a (63,7 %-a) munkaviszonyban áll. Ez az arány csaknem ugyanilyen minden olyan csoporton belül, amely 8 általánost, vagy ennél több osztályt végzett, csupán a 8 általánosnál kevesebbet végzeteknél fordul meg teljesen, ott az a jellemző, hogy a fiatalok anyái eltartott (71,8 %).

Ez azzal magyarázható, hogy korábbi szülések elsősorban ebben az iskolázottsági csoportban fordultak elő. A 8 általánosnál kevesebbet végzetek közel 30 %-ának a mostani szülést megelőzően is volt már gyermeke, az időben gyorsan egymást követő szülések nem adtak számukra módot a munkábaállásra.

Ugyanakkor látható, hogy kérdezettjeink többsége a szülést megelőzően igyekezett munkát vállalni, az anyagi bázis biztosítása és bizonyára a szociálpolitikai kedvezmények lehetősége miatt is. Ez is változik a kérdezettek koréve szerint: a 15 éves anyáknál az eltartottak vannak többségben, s ezekhez csatlakozik öt 14 éves kérdezettünk is. Különbség adódik azonban abból is, hogy a cigány családokból származó fiatalok anyáknak csupán 35,2 %-a áll munkaviszonyban, 64,8 % pedig eltartott, az arányok a minta egészében tapasztaltnak pontosan a fordítottját mutatják. (Egész mintánkban egyébként 17 %-os részarányt képviselnek.)

Az alacsony iskolázottság és a rövid munkaviszony a kérdezettek foglalkozás szerinti megoszlására is rányomja a bélyegét. Legtöbben (az összes munkaviszonyban álló 55,8 %-a) betanított munkásként dolgoznak, további 17,8 % pedig segédmunkásként. Szakmunkás a munkaviszonyban állók 12,1 %-a - ez nagyjából megegyezik a szakmunkás-képző harmadik osztályát elvégzettek arányával - 9 %-uk tevékenykedik szellemi munkakörben, 5,3 % pedig mezőgazdasági fizikai dolgozó. Ez csak a 16 és 17 évesek csoportjában alakul így, a 15 évesek esélyei azonban rosszabbak, mivel közöttük - képzettségükből adódóan - nincsen szakmunkás, így 80 %-uk betanított vagy segédmunkásként dolgozik.

A munkaviszonyban állók közel egynegyede munkába állása kezdetétől számítva már második vagy további munkahelyén dolgozik, ez elsősorban a legidősebbekre, a 17 évesekre jellemző. A segédmunkásoknak közel 30 %-a dolgozik második-harmadik munkahelyén, a szakmunkásként dolgozóknak azonban 95,3 %-a az elsőn.

A kérdezettek mindössze 5 %-a mondta azt, hogy jelenleg (a kérdés időszakában) tanul valamilyen formában, ezek csaknem valamennyien 17 évesek. Közöttük van a legtöbb olyan, akit nagyon kevés idő választ el a középfokú végzettség, illetve szakmai képzettség megszerzésétől, ami talán erősebben motiválja tanulási kedvüket.

Mintánk megyék szerinti eloszlását vizsgálva, Pest és Szabolcs-Szatmár megye tűnik ki, az adott évben itt szült a legtöbb fiatalkoru házas nő, az egész mintának csaknem 1/4-e e két megye valamelyikében lakik. Budapest sulya azonban elenyésző, mintánknak mindössze 6,8 %-át tették ki a fővárosi lakosu fiatal anyák.

Településtípus szerint vizsgálva mintánk jellegzetessége a városok és falvak közötti egyenlőtlen megoszlás. A vizsgált fiatalkoru anyák többsége (65,2 %-a) községekben él, kisebb városokban 15,1 %, megyei városokban 12,0 %, s a fővárosiak aránya a legalacsonyabb.

A községekben lakó fiatalkoruak elsősorban Heves, Békés, Pest, Szabolcs-Szatmár megyékben koncentrálódnak, míg a városi lakosok között a Győr-Sopron, Komárom, Vas, valamint Szolnok megyeiek vezetnek.

Kérdezettjeinknek csak kis részére (15,9 %-ára) volt jellemző, hogy születésük óta lakóhelyet változtattak, más megyébe költöztek. A jelenleg Budapesten élőknek is mindössze csak 14,4 %-a költözött a fővárosba születése óta. Legtöbb "költöző" Fejér, Heves, Pest és Somogy megyékbe érkezett (a jelenleg itt lakók 25-30 %-a született másutt), a születése óta ugyanazon helyen élők átlagost meghaladó, 90 % feletti aránya pedig Vas, továbbá Hajdu-Bihar és Borsod-Abauj-Zemplén megyékben található. A községekből városokba költözők részaránya nem számottevő. A születési lakóhely eloszlása, az egyes korévek elkülönített csoportjain belül hasonlóan alakul.

A kérdezettek iskolai végzettségének alakulását a lakóhelyük szerint vizsgálva azt a megállapítást tehetjük, hogy a 8 általánosnál kevesebbet végzettek főként Szabolcs-Szatmár, Borsod-Abauj-Zemplén és Nógrád megyékben képviselnek nagyobb arányt, míg Budapesten a fiatalkoru édesanyáknak - az országos 35 %-hoz képest - 50,5 %-a indult továbbtanulni az általános iskola befejezése után. Az is megállapítható, hogy a községekben élő fiatalkoru házas nők iskolai végzettsége még a minta egészére jellemző, alacsony szintű iskolai végzettségtől is elmarad. Míg az egész mintában 63,1 %-ot képviselnek a községi lakosok, arányuk a 8 osztálynál kevesebbet végzettek körében meghaladja a 70 %-ot. Így nem annyira az életkorral, mint inkább a kellő iskolázottság hiányával és az elhelyezkedés lehetőségeivel függhet össze, hogy a fővárosi és egyéb városi kérdezettjeinknél az átlagnál magasabb, a községekben élőknel viszont alacsonyabb a munkaviszonyban állók száma. A munkába állók konkrét foglalkozását azonban már kevésbé határozza meg a lakóhely, illetve településtípus, hiszen összességükben háromnegyed részük betanított-, illetve segédmunkásként dolgozik. A fővárosi anyáknak azonban az átlagos 9 %-hoz képest 24,2 %-a tevékenykedik szellemi munkakörben, a községi lakosok körében pedig a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az országosnak kétszeresére növekszik. Egyes megyék kitűnnek mind az eltartott státusú, nem dolgozó anyák magas arányával (ezek közt Borsod-Abauj-Zemplén megye vezet 62 %-kal), mind pedig azzal, hogy egyes vidékeken az országosnál nagyobb a szakképzettséget igénylő munkát végzők száma. Így pl. Pest, Fejér, illetve Szabolcs-Szatmár megyékben a munkaviszonyban állók 15-16 %-a szakmunkás.

Talán már az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy a 17 éves és fiatalabb korban szült házas nők mintájával egy olyan társadalmi csoportot értünk el, amelyben bizonyos fajta társadalmi hátrányok halmozottan jelentkeznek. A gyermekszülés és házasságkötés igen fiatal korra időzítése, valamint az alacsony iskolai végzettség a fiatal nők további perspektíváit erősen meghatározzák. E szempontból tanulságos tapasztalata volt kutatásunknak, hogy míg objektív adatainkkal az iskolai tanulmányokat megszakítók arányát mintánk több mint 1/3-ánál állapíthattuk meg, kérdezettjeink jó része az iskola félbehagyását nem hozza közvetlenül összefüggésbe a terhességgel, illetve szüléssel. Kérdésünkre, hogy a "terhesség miatt megszakította-e iskolai tanulmányait" - mindössze 18,7 %-uk válaszolt csak

"igen"-nel. Vannak tehát a tanulmányaikat félbeszakítók között olyanok, akik úgy érzik, hogy az iskolába járást egyébként is, a terhesség bekövetkezésétől függetlenül megszakították volna. Mindössze 1,7 %-uk volt olyan, aki bevallása szerint az általános iskolát hagyta félbe, kifejezetten a terhesség miatt, 17 % pedig a középiskola vagy szakmunkásképző valamely osztályát. A községekben lakók, akiknek iskolai végzettsége még alacsonyabb, még kevésbé gondolják azt, hogy az iskola félbehagyását terhességük okozta.

Az objektív adatok és a szubjektív bevallás közötti eltérés végül is két dologból ered. Az egyik az a tény, hogy akik már korábban (esetleg a terhesség bekövetkezését megelőzően) munkát vállaltak, azok joggal érzik úgy, hogy a tanulást nem a terhesség miatt szakították félbe (hanem talán a munkavállalás kényszere miatt). Erre mutat, hogy a kérdezés időszakában munkaviszonyban állóknak az átlagosnál kisebb, a munkaviszonyban nem állóknál ellenben lényegesen nagyobb aránya az, aki iskoláit a terhesség miatt szakította meg:

Munkaviszonyban áll-e	Bevallása szerint iskolai tanulmányait a terhesség miatt	
	megszakította	nem szakította meg
Munkaviszonyban áll	12,2	87,8
Nem áll munkaviszonyban	30,2	69,8

A másik magyarázat, hogy - mint erre már utaltunk - éppen az általános iskolai tanulmányokat félbehagyók között gyakoribb, hogy a kérdezés időpontjában született gyermekük már a második, néhány esetben a harmadik. A tanulmányok félbeszakítása ezekben az esetekben tehát - jóllehet, ugyancsak a terhesség miatt - de már 1-2 évvel korábban megtörtént.

Annak azonban mindenképpen jó mutatója ez a szubjektív vélemény, hogy a fiatalok részének nem hozza egymással összefüggésbe a korai szülést és házasságkötést, valamint a tanulás félbeszakítását, nem gondolnak arra, hogy az igen fiatal korban megkezdett házasság más területeken elzárja előlük a perspektívát.

Kiadványunkban később részletesen foglalkozunk a kérdezettek szülésének és terhességének körülményeivel. Minthogy azonban a korábbi terhességek is szorosan hozzátartoznak kérdezettjeink demográfiai sajátosságaihoz, röviden összefoglaljuk ennek főbb jellemzőit.

A kérdezettek 87,5 %-ának az adatfelvétel időpontjában lezajlott szülés volt élete első szülészeti eseménye, 173 fiatalok azonban különböző korábbi szülészeti eseményeken is átesett már. Ezek közt a korábban lezajlott szülések vezetnek 6 %-kal (ebből 3 eset halvaszülés volt), 2,8 % a művi abortuszok, 1,7 % pedig a spontán vetélések aránya. Akiknek korábbi szülészeti eseményük is volt, azoknak első terhessége igen fiatal korban következett be, ennek átlagos életkora 14,7 év. Az egész mintának mintegy 10 %-át teszik ki azok a fiatalok, akiknek - mostani szülésüket megelőzően - 15 éves vagy fiatalabb korukban már volt szülészeti eseménye. A korábbi szülések között a 17 évesek aránya a legmagasabb, de a felvétel időpontjában a 15 évesek közt egy, a 16 évesek közt 28 olyan anyát találtunk, aki már második gyermekét szülte.

Akiknek korábbi szülészeti eseménye is volt már, azoknak iskolai végzettsége elmarad a többiekétől. Közel egyharmaduk nem fejezte be az általános iskolát, 56,3 % a 8 osztályt végzettek aránya,

s csak 12,7 %-uk indult továbbtanulásra. (Ez mindössze 22 fő, azok, akik 15-16 éves korukban lettek először terhesek.) Az adatfelvétel időpontjában betöltött életkor-csoportok alacsony iskolai végzettségét tehát már az is befolyásolja, hogy az iskolai tanulmányok félbehagyása többeknél korábbi terhesség miatt történt.

Bár az alacsony elemszám miatt ez nem állítható teljes biztonsággal, mégis az a tendencia látszik kirajzolódni, hogy minél kevesebb osztályt végzett a több szülészeti eseménnyel is rendelkező fiatalok anyja, annál valószínűbb, hogy ez valamennyi szülés volt, abortuszok inkább a 8 osztályt, vagy ennél többet végzettek körében fordultak elő.

A korábbi szülészeti események településtípus szerint az egész mintához hasonlóan oszlanak meg. A községekben lakó fiatal anyáknál azonban gyakoribb, hogy a korábbi terhesség is szüléssel végződött, míg a városi, főként pedig a fővárosi lakosok között a művi abortuszok aránya magasabb.

Megjegyezzük, hogy spontán vetélés is inkább csak a községekben élő fiataloknál fordult elő.

A teljesség kedvéért megjegyzendő továbbá, hogy a korábbi élveszüléseknek csak 3/4-ében jött a világra 2500 gramm vagy e feletti súlyú csecsemő, 1/5-ük 2499 gramm vagy kisebb súllyal született, 5 esetben pedig nem tudtuk megállapítani a korábban született gyermek születéskori súlyát.

A korábbi szülészeti események a fiatalok anyák többségénél házasságkötésük előtt történtek meg - e tekintetben életkoruk szerint nincsen különbség. Ugyanakkor "csak" 12 % esetében mondható el, hogy a mostani szülést megelőző, korábbi terhesség nem a jelenlegi férjtől származik. A kis szám azonban mégis elgondolkodtató: igen fiatal korukról van szó, akik gyermeket hoztak világra, s korábban - más férfitől is - teherbe estek már! A többségnek azonban korábbi terhessége is jelenlegi férjétől származik, jóllehet, akkor még házasságon kívül. Egész mintánknak mindössze 5 %-át teszik ki azok a fiatalok anyák, akik korábbi terhességük idején is már jelenlegi férjükkel házassági állapotban voltak. Ugyanakkor a korábbi szülészeti eseménnyel is rendelkező fiatalok anyák mintegy 1/5-e az első terhességet követő két év eltelté után kötött csak házasságot.

Kérdeztünk 6,7 %-ának (95 személy) a vizsgálat időpontjában született csecsemővel együtt a második, 0,6 %-ának (9 személy) pedig a harmadik gyermeke jött a világra. Mintánkban így az életben lévő gyermekek átlagos száma 1,07. A két- és háromgyermekesek természetesen a 16-17 évesek közül kerülnek ki, nagyjából azonos arányban, a 15 évesek közt csupán egy olyan eset fordult elő, hogy kérdeztünk a második gyermekét szülte. Összesen 16 olyan nőt kérdeztünk ki, akiknek gyermeke az adatfelvétel időpontjában már nem volt életben.

Az iskolai végzettség és a gyermekszám szorosan összefüggnek: a 8 általánosnál kevesebbet végzett anyák átlagos gyermekszáma jóval magasabb: 1,32.

Figyelemreméltó különbségek vannak a többgyermekes fiatalok anyák településtípus szerinti megoszlásában is. A másod- és harmadszülött csecsemők mintegy 75 %-ának édesanyja községi lakos, így az életben lévő gyermekek átlagos száma a községekben lakó fiatalok házassági nőknél 1,11-re emelkedik.

Tekintettel arra, hogy - mint láthattuk - a túlnyomó többségnek a vizsgálat időpontjában lezajlott szülése volt egyben az első terhessége is, azt mondhatjuk, hogy a 17 éves és fiatalabb korban házasságra lépő nők egy olyan sajátos társadalmi csoportot képviselnek, akiknél a serdülőkorú terhesség "végső megoldása" legjobban hasonlít a felnőtt társadalom hagyományos normáihoz, szokásaihoz.

A továbbiakban azt kívánjuk megvizsgálni, milyen tényezők azok, amelyek ezt a korai életkorban megvalósított "mintakövetést" elősegítik.

A fiatalok házas anyák lakáskörülményeiket tekintve hasonlóan kedvezőtlen helyzetben vannak, mint a fiatal házasok általában. A teherbe esett, majd házasságot kötött serdülők túlnyomó többségét (75 %) a szülők fogadják be lakásukba, mindössze 25 %-uk él férjével együtt, a szülőktől függetlenül, önálló háztartásban, külön lakásban vagy albérletben. A szülőkkel együtt élő fiatal házasok többsége (45 %) a feleség szüleivel lakik együtt, 30 % pedig a férj szüleivel. A szülőkkel együtt lakó fiatalok a laksűrűséget tekintve rosszabb, a komfortfokozatot tekintve jobb körülmények között élnek, mint az önálló lakásban lakó társaik. A szülők komfortos vagy összkomfortos lakásában maradó fiatalok a lakás felszereltsége szempontjából kényelmesebb viszonyok között, de ugyanakkor zsufoltabban élnek és ez a zsufoltság a gyermek megszületésével még tovább fokozódik.

Az önálló lakásban, illetve albérletben lakó fiatal házasok gyakrabban laknak komfort nélküli lakásban, de a lakás zsufoltsága kisebb, az egy szobára jutó személyek száma alacsonyabb.

A szülőkkel együtt élő fiatal anyák magas arányából következően a lakáshasználat minősége szempontjából a többség (75 %) tulajdonossal, főbérlettel együtt élő családtagnak tekinthető. Az önállóan lakó 25 %-ból 14 % tulajdonosként, 4 % főbérletként, 7 % albérletként lakik lakásában. Ugyancsak a szülőkkel való együttlakás gyakori előfordulásának a következménye az előbb említett nagyobb zsufoltság. A 100 szobára jutó személyek száma a fiatalok anyák által lakott lakásokban 225, és ez jelentősen meghaladja az országos átlagot, amely esetében a 100 szobára jutó személyek száma 151 fő. A kedvező, ideálisnak tekinthető körülmények között, amikor egy szobára egy személy jut, mindössze 1,9 % él, 72 %, vagyis a többség esetében 1,1 – 3,0 személy él egy szobában, de van egy 7,2 %-ot képviselő csoport is, amely igen rossznak nevezhető lakásviszonyok között él (az egy szobára jutó személyek száma az öt főt is meghaladja).

A szülőkkel együtt lakó fiatalok igen magas arányának több oka lehet. Egyfelől a váratlan terhességet követő gyors házasság nem tette lehetővé, hogy lépéseket tegyenek egy önálló lakás megszerzésének érdekében. Emellett azonban a serdülő anya és háztartása is gyakorta olyan alacsony keresettel, jövedelemmel rendelkezik, hogy a szülők közvetlen, mindennapos támogatása, a közös költségek átvállalása nélkül megélhetésük sem látszik biztosítottnak.

A fiatalok anyák és férjének együttes jövedelmét családi összjövedelemként kezelve és kategorizálva megállapítható, hogy a serdülőkorban gyermeket vállaló házaspárok többségének anyagi helyzete igen rossznak minősíthető. Az anyagi helyzet minősítését az 1982. évi jövedelmi felvétel adataival való összevetés alapján végeztük. Miután a mintánkban szereplő férfiak 97,7 %-a 29 éves és fiatalabb, az összehasonlítás alapját az 1982. évi országos felvétel 29 éves és fiatalabb aktív kereső háztartásfővel rendelkező háztartásainak jövedelmi viszonyai képezték. Míg az országos megoszlás szerint 4000 Ft alatti jövedelemmel a háztartások 3,5 %-a, 4000 – 6000 Ft között 10,1 %-a rendelkezik, addig a fiatalok anyák esetében - bár a kategóriahatárok kismértékben eltérőek - 4500 Ft alatti összjövedelmű kategóriába sorolható a megkérdezettek 28,6 %-a, 4501-6000 Ft közötti kategóriába további 35,8 %-a. Vagyis azt mondhatjuk, hogy a fiatalok anyák túlnyomó többségénél (64,4 %) a család összjövedelme nem haladja meg a havi 6000 Ft-ot. Mintánk megoszlása az ennél magasabb jövedelmi kategóriák szerint: 6001-7500 Ft között 21,3 %, 7501-9000 Ft között 10 %, 9000 Ft felett 3,2 %.

Az alacsony jövedelemmel rendelkező házaspárok nagy gyakoriságának egyik oka a minta sajátos életkori összetétele. A feleségek - a megkérdezett fiatalkorú anyák - 18 évnél fiatalabbak, de a férfiek 76,4 %-a sem idősebb 24 évesnél (ezen belül 15,8 % 19 éves vagy fiatalabb). Az életkorhoz kapcsolódóan a viszonylag rövid munkaviszony, valamint az általánosan alacsony iskolázottsági szint, erősen behatárolja a fiatal házaspárok kereseti lehetőségeit. A családi összjövedelmek szintjét tovább csökkenti a nem dolgozó feleségek, fiatalkorú anyák viszonylag magas aránya. A fiatalkorú anyáknak átlagosan 36,3 %-a nem dolgozik, de a 4500 Ft alatti jövedelmi kategóriába tartozó családoknál a nem dolgozó feleségek aránya 80,4 %-ra növekszik. Vagyis ezekben az esetekben a 4500 Ft, illetve ez alatti jövedelmet a férj fizetése jelenti. Visszautalva a lakáskörülményeknél tett megállapításainkra, a szülőkkel való gyakori együttlakás következtében a serdülőkorú anyák tényleges anyagi helyzete valószínűsíthetően jobb, mint amit a jövedelem forintösszege alapján feltételezni lehetne. Ez más oldalról ugyanakkor azt jelenti, hogy a serdülőkorú házasságkötés és gyermekvállalás anyagi terhei döntő mértékben a középkorú szülőkre hárulnak, s a fiatalokkal való kényszerű együttlakás - elsősorban a nem megfelelő méretű lakások miatt - és a szükségszerű anyagi támogatás a szülők saját életkörülményeiben és életszínvonalában számottevő csökkenést eredményez.

2. A szülők társadalmi-demográfiai jellemzői

Mielőtt a fiatalkorú házas nők gyermekkorának, nevelkedési körülményeinek sajátosságait megvizsgáljuk, röviden jellemezzük szüleik életkor-, iskolai végzettség-, valamint foglalkozás szerinti összetételét.

A kérdezettek 7,8 %-a nem tudta megmondani, édesanyja mikor született, illetve hány éves. Csaknem 60 %-uk édesanyja a 35-44 év közötti korcsoportba tartozik, további 5,7 % pedig a 34 éves vagy annál is fiatalabb "nagyamák" aránya. Így elmondható, hogy a fiatalkorú házas nők túlnyomó többségének édesanyja is relatíve fiatal. Mindössze 12 % édesanyja 50 éves vagy annál idősebb. Az édesanyák életkor szerinti megoszlása az egyes, vizsgált évfázatokhoz tartozó fiatal nőknél nem tér el számottevően.

Ugyancsak 7,8 % az édesanya iskolai végzettségét nem ismerők aránya. Az édesanyákra általánosságban - leányaikhoz hasonlóan - az igen alacsony szintű iskolázottság jellemző: 36,5 %-uk nem fejezte be az általános iskolát (ezen belül is 5,6 % egyáltalán nem járt iskolába, 13 % pedig legfeljebb 5 osztályt végzett). Az általános iskola 8. osztályát 46 %-uk fejezte be, szakmunkásképzőbe járt 5,6 %, középiskolába már csak 3 %, s mindössze 8 olyan fiatalkorú házas nőt találtunk, akinek édesanyja diplomás.

Ez az édesanyák életkorával kismértékben összefügg: az 50 éves és idősebb anyák esetében már a 60 %-ot is meghaladja a 8 osztálynál kevesebbet végzettek aránya, míg a "fiatalabb" generációnak, a 34-44 év közöttieknek 10-13 %-a középfokú tanulmányokat is végzett.

Az alacsony iskolázottság egyik sajátossága, hogy a cigány családokból származó kérdezetteink 56 %-ánál az édesanya legfeljebb csak 5 osztályt végzett.

Az anya foglalkozását 7 % nem ismerte. 61 %-uk édesanyja áll munkaviszonyban, 29 % a háztartásban dolgozók aránya, 3 % pedig már nyugdíjas. A munkaviszonyban állók közel fele szak- és betanított munkás, 43 %-a segédmunkás, s csupán 9 %-uk szellemi foglalkozású. Feltűnő, hogy - bár

a nyugdíjas édesanyák aránya elég alacsony -, ezeknek 2/3-a még nem érte el a hivatalos nyugdíjkorhatárt, sőt olyanok is vannak közöttük akik 39 évesek vagy fiatalabbak - emögött feltehetően egészségügyi problémák állnak.

Az édesanyák iskolázottságával és foglalkozásával szorosan összefügg termékenységük is.

Kérdezettjeink mindössze 13,1 %-ának nincs testvére, 2,2 % pedig nem tud arról, hogy van-e testvére, vagy nincs. A testvérek "bemondott" számából arra lehet következtetni, hogy a fiatal korban szült házasságok zöme (56,1 %-a) 3 vagy többgyermekes családokból származik, ezen belül 24,6 % az öt- és többgyermekes családokból származók aránya. Mindössze 28,6 %-uknak van csupán egy testvére. A három- és többgyermekes családokból származók aránya a cigány családok esetében a 80 %-ot is meghaladja.

A magas testvérszám, mint mintánkat általánosan jellemző sajátosság, nem tér el a kérdezettek koréve szerint, de az édesanyák életkora szerint sem nagyon. Az azonban kétségtelenül megfigyelhető, hogy 5 vagy annál több gyermeke az átlagnál jóval nagyobb arányban van a 45 éves és idősebb édesanyáknak.

Az édesanyák iskolai végzettsége és termékenysége nagyon határozott kapcsolatot mutat. Míg az "egykes" édesanyák aránya az egész mintában 13 %, a 8 osztálynál kevesebbet végzett anyáknak csupán 6,7 %-a szült egy gyermeket, a 8 osztályt elvégzettekénél ez 14 %-ra, a közép- vagy felsőfokú tanulmányokat folytatóknál pedig 26 %-ra emelkedik. Az ellenkező véletet az öt és ennél több gyermeket szült édesanyák megoszlásával jellemezhetjük: arányuk a 8 osztálynál kevesebbet végzettek körében 45 %, a 8 osztályt végzettekénél 11,8 %, míg a felsőbb iskolákat is végzettekénél 7 %.

A differenciálódás ellenére figyelemreméltónak kell tartanunk, hogy mintánkban az eredeti családok (amelyekből a kérdezettek származnak) általánosan magas termékenységgel jellemezhetőek - a fiatalabb generációhoz tartozó és iskolázottabb édesanyák vonatkozásában is. Ez arra utal, hogy ebben a körben a szokásokat, hagyományokat más társadalmi tényezők is befolyásolják, mint az általánosan ismert hatások - olykor talán még nagyobb erővel is.

Az édesanyák foglalkozása és termékenysége közötti kapcsolatot elemezve az iskolai végzettség hatásához nagyon hasonló tendenciák figyelhetők meg. A kevés számú szellemi foglalkozású édesanya (szám szerint 75-en voltak) 77 %-ának legfeljebb két gyermeke van. A szak- és betanított munkás foglalkozásuaknál a kétgyermekesek aránya csaknem kétszer akkora, mint a segédmunkás foglalkozásuaknál (42,1 %-24,4 %), míg az öt- és többgyermekesek aránya a segédmunkásoknál - a szak- és betanított munkásokhoz képest - több, mint duplájára növekszik (11,2 % - 26,2 %). Az is elmondható ugyanakkor, hogy az öt- és többgyermekes családokból származó fiatalok csaknem 50 %-ának édesanyja háztartásbeli.

Jellegzetes a termékenységi különbségek településtípus szerinti alakulása is. Míg fővárosi és a vidéki városi kérdezettjeink 57 %-a származik 1-2 gyermekes családokból, arányuk a községekben élőkénél már csak 38 %. Az öt- és többgyermekes családokból származó fiatalok aránya a községekben ugyanakkor 5-6 százalékponttal meghaladja a mintabeli arányokat. (Emlékeztetünk rá, hogy az egész mintának 65 %-a községi lakos!)

Az édesapa fő demográfiai jellemzőiről adataink kevésbé biztonságosak, mivel 13-17 % között mozog az aránya, akik vagy édesapjuk életkorát, vagy iskolai végzettségét, vagy foglalkozását nem tudták megmondani.

Ami életkorukat illeti, értelemszerűen valamivel idősebb korstruktúra jellemző rájuk, mint az édesanyákra. Az 50 évesek vagy idősebbek aránya 22 %, 34 éves vagy fiatalabb nagypapa pedig szám szerint 12 van. Legjellegzetesebb körökben a 40-49 év közötti korcsoport, az egész mintának 50 %-ánál az édesapa ebbe tartozik. A kérdezettek koréve e megoszlásuktól független.

Iskolai végzettségük is magasabb valamivel mint az édesanyáknál, bár az országos arányoktól elmarad. Általános iskolai tanulmányait 27,8 %-uk nem fejezte be, 35,7 % végzett csupán 8 osztályt, s 19,7 % tanult tovább. Közöttük a szakmunkásképzőt végzetek aránya emelkedik ki (15,4 %), gimnáziumot, szakközépiskolát azonban már csak 3 %-uk végzett, s mindössze 14 diplomás van közöttük.

Érthető módon az apáknál magasabb az aktív munkaviszonyban állók aránya (78,5 %) mint az édesanyáknál.

Legtöbben - a dolgozó édesanyákhoz hasonlóan - ugyancsak szak-, illetve betanított munkások (43,9 %), 30,9 % segédmunkás, 4 % pedig szellemi munkát végez. A nyugdíjas édesapák aránya 6,9 %, 6 megkérdeztünk apja foglalkozás nélküli.

A szülők főbb társadalmi-demográfiai jellemzői - egybevetve leányaik, a fiatal korban szült, házas nők jellemzőivel - igen hasonló képet mutatnak, s még határozottabb konturokkal rajzolják meg azokat a társadalmi kereteket, amelyekben ez a sajátos csoport elhelyezkedik. A következőkben azt próbáljuk feltárni, milyen szocializációs hatások érték a fiatalkorukat rövid gyermekkorukban, amelyek önálló családi életük korai megkezdésére elindították őket.

3. Nevelkedési körülmények, szocializációs hatások

A kérdezettek többségének (68,5 %-ának) szülei az adatfelvétel időpontjában házasságként éltek együtt. Magasnak találhatjuk azonban azok arányát, akiknek szülei elváltak (18,6 %), különösen pedig - figyelembe véve, hogy a szülők életkor tekintetében a meglehetősen "fiatal" felnőtt generációhoz tartoznak - azt, hogy 154 fiatalkorú nőnek 15-17 éves korára egyik, 7-nek pedig mindkét szülője meghalt. A szülők korstruktúrájából következik, hogy az özvegyülés inkább az édesanyákra jellemző, 53 kérdeztünknek azonban az édesanyja halt meg, valamennyien a fiatalkoruk 16 éves kora előtt, sőt 9 esetben pedig még iskoláskoruk elérése előtt. Olyan válaszadónk is volt (szám szerint 12), aki nem tudott arról, hogy édesanyja életben van-e. További 19 fiatalkorú kérdeztünknek szülei soha nem éltek együtt, illetve nem tudja pontosan, hogy mi van a szüleivel.

Igy - ha az együttélő szülők aránya magas is - mintánk közel 1/3-át elég viszonytársaságos szülői, családi háttér jellemzi. Ezek az arányok így alakulnak mindegyik, korévenként elkülönített csoportban.

A szülők válása gyakoribb, ha az édesanya 39 éves vagy annál fiatalabb (24-28 %), azokban az esetekben pedig, amikor az apa meghalt, az édesanyák viszonylag idősebbek (45 évesek vagy annál idősebb koruk).

Igen sajátos a testvérek számának összefüggése a szülők családi állapotával. Az egész mintára jellemző arányokat - a gyermekek száma szempontjából - legjobban a házasságként együttélő szülők csoportja képviseli. Elvált szülők esetében az a leggyakoribb, hogy a kérdezett fiatalkorú az

egyetlen gyermek (az "egykek" átlagos 13 %-os arányához képest elvált szülők mellett ez 27,4 %). Azokban az esetekben viszont, amikor az egyik szülő meghalt, igen magas gyermekszámot találunk, az özvegyként egyedülálló szülők családjainak 35,1 %-ában öt vagy ennél több gyermek van, az átlagosan is elég magas 24,6 %-hoz képest. Egész mintánknak mintegy 15 %-át jelentik így azok az esetek, amikor a szülők válását vagy halálát súlyosbítja, hogy a gyermekek száma magas, 3 vagy ennél több. (Aki nem tudtak szüleikről, azoknak mintegy fele arról sem tudott, hogy van-e testvére.)

A szülők családi állapota csak kevésbé függ össze a településtípussal. A községekben lakók szüleinél az átlagosnál árnyalatnyival magasabb a házasság, együttélő szülők, s alacsonyabb az elvált szülők aránya, míg Budapesten éppen az elvált szülők vannak jóval nagyobb arányban az átlagosnál (27,4 %). (Emlékeztetünk azonban arra, hogy a fővárosi fiatalok házasságának aránya mintánkban igen kicsi volt.)

Árnyalatnyi különbségek vannak csak abban is, hogy a szilárdabb szülői, családi háttér befolyásolta-e a kérdezettek iskolázottságát vagy sem. Ha a szülők életben vannak - akár házasként, akár elváltan - valamivel nagyobb esélye volt a fiataloknak arra, hogy az általános iskolai tanulmányok befejezése után középfokú tanintézmények felé induljanak. Egyik, vagy mindkét szülő halála egyrészt gyakrabban idézte elő az általános iskola félbehagyását, másrészt pedig az is jellemzőbb, hogy ha ilyen esetben kérdeztünk mégis továbbtanult, akkor inkább szakmunkásképzőbe ment, semmint gimnáziumba vagy szakközépiskolába.

A szülők családi állapota közvetlen módon nem hozható összefüggésbe azzal, hogy a fiatalok nő munkaviszonyban áll-e vagy eltartott. Amögött, hogy az eltartottak aránya akkor a legmagasabb, ha egyik vagy mindkét szülő meghalt, inkább annak a hatását sejtethetjük: a családi körülmények rosszabbodása is motiválhatta a fiatalokat arra, hogy minél előbb saját, önálló családját legyenek. Már pedig ennek alapját sokuknál inkább a gyermekvállalás (ami miatt nem tudnak munkát vállalni) jelenthette, semmint a szakma-tanulás.

A szülők családi állapota még nem ad teljes képet arról, hogy a korai életkorban gyermeket vállaló házasság milyen családi körülmények között nevelkedtek. Kérdeztünk során azt tapasztaltuk, hogy még a házasként együttélő szülők mellett is - kis számban ugyan - de voltak, akik nem családban, hanem pl. nevelőszülőknél vagy más, esetleg nehezen megállapítható feltételek között nőttek fel. A házasként együttélő szülők gyermekeinek 1,6 %-a adott ilyen választ.

A szülők válása esetén csaknem mindegyikük édesanyjával maradt (80,1 %), az édesapával 6 %, 1,1 % pedig továbbra is mindkét szülővel. Viszonylag sokan voltak olyanok (az elvált szülők leányainak 12,8 %-a), akik szüleik válása után édesanyjuktól is, édesapjuktól is elszakadni kényszerültek, pl. 5,9 % nevelőszülőkhöz került.

Az apa vagy az anya halála ugyanakkor kevésbé vonta maga után azt, hogy a kiskorú az életben maradt szülőtől is elszakadjon, az azonban gyakoribb, hogy a megözvegyült szülő mellé új házastárs vagy élettárs is került "nevelőszülőként" (az egyik szülőt elveszítették 15,6 %-ánál fordult ez elő). Ezek a jellegzetességek minden településtípuson belül így alakultak.

Mintánkban szám szerint 45-en (3,2 %) voltak, akik soha nem éltek családban. De a családban élők között is akadtak olyanok, akik rövid gyermekkoruk alatt hosszabb-rövidebb időre elszakadtak szüleiktől.

Összességében 90,5 % a kizárólag csak családban nevelkedettek aránya. Rokoni családknál (is) élt 4,4 %-uk, nevelőotthonban töltött valamennyi időt 4,7 %, nevelőszülőnél (is) tartózkodott 2,2 %,

és egyéb variációkat említett 4 személy. (A különböző, nem családi körülményeket (is) említők százalékos összege halmozott, mivel néhány esetben kérdeztünk eredeti családjától többször, többféle helyre is elszakadt.)

Tekintettel a nevelkedés szempontjából meglehetősen homogén mintára, sem életkor, sem pedig iskolai végzettség tekintetében nincsenek érdemi különbségek kérdezetteink között abban, hogy csak családban, részben családban, vagy teljesen család nélkül nőttek-e fel. Talán arra vonatkozóan tehetünk csak egy óvatos megállapítást, hogy a csak családban nevelkedők valamivel nagyobb biztosítékot kaptak általános iskolai tanulmányaik befejezésére: körükben 5 százalékponttal alacsonyabb a 8 osztályt el nem végeztek aránya a ziláltabb feltételek között nevelkedőkhöz képest.

Megpróbáltuk körüljárni azt a problémakört, hogy a kérdezettek édesanyjának nevelkedési körülményei gyakorolnak-e valamilyen hatást leányaik későbbi sorsára, magatartására. Ilyen összefüggést azonban nem tudtunk megállapítani. Kérdezettjeink 2,4 %-a nem tudott beszámolni arról, hogy édesanyja milyen körülmények közt nevelkedett, 95 %-uk úgy tudta, hogy ez családban történt, illetve - igen kis számban - családot és nevelőszülőt említettek, s mindössze 2,6 % számolt csak be arról, hogy édesanyja családon kívül, nevelőotthonban vagy nevelőszülőkkel töltötte gyermekkorát.

Korábban már szó volt arról, hogy mintánk eredeti családjára a magas gyermekszám jellemző. Ezzel is összefügg, hogy az édesanyák között viszonylag sokan születték első gyermeküket fiatal életkorban. (Ezt a testvérek és az édesanya születési évének egybevetéséből állapíthattuk meg, azonban az esetek 9,2 %-ában ez a hiányos adatok, "nem tudja" válaszok miatt nem volt lehetséges.)

Akiknél ez megállapítható volt, azok 15,5 %-ánál az édesanya ugyancsak igen fiatal korban, 18 év alatt szült először, további 35,4 %-uk pedig 18-20 éves kora között. Mindössze 3 %-uknál becsülhettük azt, hogy az édesanya 30 éves kora után szülte csak első gyermekét. Így ez a tényező is talán szerepet játszhatott a kiskorúak szocializációjában, elsősorban olyan vonatkozásban, hogy az édesanyák nagy része valószínűleg nem tartotta "rendkívülinek" leánya korai szexuális életét és házasságkötési szándékát.

Az édesanya jelenlegi életkora és az első gyermek születésekor betöltött életkora között azt az értelemszerű összefüggést találjuk, hogy a 18 év alatti első szülés a jelenleg legfiatalabb korú édesanyákra abszolút mértékben jellemző. Más oldalról az is kimutatható, hogy az első gyermeküket igen fiatal korban világra hozó édesanyáknak az átlagost jelentősen meghaladó aránya (közel 40 %-a) öt vagy ennél több gyermeket szült.

Az első gyermek születésekor betöltött életkor nagymértékben meghatározza az édesanyák iskolai végzettségét. Akik 18 éves, vagy fiatalabb életkorban születtek először, azoknak lényegesen az átlagos alatt marad az iskolai végzettsége: 54,1 %-uk általános iskolai tanulmányait hagyta félbe, s csupán 4,5 %-uk próbálkozott továbbtanulással a 8. osztály befejezése után. Azon kevesek, akik egyáltalán közép-, esetleg felsőfokú tanulmányokra gondoltak, túlnyomórészt 21-30 éves korukban születtek csak először. Ezzel egybevág az, amit a foglalkozások megoszlása szerint tapasztalhattunk: szellemi foglalkozás választására nagyobb volt az esélye az édesanyáknak akkor, ha később, 20 éves koruk után születtek először - míg a fiatalabb korban szülők ma inkább csak különösebb szakképzettséget nem igénylő munkakörökben helyezkedhettek el. Megfigyelhető ugyanakkor az is, hogy a későbbi életkorban (30 éves kor után) először szülőknél az átlagosnál nagyobb aránya maradt a háztartásban (ez a jelenleg 45-50 év közötti generáció egy része), amelyet - részben ugyancsak az alacsonyabb iskolázottság, részben pedig a hagyományos családi munkamegosztáshoz való, talán nagyobb foku ragaszkodás magyarázhat.

Az igen fiatal korban először szülő édesanyák az átlagosnál jelentősen nagyobb arányban találhatók Borsod-Abaúj-Zemplén, továbbá Heves megyében; a cigány családok esetében pedig kifejezetten ez a "hagyomány" a domináns. Ugyanilyen különbségeket azonban a válaszadók településtípus szerinti megoszlása mentén nem figyelhettünk meg.

Az édesanya első gyermek megszületésekor betöltött életkora és a kérdezettek korévek szerint elkülönített csoportjai között természetesen nem lehet összefüggést megállapítani, hiszen kérdezettjeink mindössze három, egymás melletti évjáratot ölelnek fel, s valamennyien 18 éves koruk előtt szültek. Általánosan azonban kétségkívül igaz lehet, hogy a fiatalok egy részénél szocializációs hatásról, mintakövetésről beszélhetünk, amikor sorsának, magatartásának mozgatórugói után kutatunk. Ezen túlmenően a fiatalokban először szülő édesanyák életútjának alakulásából (szüléseik száma, iskolai végzettségük, foglalkozásuk) valamelyest előre láthatjuk kérdezettjeink életesélyeinek várható alakulását is.

Az édesanyák iskolai végzettsége jelentősen befolyásolja leányaik iskolázását. Természetesen ennek szintje - amint erről szó volt - mindkét generációnál meglehetősen alacsony. Mégis megfigyelhettük, hogy az édesanyák a sajátjuknál valamivel magasabb iskolai végzettség felé irányították leányaikat. Ha 100 %-nak tekintjük az édesanyák iskolai végzettségét ismerők sokaságát (7,8 % nem tudott erről számot adni), akkor 51,9 %-ukra jellemző, hogy az édesanya legalább egy fokozattal magasabb végzettség befejezésére indítja leányát. "Fokozatnak" nevezzük ezuttal a következőket: 1. be nem fejezett általános iskola, 2. befejezett általános iskola, 3. középfoku tanulmányok megkezdése. (Ezek közül leggyakoribb az, hogy az édesanya legfeljebb 7. osztályig jutott el, de leánya már befejezte a 8 általánost, vagy esetleg a továbbtanulást is megkezdte.) Ennek a sokaságnak az aránya összességében 31,1 %. További 20,8 % az az eset, amikor az édesanya 8 általánost végzett el, leányának azonban középfoku tanulmányokat szán. A gyermeküket magasabb tanulmányok felé indítókhöz joggal számíthatjuk hozzá azokat az édesanyákat, akik közép-, vagy felsőfoku tanulmányokat folytattak (9,9 %). Ezeknek az anyáknak csaknem 70 %-a középfoku iskolákba küldte gyermekét, további 30 %-uk pedig befejeztette az általános iskolát. Ez utóbbi esetekben feltételezhetjük, hogy a továbbtanulás realizálódását inkább a kiskorú korai terhessége és a házasság kötése akadályozhatta meg.

A következő nagy csoportot (27,9 %) azok teszik ki, akik ők maguk is 8 általánost végeztek, s édesanyjuk is ugyanilyen iskolázottsággal rendelkezik.

Az olyan esetek aránya, amikor mind az édesanya, mind pedig leánya félbeszakították az általános iskolát, 8,7 %-ot jelent. Végül igen szórványosan fordult csak elő, hogy a leány iskolai végzettsége alacsonyabb, mint az édesanyáé. (Ezek egyedi esetek lehetnek, amelynek oka nagy valószínűséggel, hogy a terhesség igen fiatal korban következett be.)

Az édesanya foglalkozása kérdezettjeink iskolai végzettségét ugyancsak befolyásolja - az előzőhöz hasonló módon. Legkarakterisztikusabb összefüggés - a kis számok ellenére is - az, hogy míg szellemi foglalkozású édesanya mintánkban mindössze 5,4 %, a gimnáziumi és szakközépiskolai tanulmányokat megkezdő fiatalok körében ez 22,5 %. Egy másik jellegzetesség, hogy a háztartásbeli édesanyák átlagos 29 %-os aránya a 8 általánost vagy annál kevesebb osztályt végzett fiatalok esetében igen magasra megnövekszik (50 % körülire), a középfoku tanulmányok felé indítottaknál azonban igen jelentősen (16 %-ra) lecsökken.

Az édesanyák foglalkozása azonban azt már csak közvetett módon befolyásolja, hogy leányaik munkaviszonyban állnak-e vagy sem. Magasabb a munkaviszonyban állók aránya, amikor az édesanya

szellemi foglalkozásu vagy szak- és betanított munkás, ez azonban inkább azzal függ össze, hogy az ilyen foglalkozásu anyák mellett leányaik is több alapot kaptak arra, hogy elhelyezkedjenek. A segéd-munkás, illetve háztartásbeli édesanyák mellett ugyanakkor többen voltak olyanok, akik alacsonyabb végzettségük, esetleg egynél több szülésük miatt nehezebben tudtak munkát találni.

Az apa iskolai végzettségének hatásáról megállapításaink kevésbé megbízhatóak, mivel kérdezettjeink 16,8 %-a nem tudta édesapja mit végzett.

Az édesanyákhoz hasonlóan itt is fő sajátosság, hogy a fiatalok legalább egy fokozattal meghaladják édesapjuk iskolai végzettségét. (44,3 % esetében találtuk ezt jellemzőnek.) Ez leginkább oly módon érvényesül, hogy a 8 általánost végzett apák középiskolába, főként pedig szakmunkásképzőbe irányítják leányaikat. Az édesapák iskolai végzettsége - amint ezt már említettük - valamivel meghaladja az édesanyákét, 23,7 %-uk közép- vagy felsőfoku végzettséggel rendelkezik. E csoportnak 60 %-a küldte leányát középfoku tanintézménybe, míg a 8 általánost végzett apák 39,6 %-a, az ennél alacsonyabban iskolázottaknak pedig csupán 17,8 %-a.

További jellegzetes csoportot képeznek azok az esetek (22,3 %), amikor az apa is és leánya is 8 osztályt végeztek. Végül 6,1 % az aránya, akik sem maguk nem fejezték be az általános iskolát, sem pedig édesapjuk. Itt is csak néhány olyan eset volt, amikor a leány lényegesen apja iskolai végzettsége alatt maradt: az édesapa szakmunkáspzót, vagy legalábbis 8 általánost végzett, a leány pedig csupán néhány osztályt.

Az apák foglalkozásának hatása a kiskorú, házasságban élő nők iskolai végzettségére kevésbé markáns, ami elsősorban abból következik, hogy az apák foglalkozásukat illetően meglehetősen homogén strukturát mutatnak. Szellemi foglalkozásu mindössze 56 van közöttük, ezeknek azonban közel 60 %-a indította leányát továbbtanulásra az általános iskola után. Jellegzetesnek találhatjuk azt is, hogy a szakmunkásképző, mint preferált iskolatípus még nagyobb szerepet kap, ha az édesapa szak- vagy betanított munkás. Az általános iskolát be nem fejezett fiatalok átlagos 10,7 %-os aránya 6 százalékponttal emelkedik meg, ha az apa segédmunkás.

Minél iskolázottabb a kiskorú édesapja, illetve minél kvalifikáltabb munkát végez, annál valószínűbb, hogy leánya munkaviszonyban áll, nem pedig eltartott. Az összefüggés azonban - úgy tűnik fel - itt is elsősorban a fiatalok női és a szülők iskolázottságának kapcsolatán keresztül érvényesül.

4. A férjek főbb társadalmi-demográfiai jellemzői

A 17 éves és fiatalabb korban szült, házasságban élő nők házastársaira ugyancsak fiatal korstruktúra jellemző. 15,8 %-uk - feleségéhez hasonlóan - ugyancsak tinédzser-korú. 19 éves vagy fiatalabb, közöttük egy 16 éves fiatal férj is van. Legjellegzetesebb a 20-24 év közöttiek korcsoportja, kérdezettjeink férjeinek 60,6 %-a ebbe tartozik. A 25-29 éves férjek aránya 21,1 % - ez már meglehetősen "idős" korosztály a feleségekhez képest, a lehetséges korkülönbség a férjek és feleségek között itt 8-14 év, a házaspárok 2,3 %-ára pedig a csaknem egy generációnyi korkülönbség jellemző: a férj 30 évesnél idősebb. Három kérdezettünk nem tudta megmondani férje életkorát.

Egybevetve a kérdezett nők korévét férjük életkorával azt állapíthatjuk meg, hogy a minta egészére jellemző férfi-korstrukturát leginkább a 17 éves nők házastársai képviselik, míg a 15 éves feleségek túlnyomó többségének, 85 %-ának férje 24 év alatti; ezen belül 30 %-uk férje ugyancsak tinédzser-koru.

Az életkor szerinti megoszlás leginkább a községekben szóródik, ott mind a legfiatalabb, mind pedig a legidősebb férjek aránya valamivel meghaladja az egész mintában tapasztalt arányokat.

Ami a férjek iskolai végzettségét illeti, elmarad a hasonló koru férfi-népesség iskolázottsági szintjétől, de lényegesen meghaladja feleségeikét. Ez természetesen a férjek idősebb korstrukturájával is összefügg.

A 8 osztálynál kevesebbet végzett férjek aránya 5 % alatt marad, s csupán 38 % nem folytatta tovább tanulmányait az általános iskola befejezése után. Igen jellegzetes különbség a feleségekhez képest az is, hogy a férjek 55,3 %-a tanult tovább, szinte valamennyien (49,5 %) szakmunkásképzőt végeztek. Gimnáziumba és/vagy szakközépiskolába, illetve annak néhány osztályába csupán 7,7 %-uk járt, s egy olyan kérdezettünk akadt mindössze, akinek férje diplomás. A házaspárok 2,4 %-ában a feleség iskolai végzettsége a magasabb: 8 osztályt végzett, férje pedig ennél kevesebbet.

A férjek iskolai végzettségének településtípus szerinti megoszlása a jellegzetes és ismert tendenciákat mutatja: 8 osztály alatti végzettségük szinte kizárólag csak a községekben vannak, legfeljebb néhány kis városban, míg gimnáziumi, illetve szakközépiskolai végzettséggel nagyobb mértékben rendelkeznek a fővárosban, illetve a nagyobb városokban lakók.

Foglalkozásukat tekintve a férjek túlnyomó többsége (78 %-a) nem mezőgazdasági fizikai dolgozó, ezeknek pedig nagyrésze (összesen 43 %) szakmunkás. A segéd munkások aránya 16 %, mezőgazdaságban dolgozik 10,9 %, szellemi munkakörben csupán 2,7 %-uk tevékenykedik. A kérdezettek 8,2 %-a számolt be arról, hogy férjük az adatfelvétel időpontjában nem dolgozik. Jórészt katonaság miatt. A férjek foglalkozását a feleségek életkorával egybevetve azt a megfigyelést tehetjük, hogy a szakmunkás férjek aránya a 17 éves feleségek körében a legmagasabb (46 %), a 16 évesek esetében 40 %, a 15 évesek esetében azonban már csak 30 %; ez utóbbi csoportban az átlagost meghaladja a betanított-, illetve segéd munkások aránya. Ez összefügg azzal, hogy a 16 és 17 éves nők valamivel magasabb végzettséggel rendelkeznek, s így gyakrabban kerülnek kapcsolatba kvalifikáltabb férfi-partnerrel, mint fiatalabb társaik.

A feleségek iskolai végzettségének és férjeik foglalkozásának egybevetése ezt ugyancsak jól mutatja. A 3-nál kevesebb osztályt végzett nők férjének nagy többsége - 60 % feletti aránya - segéd munkás vagy mezőgazdasági fizikai dolgozó, míg a szakmunkás férjek inkább a 8. osztály után továbbtanulásra induló nők közül választottak feleséget. Legjellegzetesebb az, hogy a szakmunkásképző valamely osztályát elvégzett nők 67 %-ának a férje is szakmunkás.

Azt is megvizsgáltuk, befolyásolja-e a férj foglalkozása azt, hogy a feleség munkaviszonyban áll, vagy pedig eltartott. Ennek hatása nagyon hasonlít arra, amit már a szülők vonatkozásában is tapasztalhattunk: minél kvalifikáltabb munkát végez a férj, annál valószínűbb, hogy felesége is dolgozik. Míg szakmunkás férjek mellett durván 70 % - 30 % a dolgozó és az eltartott feleségek aránya, segéd munkás férjek mellett ugyanezek az arányok: 50 % - 50 %. Emögött ugyan csak az iskolai végzettség hatása húzódik meg.

A férjek foglalkozásának településtípus szerinti megoszlásait vizsgálva azt találtuk, hogy az egész mintára jellemző arányokat ezuttal is a községi lakosok képviselik legjobban, azzal az eltéréssel, hogy a mezőgazdasági fizikai dolgozó férjek aránya a községekben értelemszerűen magasabb. Inkább a kisebb városokban lakó nőknél gyakori, hogy férjük szakmunkás (arányuk itt 32 %), míg a fővárosi és a nagyobb városokban lakó házaspárok esetében a férjeknek több mint fele betanított, illetve segédmunkás.

Egybevetettük a kérdezett nők édesapjának, valamint férjeiknek foglalkozását is, arra számítva, hogy a párválasztásban esetlegesen érvényesülő tendenciákra következtetni tudunk. Ekkor azonban mintánk jelentősen lecsökkent, mivel a kérdezett nők 14 %-a nem tudta megmondani édesapja foglalkozását, további 7 %-nak pedig nyugdíjas az édesapja, illetve - kis számban - foglalkozás nélküli. Annyit azonban megállapíthattunk, hogy ha az édesapa kvalifikáltabb munkát végez, nagyobb az esély arra, hogy a kiskorú nő férje is kvalifikáltabb munkát lát el. Így például, ha az édesapa szellemi foglalkozású, a férjeknek magas aránya, 61 %-a szakmunkás. Hasonló a helyzet akkor is, ha az édesapa szak- vagy betanított munkás - ekkor leányaik 50 %-a köt házasságot szakmunkás férfival. Ugyanakkor a segédmunkás foglalkozású édesapák leányainál a segédmunkás és mezőgazdasági fizikai foglalkozású férjek aránya jelentősen meghaladja a minta egészében tapasztalt arányokat: 40 %-ra emelkedik az átlagos 27 %-hoz képest.

5. A megismerkedéstől a házasságkötésig

A fiatal korban szült, házas családi állapotú nőkre általánosan jellemző - már életkorukból is következik -, hogy a partnerükkel, leendő férjükkel való megismerkedés és a házasság megkötése között igen rövid idő telik el. Emeljük most ki ezt a rövid idő-intervallumot, s próbáljuk meg jellemezni, hogy milyen tényezők határozzák meg azt leginkább.

Az első vizsgálati szempont az lehet, hogy milyen helyszínek kínálkoztak a megismerkedés színteréül kérdeztjeink számára.

Válaszadóink közel fele, 47,2 %-a szórakozóhelyen, társaságban ismerkedett meg jövőbelijével. A szomszédsági, valamint a családi kapcsolatok azonos sullyal kaptak szerepet: 11,8 % - 11,8 % kötött ismeretséget ezen az uton. Az utcán, közlekedés közben megismerkedők aránya 9,3 % volt, s közel ugyanekkora azoké, akik munkahelyükön ismerkedtek. Kevesen (mindössze 5 %) mondták azt, hogy jelenlegi férjüket kisgyermekkoruktól fogva ismerik, illetve 4,5 %-uk az iskolából. A többiek egyéb helyeket említettek, vagy pedig nem emlékeztek már arra, hogy hol ismerkedtek meg.

A megismerkedés színhelyét valamelyest a településtípus is meghatározza. A szórakozóhely elsősorban vidéki városokban színtere az ismerkedésnek, de még a községekben is inkább, mint a fővárosban, ahol a fiatalok számára "csak" 39 %-a kötött ilyen helyeken ismeretséget. Ez utóbbinak az is oka, hogy Budapesten az utca, közlekedés, továbbá a munkahely is bővebb lehetőséget kínált erre, mint vidéken. A családi kapcsolatok révén ismerkedők aránya egyes vidékeken - pl. Heves, Tolna, Borsod-Abaúj-Zemplén, továbbá Szabolcs-Szatmár megyékben meghaladja az átlagot, ez jórészt abból adódik, hogy a cigány családokból származó, s e vidékeken sűrűbben élő fiataloknál e kapcsolatok gyakoribb lehetőségei az ismerkedésnek.

A szülők családi állapota csak igen kis mértékben gyakorol hatást arra, hogy hol történik az ismerkedés, de az megfigyelhető, hogy elvált vagy özvegy szülők mellett gyakoribb a családi kapcsolatok révén ismerkedők aránya. Ennek talán az lehet a magyarázata, hogy az elvált, vagy megözvegyült szülők gyakran kerülnek olyan személyekkel kapcsolatba, akik később élettársává, esetleg házastárssá válnak, s ez a családi kapcsolatokat is kiszélesíti.

A kérdezett fiatalok iskolai végzettségét tekintve az amugy is vezetőhelyen álló szórakozóhely, társaság szerepe még inkább kiugrik azoknál, akik középiskolába vagy szakmunkásképzőbe is jártak (57 %), s ezek körében az iskola, mint a megismerkedés színtere is megnő (11,6 %), hiszen középiskolában módjukban állt megfelelő koru fiukkal megismerkedni. A 8 osztályt, vagy annál kevesebbet végzett lányoknál valamivel halványabb - bár változatlanul legfőbb - a szórakozóhely, társaság sulya, emellett a családi és szomszédági kapcsolatok lépnek elő.

Egybevág ezzel az, amit a kérdezettek munkaviszonya szerinti megoszlások alapján tapasztaltunk. Míg a szórakozóhely, társaság a munkaviszonyban állók számára az átlagosnál is több lehetőséget kínált az ismerkedésre, s értelemszerűen megnő a munkahely szerepe is (12,2 %), addig az eltartottaknál a családi és a szomszédági kapcsolatok szerepe haladja meg 4-5 százalékponttal az átlagos arányt.

Kíváncsiak voltunk arra; hogy vajon különbözik-e a leendő férjek összetétele aszerint, hogy hol kötöttek velük ismeretséget a fiatalok. Ekkor azt figyelhettük meg, hogy a szórakozóhely, társaság a fiatalabb (24 éves vagy még fiatalabb) férfikkal való ismerkedésre nagyobb lehetőséget kínált, míg ennél idősebb férfikkal az átlagosnál gyakrabban ismerkedtek meg kérdeztjeink utcán, vagy pedig családi, szomszédági kapcsolatok révén. Ezen túlmenően kvalifikáltabb munkát végző férfikkal (pl. szellemi dolgozókkal, szakmunkásokkal) gyakrabban ismerkedtek meg kérdeztjeink szórakozóhelyeken; az utca, továbbá a családi és szomszédági kapcsolatok pedig hangsúlyosabbak voltak, ha a férfi segédmunkás volt.

A leendő férjjel való megismerkedést igen gyorsan követte az ún. "együttjárás" kezdete, mintánk 65 %-ánál ez gyakorlatilag egybeesik; 12,6 %-nál 1-2 hónappal, 7 %-nál 3-6 hónappal, 3,4 %-nál 7-12 hónappal követi a megismerkedést, s mindössze 9,2 % mondta azt, hogy 1 évnél több idő telt el megismerkedésük és az együttjárás kezdete között. Az idő-intervallumok minden vizsgált koréven belül így alakulnak. Az átlagosnál is gyorsabban követi az együttjárás kezdete a megismerkedést akkor, ha az szórakozóhelyen vagy utcán történt, az ilyen helyeken ismerkedőknek már közel 3/4 része járt együtt leendő férjével 1 hónappal kevesebb ismeretség után. Hosszabb idő, 1 éven túli ismeretség értelemszerűen szinte kizárólag csak azokra jellemző, akiknek ismeretése kisgyermekkorból, iskolából, szomszédági kapcsolatokból származik. A fővárosi és vidéki városokban élő lányoknál - a községekhez képest - ugyancsak lerövidül az együttjárás kezdetéig eltelt idő.

A megismerkedéstől az együttjárás kezdetéig eltelt idő hossza függetlennek bizonyul mind az általunk megkérdezett nők, mind pedig partnereik, jövőbeli férjeik társadalmi-demográfiai paramétereitől (életkoruktól, iskolai végzettségüktől, valamint foglalkozásuktól) ezek hatása közvetett módon abban érvényesül, hogy hol történt a megismerkedés.

Valamivel jobban széthúzódik az idő az együttjárás kezdete és az első szexuális együttlét időpontja között, bár itt is igen rövid időtávról van szó. Az egész mintának 54,9 %-a esetében ez fél év vagy annál rövidebb, ezen belül 30,4 %-nál az együttjárás kezdetétől számított 1-2 hónapon belül már létrejött a szexuális kapcsolat.

A szexuális kapcsolat megkezdéséig eltelt ún. "együttjárási idő" még inkább lerövidül a régebbi ismeretségek esetében, amikor a fiatal pár kisgyermekkorából, családi kapcsolatokból, szomszédságból vagy iskolából már korábban ismerte egymást; ezekben az esetekben az ún. "együttjárás" megkezdése gyakorlatilag egyben a szexuális kapcsolat létesítését jelenti. Így a több-hónapos együttjárási idő inkább azokat jellemzi, akik szórakozóhelyen, társaságban ismerkedtek meg jövendőbelijükkel.

Az "együttjárási idő" jellegzetesen eltér a különböző iskolai végzettségű csoportokban. Egy-két hónapi együttjárás után a 6-7. osztályt végzett lányok 49 %-a, a 8. osztályt végzetteknek 30 %-a, a középiskola, szakmunkásképző valamely osztályát végzetteknek 22 %-a kezdett szexuális kapcsolatba. Ami ez utóbbi csoportot, a 8. osztály után továbbtanulókat illeti: mintegy 50 %-uknál fél évnél hosszabb "együttjárási időről" beszélhetünk.

A szülők családi állapota nem befolyásolja az első szexuális kapcsolat létrejöttének időpontját, arra tehát nem következtethetünk, hogy a ziláltabb szülői, családi háttér gyorsabban sodorja a fiatalokhoz intim kapcsolat létesítésébe.

Az édesanya életkora és a szexuális kapcsolat létesítésének "gyorsasága" között azonban már fedezhetünk fel összefüggést, amennyiben a legfiatalabb koru (34 éves vagy fiatalabb) édesanyák mellett gyakoribb az igen gyors, 1-2 hónapos együttjárást követő szexuális élet. (Az átlagos 30,4 %-hoz képest 41,8 %.) Emögött azonban nem kizárólag a "mintakövetés" direkt hatását sejthetjük, nevezetesen azt, hogy a korai életkorban szexuális életet kezdő édesanyák leányai gyorsabban kezdenek szexuális kapcsolatokba, hanem annak áttételes hatását is, hogy - mint láthattuk - a rövid együttjárási idő inkább a családi-szomszédsági kapcsolatok révén ismerkedőket jellemzi, akik lényegesen sűrűbben vannak a cigány családokból származó és egyben fiatalabb koru édesanyával biró fiatalok között.

Az együttjárási idő lerövidül akkor, hogyha a leendő férj foglalkozása segédmunkás vagy mezőgazdasági fizikai dolgozó - az ilyen foglalkozású férfiakkal kötött ismeretségek ugyancsak gyakoribbak, ha ennek hátterét a családi, szomszédsági kapcsolatok képezik.

A későbbiekben részletesen is foglalkozunk a fiatalok védekezési, fogamzásgátlási ismereteivel és gyakorlatával; kétségkívül ennek hiányosságai is nagymértékben összefügg az, hogy a szexuális élet kezdetét igen gyorsan követi a terhesség bekövetkezése. Több mint 1/5-ük-nél ez lényegében azonnal, a szexuális kapcsolat megkezdésétől számított 1 hónapon belül létrejött, 21,5 %-uknál 1-2 hónapon belül, s mindössze 13 %-ukról mondható el, hogy terhességük bekövetkezését több mint 1 éves szexuális kapcsolat előzte meg.

A teherbeesést követően a fiatalok női túlnyomó többsége a házasság mielőbbi megkötésére törekedett, arra, hogy ez a szülés időpontjáig megtörténjen. E törekvésük természetesen sikerrel járt, hiszen adatgyűjtésünk (és a gyermekszülés) időpontjára valamennyien házasságok lettek, igen kis arányuk (8,4 %) volt csak olyan, akinél ez szinte az "utolsó pillanatra" tolódott ki, a házasságkötés és a szülés hónapja azonos volt.

Így tehát azt mondhatjuk általánosságban, hogy a vizsgált fiatalok körében igen rövid idő zajlott le az együttjárás kezdetétől a házasság megkötéséig. Mintegy 10 %-uknál fél évnél is rövidebb idő telt csak el a két dátum között, 13,2 %-uknál 6-8 hónap, 16,8 %-nál 9-12 hónap, s 59 %-uknál haladta csak meg az egy évet. Ez az idő a 17 éves nők esetében még inkább lerövidült.

Ugyanakkor az is megállapítható, hogy a fiatalok házas nők több mint 1/3-a (36,2 %-a) már a házasságkötés előtt is együtt élt - élettársként - leendő férjével. Magasabb ez az arány azoknál, akik fiatalabb korban kötötték házasságukat, pl. mintánkban 40 olyan nő volt, aki 14 éves korában ment férjhez, s közülük 17-en ezt megelőzően élettársi kapcsolatban éltek.

A házasságkötés előtt együttélők aránya azok közt alacsonyabb, akik 17 éves korukban kötöttek házasságot, s egyben ők azok, akiknél az együttjárás kezdete és a házasságkötés közötti idő a legrövidebb.

Mindebben két ellentétes tendencia érvényesülését figyelhetjük meg. A fiatalabb korévekben házasságot kötők magasabb aránya az összes, házasságkötés előtti élettársi kapcsolaton belül azzal függ össze, hogy ez a "szokás" jóval intenzívebben él a cigány családokból származó fiatalok körében. E csoportban éppen fordítottak az arányok: leendő férjükkel előzetesen 64,4 %-uk élt élettársi kapcsolatban, s egyben általánosságban is fiatalabb korban kötnek házasságot. Ami pedig a másik tendenciát illeti, más összefüggésben már korábban is utaltunk arra: elsősorban a 17 évesekre jellemző, hogy a "felnőtt" magatartási mintákat leginkább igyekeznek megvalósítani. Így ők azok, akik leginkább törekszenek arra, hogy szexuális kapcsolatukat mielőbb "törvényes kapcsolattá" változtassák.

A településtípus nem befolyásolja lényegesen azt a tényt, hogy házasságkötésük előtt létesítettek-e élettársi kapcsolatot a fiatalok vagy sem.

Ugyancsak nem találtunk összefüggést a szülők életkorával, iskolai végzettségével, illetve foglalkozásával; családi állapotukkal azonban igen: gyakoribb a házasság előtti együttélés akkor, ha a kiskorú nő szülei elváltak, megözvegyültek vagy meghaltak; az átlagos 26,2 %-ról 41,7 %-ra emelkedik ekkor az arányuk.

Ugyancsak gyakoribb a házasságot megelőző élettársi kapcsolat akkor, ha a leendő férjvel való megismerkedés családi kapcsolatok, szomszédsági kapcsolatok révén történt, vagy kisgyermekkorából származik (az élettársi kapcsolatban is élők aránya ekkor 44-45 % körüli), míg az utcán, szórakozóhelyen ismerkedőknél az átlagost meghaladja a "csak házasságkötés óta" együttélők aránya.

A házasságkötést megelőző élettársi kapcsolat és a kérdezettek iskolai végzettsége között erős, szignifikáns kapcsolat van:

A kérdezettek megoszlása az együttélés kezdete és iskolai végzettség szerint

(%-ban)

Iskolai végzettség	Összesen	Az együttélés kezdete		Nem megállapítható
		házasságkötés előtt	házasságkötés óta	
8 osztálynál kevesebb	100,0	71,8	26,2	2,0
8 osztály	100,0	36,6	63,0	0,4
8 osztálynál több	100,0	24,7	74,9	0,4
Összesen	100,0	36,2	63,2	0,6

Házasságkötés előtti együttélés gyakrabban alakul ki akkor is, ha a férj segédmunkás, be-tanított munkás vagy mezőgazdasági fizikai dolgozó, s kevésbé, ha a férj szellemi foglalkozásu vagy szakmunkás.

Vizsgáljuk most meg részletesebben, milyen körülmények befolyásolták a házasságkötés életkorát, illetve mi az, amire hatást gyakorolt a fiatal korban kötött házasság. Emlékeztetünk arra, hogy az adatfelvétel (és a gyermekszülés) időpontját átlagosan kb. 5 hónappal előzte meg a házasságkötés, amelynek átlagos életkora így 16,1 év volt. Mintánk nagy részénél ez egybeesik az adatfelvétel időpontjában betöltött életkorral, 34,5 %-uk azonban már egy, 3,4 %-a két, 0,8 %-a pedig (11 fiatalkoru nő) három éve házas. Ez természetesen szorosan összefügg a kérdezettek korával:

Betöltött életkor az adatfelvétel időpontjában (év)	Az adatfelvételkor betöltött életkor és a házasságkötés életkora azonos	A házasság időtartama		
		1	2	3
		év		
14	100,0	-	-	-
15	84,0	16,0	-	-
16	79,6	18,8	1,6	-
17	49,1	44,9	4,7	1,3
Összesen	61,3	34,5	3,4	0,8

A házasságkötés életkora nagymértékben meghatározta a fiatalkoru nők tanulási lehetőségeit. A 14 éves korban házasságot kötöttek legfeljebb az általános iskolát tudták befejezni (70 %), 15 %-uk azonban csak 5 osztállyal vagy ennél kevesebb végzettséggel rendelkezik, míg akik 17 éves korukban mentek férjhez, azoknak 50,2 %-a a 8. osztály elvégzése után középfokú tanulmányok felé indult, ezen belül 33,6 %-uk szakmunkásképzőbe jelentkezett, illetve - sokan közülük - ezt be is fejezték.

A munkavállalásra is nagyobb lehetőséget biztosított a későbbi életkorban történt házasságkötés. A 14-15 éves korban férjhez menők 68, illetve 49 %-a eltartott az átlagos 38 %-hoz képest, s munkavállalási esélyeiket az is akadályozta, hogy ezek közt vannak azok, akik adatfelvételünk idején már nem az első gyermeküket születték.

A szülők paraméterei (életkoruk, családi állapotuk, iskolai végzettségük, foglalkozásuk) közvetlen módon arra nem hatnak ki, hogy gyermekeik 14-17 éves koruk között konkrétan melyik évükben kötöttek házasságot.

Annál is inkább, mert - amint arra más összefüggésben már utaltunk - a házasságkötés időpontját és életkorát mindenekelőtt a terhesség bekövetkezése szabta meg. Mintánk 72,2 %-ára jellemző az, hogy a terhesség megelőzte a házasságkötést, s ez az arány 82,4 %-ra emelkedik fel azok körében, akik a házasságkötést megelőzően is már együtt éltek. Kérdezettjeinknek mind-össze 19 %-a járt el az általánosan helyeselt normák szerint: házastársukkal csak a házasság megkötésétől kezdve éltek együtt, s a házasságkötés után estek teherbe.

Más oldalról jellemezve a helyzetet: az egész mintának több mint feléről mondható el, hogy a házasságkötést követő 6-7 hónap vagy annál rövidebb idő alatt született meg a gyermek.

Ez a tendencia a fiatalabb korévekre még inkább jellemző. A 17 éveseknél a legmagasabb (17,5 %) az aránya azoknak, akik az adatfelvétel időpontjában bekövetkezett szülései 1 évvel vagy annál is több idővel a házasság megkötése után történtek. Azonban nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy közöttük olyanok is vannak, akik korábban is - csak akkor még részben házasságon kívül, részben 1-2 éves házasságuk ideje alatt - szültek már.

Minél kevesebb idő telik el tehát a házasságkötés és a szülés között, annál inkább jellemző, hogy a fiatalok a házasságkötés előtt élettársi kapcsolatban éltek. Az együttélők átlagos 36,2 %-os arányához képest ez abban az esetben, ha a szülést csak 1-2 héttel előzi meg a házasságkötés - 61,5 %-ra emelkedik, s fokozatosan csökken le 26,5 %-ra aszerint, ahogyan hosszabbodik a házasságkötés és a szülés közötti időtartam.

A házasságkötés és a szülés közötti idő-intervallumot a kérdezettek iskolai végzettsége mentén elemezve azt állapíthattuk meg, hogy mind a "nagyon rövid", mind pedig a "nagyon hosszú" idő az alacsonyabban iskolázott fiatalokra jellemző leginkább. Ennek az a magyarázata, hogy a "nagyon hosszú" idővel jellemezhetőek között foglalnak helyet a második, harmadik alkalommal szülők is, akiknek iskolai végzettsége igen alacsony.

Mindez a munkavállalás lehetőségeire is rányomja a bélyegét. Akiknél a házasságkötés és a szülés között csak igen rövid idő, néhány hét telt el, azoknak csupán 38,5 %-a állt munkaviszonyban (az átlagos 63,7 %-hoz képest), és ez az idő-intervallumok növekedésével együtt növekszik meg 70 % körülire.

Érdekes közelebbről is egybevetni a házasságkötés és a szülés dátumai között eltelt idő hosszát a kérdezettek gyermekének számával. Akiknél a házasságkötés több mint 1 évvel előzte meg a "mostani" gyermekszülést, azok 34,5 %-ának már van gyermeke, sőt ezen belül 3,3 %-uk már a harmadik gyermekét szülte. A mostani szülést megelőző, 6-7 hónapon belül megkötött házasságok esetében is 2,8 %-nak már van korábbi gyermeke - amint erről az első fejezetben szó volt - e gyermekek azok, akik házasságon kívül, a korábban létesült élettársi kapcsolatból születtek.

Érdekes összefüggés mutatkozott a házasságkötés és a szülés dátumai közötti idő, valamint a férjek életkora között is. A fiatalabb (tinédzser-korú) férjekre inkább jellemző az, hogy mintha "halogatnák" az utolsó pillanatig a házasságkötést: 41 %-uk legfeljebb 3 hónappal a szülés előtt köt csak házasságot, míg az "idősebbeknek" csak 22 %-a vár ilyen sokáig. A "fiatalok" 9 %-a, az "idősebbek" 24,4 %-a 10-12 vagy több hónappal a szülés előtt már házasságot kötött.

A házasságkötés és a gyermekszülés között eltelt időt a kérdezettek lakóhelye szerint vizsgálva csupán azt állapíthattuk meg, hogy az egész mintára jellemző átlagokat a községekben lakó fiatalok képviselik, míg Budapesten és a többi városban az időtartamok alakulása teljesen esetleges; valószínű tehát, hogy ez inkább egyéni helyzetek függvénye, semmint az eltérő nagyságú települések valamiféle sajátos "hagyományának" a következménye.

6. A szexuális élet kezdete. A fiatalok anyák informáltsága a szexuális életről és a védekezésről

A serdülőkorú anyák többsége igen fiatalon kezdett szexuális életet élni. Többségüknek (55,5 %) 15 éves korára már legalább egy szexuális kapcsolata volt, 20 %-uk pedig már 14 éves korában vagy azt megelőzően rendelkezett szexuális tapasztalatokkal. A fiatal korban megkezdett szexuális élet csak részben magyarázható a fiatalok szüléssel, vagyis avval, hogy ha valaki 18 éves kora előtt gyermeket hozott a világra, a szexuális életét is nyilvánvalóan fiatalon kellett megkezdnie. A szexuális élet kezdetének és a szülésnek a koréve csak az esetek kis százalékában azonos (a 17 éveseknél 9,7 %-ban, a 16 éveseknél 15 %-ban, a 15 éveseknél 24 %-ban azonos a szülés és a nemi élet kezdetének koréve) és viszonylag magas az aránya azoknak a fiatalok anyáknak, akiknél a szülés és a szexuális élet kezdete között 2 év vagy annál hosszabb idő telt el. A 17 éves anyák 23,2 %-a volt 14 éves és fiatalabb, a 15 éves anyák 8,5 %-a volt 13 éves és fiatalabb, amikor életében először nemi kapcsolatot létesített.

A vizsgálati adatok szerint a szexuális élet kezdetének életkorát több demográfiai, társadalmi körülmény befolyásolja, melyek közül kiemelkedő jelentőségű és hatása a családi háttér, a nevelkedés körülményei és az a példa, minta, amelyet a serdülő élete során a családjában tapasztalt. Mindenekelőtt úgy tűnik, meghatározó szerepe van az anya személyének. Abban az esetben, ha az anya maga is serdülőkorban szülte meg első gyermekét, nagyobb a valószínűsége, hogy lánya is igen fiatal korban létesíti első szexuális kapcsolatát. Azoknál az anyáknál, akik első gyermeküket 18 éves koruk előtt szülték meg 30 % az azon serdülők aránya, akik 14 éves korukra már legalább egy szexuális kapcsolattal bírtak. Azokban az esetekben viszont, amikor az anya felnőtt fejjel, 18 éves kora után vált anyává, a gyermekek is később kezdenek nemi életet élni, a 14 éves korukra szexuális kapcsolatot létesítettek aránya alacsonyabb, 16,8 %. Azt mondhatjuk tehát, hogy a serdülő szexuális magatartását sok esetben egyfelől az anyai minta követése befolyásolja, másfelől az anyai magatartás is megengedőbb lesz azokban a családokban, ahol a fiatalok terhesség és gyermekszülés az anya által elfogadott vagy természetes eseménynek, magatartásnak minősül.

Az anyával összefüggő további differenciáló tényező az anya iskolai végzettsége. Az iskolába nem járt, illetve 5 osztálynál kevesebbet végzett anyák esetében a 15 éves koruk előtt szexuális kapcsolatot létesítő serdülő lányok aránya 30-35 % között mozog, míg a 8, illetve ennél több osztályt végzett anyák esetében ez az arány nem magasabb a 15-20 %-nál. Ez az eltérés valószínűsíthetően két tényezőre vezethető vissza. Egyfelől az alacsony iskolai végzettségű anyák között magasabb a cigány származásúak aránya, s a cigány népesség esetében gyakoribb a fiatalon megkezdett szexuális élet. Másfelől a magasabb kulturális színvonalon álló anya részben jobban tisztában van a túl fiatalon megkezdett szexuális élet veszélyeivel, részben a szexuális nevelésre is nagyobb figyelmet fordít, mint arra a későbbiekben, a szexuális élettel kapcsolatos tanácsadás vizsgálata kapcsán még kitérünk.

Felvetődik a kérdés, hogy ha az anyával kapcsolatban vizsgált néhány demográfiai adat differenciáló hatásának bizonyult a fiatalok szexuális magatartása vonatkozásában, hogyan befolyásolja a szexuális élet kezdetének életkorát az anya elvesztése, azaz az anya halála. A kutatási hipotézis kidolgozása során feltételeztük, hogy a serdülő sorsának, egyéniségének kialakulása szempontjából nem közömbös, hogy az anya elvesztése a vizsgált fiatalok hányadik életévében következik be, s ezért az anya elhalálozását a serdülők korcsoportos bontásában vizsgáltuk. Miután

azonban a mintába került 1393 fiatalok mindössze 4,7 %-ának halt meg az édesanyja, ez a 65 eset nem teszi lehetővé a korcsoportok szerinti elemzést és összességében is csak óvatos következtetéseket enged meg. Annyi azonban megállapítható, hogy az anya hiánya a korábban megkezdett szexuális élet irányába motiválja a kiskorút. Az anya mellett felnövő lányok mintegy 54 %-a létesít 15 éves korára, illetve addig szexuális kapcsolatot, az anyjukat halálozás miatt elvesztő lányok esetében ugyanerre az életkorra az arány 71 %.

Azt mondhatjuk tehát, hogy a serdülő lányok szexuális magatartására az anya megléte vagy hiánya, illetve az anyai minta és ráhatás elég jelentős tényezőnek bizonyul.

A családi háttér nemcsak az anya személyén keresztül, de a családi élet rendezettségén keresztül is befolyást gyakorol a kiskorú viselkedésmódjára. A szexuális élet kezdetének életkorát a szülők együttélése szerint vizsgálva megállapítható, hogy legkedvezőbb helyzetben azok a serdülők vannak, akiknek az édesszülei házasságban és együtt is élnek. Ennél a csoportnál 14 éves, illetve annál fiatalabb korban nemi kapcsolatokra lépők aránya 17,2 %. Ezeknél viszonylag kedvezőtlenebb helyzetben vannak az elvált vagy külön élő szülők gyermekei (23,9 %). S végül ennél is magasabb (27,9 %) azoknak a fiatalon szexuális kapcsolatot létesítő lányoknak az aránya, akik az apa vagy anya - esetleg mindkettő - elhalálozása miatt származnak csonka családból. (Meg kell jegyezni, hogy az apák elhalálozását is figyelembe véve az esetszám már jóval magasabb (161) s így az adatok is értékelhetőbbek.)

A családi élet rendezettségére, a nevelkedés körülményeire utaló információ, hogy a serdülő folyamatosan családban élt-e, vagy nevelőotthon, nevelőszülők, rokonok között hányódva nevelkedett-e. Mint korábban már utaltunk rá, a mintába került fiatalok anyák túlnyomó többsége, 90,5 %-a eddigi élete folyamán mindig családban élt, így a fennmaradó 9,5 % (ami 132 esetet jelent) nem elegendő ahhoz, hogy részletesen elemezhessük a családon kívüli, nagy valószínűséggel zaklatottabb életmód hatását a serdülő szexuális fejlődésére. Annyi azonban kétségtelenül megállapítható, hogy a kizárólag családban nevelkedett lányok valamivel később kezdik meg a szexuális életet, és az igen fiatal korban szexuális kapcsolatra lépők aránya is esetükben néhány százalékkal alacsonyabb: 18 %, míg a családon kívül nevelkedettek esetében 24 %.

További jelentős differenciáló tényező a nemi élet kezdetének tekintetében a fiatalok iskolai végzettsége. Minél alacsonyabb a serdülő anyja iskolai végzettsége, annál fiatalabb korban létesíti első szexuális kapcsolatát. Különösen szembevetendő az eltérés a 14 éves vagy annál fiatalabb korban megkezdett szexuális élet esetében. Az 1-5. osztályt végzett serdülők 53,3 %-a, a 6-7. osztályt végzettek 41,1 %-a, a 8. osztályt végzettek 21,8 %-a, a gimnáziumba, vagy szakiskolába jártak 12,7 %-a és a szakmunkásképzőt végzettek 7,3 %-a létesített 14 éves korára szexuális kapcsolatot. Említést érdemel ugyanakkor, hogy a mintánk szempontjából viszonylag későn, 17 éves korban első szexuális kapcsolatra lépők aránya a szakmunkásképzőbe jártaknál mintegy háromszor nagyobb, mint az elitebb iskolatípusnak tekintett gimnáziumi vagy szakiskolai tanulók között.

Az a tény, hogy a serdülő hány éves korában kezd el szexuális életet élni, hatással van az egész szexuális kapcsolat jellegére, befolyásolja az együttjárás és az első nemi érintkezés között eltelt időszak hosszát. Minél fiatalabb korban kezdődik a szexuális élet, annál rövidebb idő telik el a partner megismerése és a kapcsolat realizálódása között. A szexuális életet 13 éves korban megkezdő serdülők 37,5 %-ánál 1 hónapnál rövidebb idő telt el a szorosabb értelemben vett

megismerkedés, "együttjárás" és az első nemi aktus között. Ugyancsak a 13 évesek esetében a legmagasabb a még mindig igen rövid ismerkedési időszaknak tekinthető 1-2 hónap után szexuális kapcsolatot létesítők aránya (27,5 %). Minél "idősebb" korban kerül sor az első nemi aktusra, annál nagyobb a valószínűsége, hogy ezt egy hosszabb, megalapozottabb kapcsolat, ismeretség előzi meg. A 16 éves korúak esetében mindössze 7 % azok aránya, akik 1 hónapon belül, és 25 % azon fiatal lányoké, akik 1 évnél hosszabb ismeretség után jutnak el az első nemi érintkezésig. A 17 évesek esetében ez az arány még kedvezőbb (12,4 % 1 hónapon belül és 37 % 12 hónapon túl), s bár a 17 éves korban első szexuális kapcsolatot létesítők előfordulása mintánkban alacsony (83 fő) a százalékarányok megerősítik az életkor és a kapcsolatot megelőző ismeretség hosszának összefüggésével kapcsolatban mutatkozó tendenciát.

Végül a serdülőkorú anyák szexuális magatartását elemezve ki kell még térni a településtípusok szerinti eltérések vizsgálatára. Ismét az igen fiatalon - a 14. életéven belül - megkezdett szexuális élet szerint vizsgálva a kérdést megállapíthatjuk, hogy e kategóriában gyakoribb a Budapesten élő fiatalok előfordulása (26,3 %), majd ezt követően a városokban lakóké (21,7 %) és legalacsonyabb az arány a községekben élő fiatal nők esetében (18,1 %). Ez a megoszlás annak ellenére alakul így, hogy a fiatalon szexuális életet kezdő cigányok és alacsony iskolai végzettségűek magasabb arányban fordulnak elő a községi lakosok között. Más szóval a községekben élő serdülő lányok egyik csoportja igen fiatalon (elsősorban cigány származásúak és alacsony iskolai végzettségűek) létesíti első szexuális kapcsolatát, míg egy másik csoportjuk a városi lakosokhoz képest viszonylag érettebb korban; a 17 éves korban nemi életet kezdők aránya mintegy ötszöröse a községi lakos, nem cigány serdülőknek a fővárosban élőkhez viszonyítva. Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a zártabb, hagyományokat jobban őrző közösségek befolyásoló, ellenőrző hatása még korunkban is érezhető.

A következő témakör a serdülő lányok fiatalon megkezdett szexuális életével kapcsolatban a szülők informáltsága: tudtak-e arról, hogy gyermekük már szexuális életet él? Logikusan feltételezni lehetne, hogy minél későbbi életkorban kezd el a serdülő szexuális életet élni, annál elfogadhatóbb ez a szülő számára és ezért a szülők tájékozottsága is nagyobb arányú lesz. Az adatok azonban teljes mértékben ellentmondani látszanak ennek a feltételezésnek. A szülők informáltsága és a szexuális élet kezdeti életkora között éppen fordított irányú összefüggés mutatható ki. Minél későbbi életkorban kerül sor az első nemi kapcsolatra, annál kevésbé feltételezik a szülők, hogy gyermeküknek már szexuális partnere van. Az informáltsági szint az életkor növekedésével lineárisan csökken; míg a 13 éves korban szexuális kapcsolatot létesítő lányok szüleinek 73,1 %-a tud erről a kapcsolatról, a 17 évesek esetében ez az arány mindössze 37,3 %. Az ellentmondásosnak tűnő helyzet nagy valószínűséggel a fiatal korban szexuális kapcsolatot létesítő lányok szüleinek - elsősorban édesanyjának - demográfiai jellemzőivel magyarázható. Mint korábban láttuk, az igen fiatalon, 15 éves kor előtt nemi életet élő lányok édesanyjára az alacsony iskolai végzettség, serdülőkori szülés és sok esetben cigány származás jellemző. Vagyis ezeknél a szülőknél a fiatalon megkezdett szexuális élet a serdülés természetes velejárója, maga az édesanya is hasonló életmódot folytatott saját fiatal korában. Így a fiatal lány könnyebben, az erkölcsi felháborodás és felelősségrevonás veszélye nélkül tájékoztathatta szüleit saját partnerkapcsolatáról.

Az alacsony iskolai végzettségű és a fiatalon szexuális életet kezdő fiatalok anyák családi háttérének azonos társadalmi-demográfiai jellemzőivel magyarázható, hogy az iskolai végzettség növekedésével párhuzamosan csökken a szülők tájékozottsági aránya. Míg az 1-5. osztályt

végzett serdülők esetében a szülők 53,8 %-a tudott gyermeke házasság előtti szexuális életéről, addig a 6-7. osztályt végzettek esetében 68,8 %, az általános iskolát befejezetteknél 58,5 %, a gimnáziumba vagy szakközépiskolába jártaknál 51,1 % és a szakmunkásképzőt végzetteknél a legalacsonyabb, 47,5 %.

Ugy tűnik, az a tény, hogy a szülők tudtak-e arról, hogy gyermekük már a házasságkötés előtt szexuális életet élt, független az apa/anya egyéb demográfiai jellemzőitől (mint pl. foglalkozás, életkor, iskolai végzettség), vagy a fiatalkoru anyát jellemző olyan demográfiai adatoktól, mint életkor, a lakóhely, településtípus, munkaviszony. Bizonyos mértékű, de szignifikánsnak korántsem nevezhető eltérés mutatkozik a szülők együtt- vagy különélése szerint, amelyben a házasságban élő szülők esetében a serdülő szexuális életéről tájékozottak aránya alacsonyabb (54,3 %), mint az a válás (58,8 %), vagy özvegyülés miatt (60,0 %) csonka családban nevelkedett fiatalkoru anyák esetében tapasztalható.

A szülők informáltsági szintjét a férj demográfiai jellemzői közül elsősorban a férj életkora befolyásolja. Minél fiatalabb a partner, annál kevésbé tételeznek fel a szülők egy korai szexuális kapcsolatot, míg az idősebb, 30 éven felüli férj esetében természetesebbnek veszik, ha a nemi életre már a házasságkötés előtt sor került. A 17-19 éves, még valójában serdülőkoru férjek esetében a szülőknek közel fele (49,5 %) tudott erről a kapcsolatról, a 20-29 évesek esetében 57-58 %, a 30-34 éves partnerek, férjek esetében az informált szülők aránya a 64,7 %-ot is eléri.

Az a tény, hogy a szülők tudnak-e kiskorú gyermekük szexuális életéről, befolyást gyakorol a serdülő szexuális magatartására olyan vonatkozásban is, hogy egyáltalán kérnek-e a fiatal lányok valakitől tanácsot a szexuális élettel, fogamzásgátlással kapcsolatban, mielőtt elkezdenek szexuális életet élni. A mintába került fiatalkoru anyáknak mindössze 1/4-e fordult tanácsért szűkebb vagy tágabb környezetéhez. Ez egyértelműen igen alacsony aránynak minősíthető. Valamivel kedvezőbb a kép, ha a tanácsért forduló arányát a szülők informáltsága szerint vizsgáljuk. Abban az esetben, ha az apa/anya tudott arról, hogy gyermeke szexuális életet él, a szexuális kérdésekben tanácsot kérő serdülők aránya 37,9 %-ra emelkedik, míg a nem tájékozott szülők esetén a fiatalkoruaknak mindössze 15,3 %-a fordult bárkihez szexuális felvilágosításért.

A mintába került fiatalkoru anyák, miután házas családi állapotuk, kötelező fogamzásgátlási felvilágosításban részesültek a házasságkötés előtti tanácsadás során. Annak kiszűrésére, hogy a fiatalkoru anya önként fordult-e tanácsért környezetéhez már a szexuális élet kezdetén, vagy a felvilágosítás csak a kötelező tanácsadás során történt-e meg, a kérdés megfogalmazásakor a "kért-e tanácsot: igen-nem" válasz mellett adtunk lehetőséget arra a válaszra is, hogy felvilágosítást csak a tanácsadáson kapott. Azon fiatal anyák aránya, akik az utóbbit választották 19,7 %. Ezeknek csaknem a fele azonban a házasságkötés előtti tanácsadáskor már terhes volt, vagyis egyértelműen megállapítható, hogy a szexuális élet megkezdésekor nem kértek és nem kaptak tanácsot a szexuális élettel, védekezéssel kapcsolatban. Ezeknek az eseteknek a figyelembevételével azt mondhatjuk, hogy a vizsgált tizenéves anyák mintegy 60 %-a nem kért tanácsot senkitől, 25 %-a kért környezetében valakitől segítséget és mintegy 15 % azok aránya, akik csak a házasságkötés előtti tanácsadáson hallottak érdemben a fogamzásgátlással kapcsolatos kérdésekről.

A fiatalkoru anya iskolai végzettsége pozitívan hat a serdülő magatartására, gondolkodására. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők között több olyan fiatal lányt találunk, aki

felmérte, hogy szexuális kapcsolatot csak a nemi étellel és a fogamzásgátlással kapcsolatos ismeretek birtokában szabad létesíteni. Míg a 8 általánost be nem fejezett fiatalok 18-20 %-a kért valakitől tanácsot a szexuális élet kezdetén, addig a gimnáziumba/szakközépiskolába jártaknál az arány 32,3 %-ra emelkedik. Azt kell azonban mondani, hogy ez az 1/3-os arány is igen alacsonynak tekinthető.

Feltételezni lehetne, hogy a tizenéves lányok többsége azért nem kért tanácsot a fogamzásgátlással, védekezéssel kapcsolatban, mert a szexuális élet kezdetén fel sem merült bennük a teherbeesés lehetősége. Ebben az esetben azonban jelentős különbségnek kellene mutatkoznia a tanácsot kérők arányában aszerint, hogy gondoltak-e a terhesség bekövetkezésének valószínűségére vagy sem. S valóban, azon serdülők között, akikben felmerült, hogy a szexuális kapcsolat következtében terhesek lehetnek, mintegy 10 %-kal nagyobb a tanácsot kérők aránya. Ez az eltérés azonban semmi esetre sem nevezhető jelentősnek és inkább úgy minősíthető, hogy a teherbeesés veszélyét reálisan felmérő fiatalok esetében csak 10 %-kal volt nagyobb a tanácsot kérők gyakorisága. Vagyis ha fel is merül a serdülőkorban az a gondolat, hogy szexuális kapcsolatok következtében teherbe eshet, ezt a felismerést a többség esetében nem követi egy felelősségteljesebb magatartás-változás. Azoknak a fiataloknak, akik gondoltak a terhesség lehetőségére, több mint 50 %-a ennek ellenére nem fordult senkihez szexuális tanácsért.

A tanácsot kérők 25,2 %-os arányát 100 százaléknak tekintve (ez összességében 352 fő), ezeknek csaknem fele (48,9 %) elsősorban édesanyjához fordult. Az édesanya meghatározó szerepe mellett az egyéb információs csatornáknak elég csekély a részaránya: orvosoktól, védőnőktől 14,4 %, barátnőtől, ismerőstől 13,3 %, testvértől 7,3 %, egyéb rokontól 7,3 %, férjtel, partnertől 3,4 %, tanártól 3,4 %, könyvből és tömegkommunikációs forrásból 2 %.

Az anya szerepe ebben a kérdésben valóban a legmegfelelőbb lehet, ha valóban tud és akar tanáccsal szolgálni lányának. Hogy ez szerepet játszik-e a fiataloknál, arra az mutat, hogy a magasabban iskolázott (középszintű végzettségű vagy diplomás) édesanyjakhoz az átlagnál sűrűbben fordulnak tanácsért a serdülők. Ugyanez a jellemző akkor is, ha az édesanya szellemi foglalkozású, míg a segédmunkás és a háztartásbeli édesanyjakhoz az átlagnál ritkábban fordulnak. Az azonban feltűnő, hogy a kompetensnek nevezhető források (egészségügyi szervek, személyek, iskola, pedagógusok, tömegkommunikáció) milyen kevéssé töltik be a tanácsadó szerepét.

Megállapítható, hogy azok a serdülőkorú anyák, akik tanácsért fordultak környezetükhöz, kaptak is valamiféle utmutatást, támogatást. Nem éri el az 1 %-ot sem azok aránya, akik állításuk szerint nem kapták meg a kért segítséget. Nem mindegy természetesen, hogy a kapott tanács mennyire volt konkrét és mennyire általános, semmitmondó, vagy esetleg elhárító. Ebben a vonatkozásban elég kedvező kép rajzolódik ki. A tanácsot kért fiatalok 63 %-a kapott olyan tanácsot, amely konkrét fogamzásgátló eszköz használatát javasolta és magának az eszköznek a nevét is tartalmazta. Általánosabb védekezési tanácsot, mint pl. "védekezzen", "vigyázzanak, ne legyen terhes" a tanácsot kérők 28 %-a kapott válaszul. Igen kevés esetben, a megkérdezettek mindössze 3 %-ánál hangzott el olyan általános érvényű utmutatás, hogy ne éljen még szexuális életet, mert túl fiatal, s még az 1 %-ot sem érte el azok aránya, akiknél a férj, vagyis a korábbi partner vállalta magára a védekezést.

A fiatalok csaknem fele (43 %-a) úgy érzi, hogy szűkebb és tágabb környezete részéről nem kapta meg azt a felvilágosítást, támogatást, amely segítséget jelentett volna neki

a szexuális élettel és a terhesség elleni védekezéssel kapcsolatban. Mindössze 1,8 % állította, hogy kielégítő volt a környezet segítése, a többi megkérdezettnek (55,2 %) nem volt határozott véleménye a kérdésben. Vagyis nem tudták konkrétan megfogalmazni, hogy milyen területen, milyen vonatkozásban igényeltek volna nagyobb mértékű támogatást, de azt sem állították, hogy a jelenlegi kielégítő lett volna. A véleménnyel rendelkező fiatalok anyákat 100 százaléknak tekintve, 41,3 % szerint elsősorban a szexuális élettel, a párválasztással és a partnerkapcsolattal összefüggő kérdésekben igényelnének nagyobb arányú segítséget. Mintegy 1/3-a a serdülő anyáknak hatékonyabb fogamzásgátlási felvilágosítást tartana szükségesnek. S végül a megkérdezettek mintegy 20 %-ának véleménye szerint általában is - ugyancsak a szexuális élettel kapcsolatban - több törődést, odafigyelést igényelnének a serdülők. Összinté, nyílt beszélgetéseket kívánnának az őket érintő bizalmas témákban, több időt és több figyelmet a felnőttek, elsősorban a szülők részéről.

A szülők, elsősorban az anya felelősségét, szerepének jelentőségét bizonyítja, hogy arra a kérdésre, "kitől kellene elsősorban támogatást, utmutatást, tanácsot kapni" a fiatal anyák túlnyomó többsége - a véleménnyel rendelkezőket 100 százaléknak tekintve, 79,4 % - az édesanyját nevezte meg. Összehasonlítva, hogy a serdülő szexuális kapcsolatának kezdetén kitől kért ténylegesen tanácsot és kitől kellene elsősorban segítséget kapnia, az említési gyakoriságok alapján az alábbi rangsorok állíthatók fel, figyelembe véve azokat is, akik nem kértek tanácsot, illetve akik nem tudják, hogy kitől kellene tanácsot, segítséget kapni a fiataloknak:

A tanácskérés forrása	Kitől kért ténylegesen tanácsot %	Kitől kellene tanácsot kapnia %
anya	12,3	47,6
orvos, védőnő	3,7	7,0
barátnő	3,4	0,3
testvér	1,9	0,1
egyéb rokon	1,8	0,2
férj	0,9	0,4
tanár, iskola	0,9	3,7
könyv	0,4	0,8
nincs szüksége tanácsra	-	0,6
nem tudja kitől kellene tanácsot kérni	-	39,3
nem kért tanácsot	74,7	-
Összesen	100,0	100,0

Az adatok egyértelműen azt bizonyítják, hogy a családnak, az egészségügynek és az iskolának a serdülők szexuális nevelésében a jelenleginél nagyobb szerepet kellene vállalnia, ehhez azonban mindhárom területen jelentős szemléletváltozásnak kell bekövetkeznie.

A probléma fontosságára való tekintettel részletesebben is érdemes és szükséges szólni az iskolai felvilágosítás szerepéről és hatékonyságáról. A Minisztertanács 1973. évi népesedéspolitikai határozata kiemelten foglalkozott az ifjúság családi életre való felkészítésének kérdésével. A határozat szerint, miután az ifjúság körében sem mennyiségben, sem minőségben nem

elég elterjedtek azok a biológiai, egészségügyi, morális ismeretek, amelyek elengedhetetlenek a kiegyensúlyozott családi élet megteremtéséhez és a korszerű családtervezés széles körű megvalósításához, kötelezően elrendelte a családtervezéssel kapcsolatos ismeretek oktatását az állami oktatás egész rendszerében, az általános iskolától a felsőoktatási intézményekig.

A határozat és a felvétel időpontja között eltelt viszonylag hosszú idő alapján egyfelől, a mintába került lányok fiatal életkora alapján másfelől, várható és feltételezhető, hogy a megkérdezett serdülők már részesültek a családi élettel, szexuális ismeretekkel kapcsolatos oktatásban. A kérdés tehát az, hogy emlékeznek-e egyáltalában ezekre a biológiai, egészségügyi ismeretekre, illetve, hogy ezeknek az ismereteknek a megléte, illetve hiánya milyen módon befolyásolja a serdülő magatartását és a fiatalkori párkapcsolatok létesítését.

A családi életre oktatás kötelező jellegének ellentmondani látszik, hogy a megkérdezett serdülők 60,9 %-a állította csupán, hogy kapott az iskolában fogamzásgátlási felvilágosítást és mindössze 49,6 % hallott a terhesség alatti életmódról. Ugy véljük azonban, hogy ezekből a kedvezőtlenül alacsony arányokból nem lehet általános érvényű következtetéseket levonni a családi életre nevelés kudarcára, eredménytelenségére vonatkozóan. Az, hogy a fiatal korban szült anyák állítása szerint 40 %-uk nem hallott a teherbeesés elleni védekezés lehetőségéről és eszközeiről, nem jelenti azt, hogy ez a viszonylag magas ismerethiány a korosztály egészére is igaz.

Az informáltság mértéke érdekes módon nem mutat összefüggést a serdülő korával, illetve a százalékos eltérések olyan jelentéktelenek, hogy nem vonható le olyan következtetés, miszerint a védekezés kérdésében való tájékozottság a serdülő korával párhuzamosan emelkedne. Összefüggés mutatható ugyanakkor ki a szexuális élet kezdetének életkora és a fogamzásgátlási kérdésekben való tájékozottság között. Minél később került sor a fiatal lány életében az első nemi kapcsolatra, annál nagyobb a valószínűsége, hogy eljutnak hozzá és rögzülnek benne a szexuális élettel kapcsolatban oktatott ismeretek. Ennek az összefüggésnek a háttérében az iskolai végzettségnek mind a szexuális élet kezdeti életkorát, mind a fogamzásgátlási ismeretek szintjét befolyásoló és azonos irányban ható differenciáló hatása huzódik meg. Vagyis a magasabb iskolai végzettség pozitívan hat mind a védekezéssel kapcsolatos informáltságra, mind az első szexuális kapcsolat létesítésének életkorára, néhány évvel kitolva azt. Azoknál a fiatalok anyáknál, akiknél az első szexuális érintkezésre 17 éves korukban került sor, 70 %-os volt az iskolai felvilágosításra emlékezők aránya, míg a 12-15 éves korukban már szexuális életet élők esetében nem több mint 32 %.

Az iskolai végzettség és a szexuális élettel kapcsolatos ismeretszint között még erőteljesebb összefüggés mutatkozik. A 8 általánosnál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők között 15,6 %-os a fogamzásgátlási ismeretekkel és 6,3 %-os a terhesség alatti életmód kérdéseiben tájékozottak aránya. A 8 általánost elvégzettekénél az informáltsági szint (58,6 %) csaknem eléri a fiatalok anyák egészére jellemző átlagot, majd az iskolai végzettség emelkedésével tovább növekszik. A legmagasabb a gimnáziumba vagy szakközépiskolába jártaknál (79,2 %) és néhány ponttal ez alatt marad a szakmunkásképzőbe jártak (73,5 %) tájékozottsága.

A fiatalok anyák tájékozottságát vagy tájékoztatlanságát a fogamzásgátlási kérdésekben reálisabban tudjuk értékelni, ha együtt vizsgáljuk az iskolai felvilágosításban részesültek arányát azokéval, akik a szexuális élet kezdetén tanácsot kértek környezetüktől a védekezéssel kapcsolatban. E két információs csatornát együtt elemezve azt mondhatjuk, hogy a fiatalok anyák 30,6 %-a

sem iskolai felvilágosításban nem részesült, sem a környezetéhez nem fordult tanácsért. Vagyis nagy biztonsággal állitható, hogy erre a csoportra a teljes tájékozatlanság, a szexuális étellel kapcsolatos ismeretek hiánya jellemző. Kimutatható a fiatal korban szült nőkön belül ezzel ellentétben egy olyan csoport, amely az előbbinél kisebb részarányt (16,6 %) képvisel ugyan, de a lehetőségekhez képest felkészülten kezdett szexuális életet élni; az iskolai felvilágosítás mellett tanácsot is kért és kapott valakitől környezetében. A fiatalok anyák 44,3 %-a úgy vélte, hogy kielégítő volt az a felvilágosítás, amit az iskolai oktatás keretében kapott és ezt nem kívánta más információs csatornákkal kiegészíteni, vagyis nem kért senkitől tanácsot. A fennmaradó 8,5 % azokból a serdülő anyákból tevődik össze, akik nem emlékeznek arra, hogy kaptak volna az iskolában eligazítást a szexuális étellel, a védekezési módszerekkel kapcsolatban, de miután ők maguk szükségét érezték ilyen jellegű felvilágosításnak, az első nemi kapcsolatuk előtt tanácsot kértek, egy általuk kompetensnek vélt személytől.

7. Védekezési gyakorlat, a nem védekezés indokai, az alkalmazott fogamzásgátló eszközök

A serdülő anyák túlnyomó többsége a fiatalon megkezdett és több-kevesebb rendszerességgel folytatott szexuális élet során nem tett semmit a terhesség megelőzésére, elkerülésére. A nem védekezők aránya igen magas, 80,5 %. Felmerül a kérdés, hogy milyen gondolkodásmód húzódik meg a fogamzásgátlást ilyen mértékben elutasító magatartásforma mögött. Kimutatható-e általában egy egységes magatartás, vagy a védekezést elutasító gyakorlat háttérében a társadalmi-demográfiai jellemzők által meghatározott csoportok eltérő indítékai rejlenek?

Az első kérdés, amelyet a felvetett szempontok alapján meg kell vizsgálnunk, hogy mennyire volt tudatos vagy véletlenszerű a teherbeesés. A teherbeesés lehetőségével a túlnyomó többség számolt, azaz 84,2 % gondolt arra már a szexuális élet kezdetén, hogy esetleg terhes lehet. Mint az információk szinttel, tájékozottsággal összefüggő kérdések esetében általában, itt is pozitív kapcsolat mutatható ki az iskolai végzettséggel, amennyiben a 8 általánost be nem fejezettek esetében az "igen" választ adók aránya 77-78 %, a gimnáziumba vagy szakközépiskolába jártaknál pedig mintegy 90 %. Kétségtelen, hogy a terhesség lehetőségével számolók aránya magas, de más megfogalmazásban azt is mondhatjuk, hogy elgondolkodtató az a 15,6 %-ot (217 fiatal nő) kitevő réteg értelmi színvonala, aki több-kevesebb rendszerességgel szexuális életet él, a házasságkötésre maga és környezete által érettnek találta, de az, hogy a nemi életnek következményei is lehetnek, fel sem merül benne.

A fiatalok anyák közül tehát, már a "gondolt-e a teherbeesés lehetőségére" kérdésre adott válaszok alapján leválasztható egy réteg, akiknél nagy biztonsággal állitható, hogy a terhesség véletlenül, ismerethiány és/vagy nemtörődöm magatartás miatt következett be. A teherbeesés háttérében meghúzódó további okokra, a tudatos vagy nem tudatos terhesség kérdésére rávilágítanak azok a válaszok, okok, amelyeket a megkérdezettek a védekezés elutasításának indokaként jelöltek meg.

A nem védekező 1099 serdülő anyát 100 százaléknak tekintve, a kérdezettek az alábbi okokkal magyarázták magatartásukat:

	%
1. Szülni kívánt	38,6
2. Férje kívánságára	13,8
3. Nem akart orvoshoz fordulni	12,3
4. Tartott a védekezési módszerek mellékhatásaitól	12,2
5. Nem gondolt arra, hogy terhes lehet	8,9
6. Nem ismert megfelelő védekezési módszert	6,5
7. Az orvos nem írta fel, mert kiskorú	5,0
8. Védekezett, de nem rendszeresen	1,5
9. Egyéb ok, nem tudja miért nem védekezett	1,2
Összesen	100,0

Az okok rangsorát végigtekintve rögtön szembetűnik, hogy legnagyobb gyakorisággal egy tudatos gyermekvállalási magatartásra utaló indok, a "szülni kívánt" szerepel. Még akkor is igen magas ennek a vezető oknak az aránya, ha figyelembe kell vennünk az utólagos önigazolás szépítő, torzító hatását. Voltaképpen tudatos elhatározásra enged következtetni a második helyen szereplő indok is, vagyis, hogy a férj kívánságára tartózkodott a fogamzásgátló eszköz használatától. Elfogadva tehát, hogy a "szülni kívánt" és a "férje kívánságára nem védekezett" indoklás mögött a fiatal kor ellenére tudatos, gyermekvállaló magatartás húzódik meg, azt mondhatjuk, hogy a nem védekező anyák több mint fele (52,4 %) szándékosan esett teherbe és vállalkozott a terhesség ki-hordására.

A tudatosnak tekinthető gyermekszülés elsősorban az idősebb, de ugyanakkor alacsonyabb iskolai végzettségű serdülőkre jellemző. Magasabb a szülni kívánók aránya a meggondoltabb házasságok esetében, vagyis azoknál, ahol a házasságkötés és a szülés között legalább 9 hónap telt el. Abban az esetben, ha a terhesség a házasságkötés után következett be, a tudatos gyermekvállalás miatt nem védekezők aránya 67-75 %, míg a házasságkötés előtt teherbe esett serdülők esetében 35-46 % körül mozog. Hasonló összefüggés mutatható ki a férj életkorával kapcsolatban is. Minél idősebb a férj, annál inkább válik dominánssá a védekezés elutasításának indokai között a gyermek utáni vágy.

A fiatalkori gyermekvállalás településtípusonként eltérő társadalmi megítélésével magyarázható, hogy a gyermekvállalás miatt tudatosan nem védekezők aránya a legalacsonyabb Budapesten (42,5 %) és a legmagasabb a községekben (54,0 %). E két érték között helyezkedik el a Budapesten kívül, más városokban élő serdülők esetében mutatkozó válaszgyakoriság 49,1 %-kal.

A serdülőkorú anyák 36,2 %-ánál a házasságkötést hosszabb-rövidebb ideig tartó együttélés előzte meg. A házasságkötés előtt élettársi kapcsolatban élő fiatal nők esetében azt tapasztaltuk, hogy alacsonyabb volt közöttük a fogamzásgátló eszközt alkalmazók aránya és magasabb azon serdülőké, akiknél a védekezés elutasításában a tudatos gyermekvállalási szándék játszott szerepet. Vagyis ezek a fiatal nők mindent megtettek annak érdekében, hogy teherbe essenek és gyermeket szüljenek és ezzel mintegy siettessék vagy kikényszerítsék partnerükből a döntést, a házasságkötést. Ehhez a magatartáshoz a belső indítékon kívül valószínűleg hozzájárul a családi, lakóhelyi környezet presszionáló hatása is, hiszen a házasságkötés nélküli együttélések - különösen ilyen fiatal korban - még korántsem tekinthetők társadalmilag elfogadottnak.

A védekezést elutasítók másik nagy csoportjának magatartását nem elsősorban a tudatos gyermekvállalás, hanem ismerethiány (nem ismert megfelelő védekezési módszert, nem gondolt arra, hogy terhes lehet), az egészségügyi szervezettel kapcsolatos problémák (az orvos nem irta fel, mert fiatalok, nem akart orvoshoz fordulni), a védekezési módszerek mellékhatásaitól való félelem vagy más egyéb okok (nem rendszeresen védekezett, vagy nem tudja a nem-védekezés okát) motiválták. Az ismerethiány elsősorban a fiatalabb korú és alacsonyabb iskolai végzettségű anyákra jellemző. Míg a 15 éves korban szült nők 10,1 %-a említette, hogy nem ismert megfelelő védekezési módszert, addig a 17 évesek között említési gyakorisága csak 5,8 % volt. A védekezési módszerek mellékhatásaitól való félelem ezzel szemben jellemzőbb a későbbi életkorban szültekre: a 17 évesek 13,9 %-a, a 15 évesek 3,8 %-a hivatkozott erre.

Külön ki kell emelni azokat a fiatalok anyákat, akik a felvétel időpontjában immár második vagy harmadik gyermeküket hozták a világra. Ennél, a mintegy 103 főt kitevő csoportnál a nem védekezők aránya az átlagnál magasabbnak bizonyult. A védekezés elutasításának oka nem a tudatos gyermekvállalásban, hanem a nemtörődöm, "ha terhes leszek, legfeljebb megszüülöm" magatartásban, gondolkodásmódban keresendő.

A fiatalok anyák esetében - mint láttuk - a védekezők aránya igen alacsony, mindössze 19 %-os volt. Annak ellenére azonban, hogy ezek a serdülő anyák magukat védekezőnek tartották, a terhesség mégis bekövetkezett. Felvetődik rögtön a kérdés, hogy az ok nem a fogamzásgátlási eszközök kiválasztásában, vagyis a viszonylag megbízhatatlan módszerek gyakoribb alkalmazásában keresendő-e. Összességében a védekezők 66,3 %-a orális fogamzásgátlóval, ezen belül 36,6 % Postinorral védekezett. A fiatal anyák által leggyakrabban alkalmazott fogamzásgátló eszköz tehát a Postinor. Hasonló a helyzet a terhességmegszakításon átesett lányok és a házasságon kívül gyermeket szült serdülők esetében is; mindhárom almintánál a Postinor vezető helyet foglal el az alkalmazott fogamzásgátló eszközök között. Feltételezhető, hogy a fiatalok egy része nem megfelelően - a megengedettnél sűrűbben, vagy nem megfelelő időzítéssel - alkalmazta az esemény utáni orális fogamzásgátlót, de ez nem lehet általában igaz. Vitathatónak tűnik, hogy a terhesre esett serdülő lányok és gyermeket szült fiatalok ilyen nagy tömegénél forduljon elő a Postinor helytelen alkalmazása. Csaknem bizonyos tehát, hogy a felvilágosítással, de esetleg a Postinor hatékonyságával kapcsolatban is problémák lehetnek.

A Postinor mellett egyéb orális fogamzásgátlót a védekező fiatal anyák 29,8 %-a alkalmazott. Ezen belül 14,3 % Ovidont, 10,8 % Rigevidont, 2,9 % Bisecurint és 1,8 % Continuint. Tekintettel arra, hogy ezek a fogamzásgátlók - a Postinorral ellentétben - az általános gyakorlatban megbízhatónak bizonyultak, feltételezhető, hogy a teherbeesés oka a nem megfelelő alkalmazásban keresendő. A különböző forrásból - sok esetben barátnőtől, testvértől - beszerzett tabletták mellől feltehetően hiányzott a kellő tájékoztatás és itt megint visszakanyarodunk a szexuális felvilágosítás, a tanácsadás hiányosságaihoz. Az orális fogamzásgátlás melletti teherbeesés oka lehet a tabletták rendszertelen beszedése is, bár azokat a fiatalok anyákat, akikről a felvétel során kiderült, hogy rendszertelenül védekeztek, vagy hogy általában védekeztek ugyan, de a teherbeeséskor nem, a "nem védekezőkhöz" soroltuk be.

Az orális fogamzásgátlók mellett a második leggyakrabban alkalmazott módszer a megszakított érintkezés (18,6 %), ezt követi a kondom használata (8,2 %). A többi módszer alkalmazási aránya általában 1 % körül mozog.

A serdülőkorban szült házas nők védekezési magatartásáról összefoglalva megállapítható, hogy - a közhiedelemmel ellentétben - a terhességek nem kizárólag, sőt nem is döntő mértékben a véletlennek tudhatók be. A fiatalok anyákon belül három, jól elkülöníthető csoport figyelhető meg. Az egyik csoportba azok a fiatal nők tartoznak, akik tudatosan nem kívántak teherbe esni, s ennek érdekében - sikertelenül ugyan - fogamzásgátló eszközt alkalmaztak. Ebbe a csoportba a megkérdezettek 21,1 %-a tartozik. A fennmaradt 78,9 % nem védekezett, de magatartásukat eltérő indokok motiválták. Kisebb részükre (37,5 %) az ismerethiány és a nemtörődöm magatartás, nagyobbik részükre (41,4 %) azonban a tudatos gyermekvállalás volt jellemző. Azt mondhatjuk tehát, hogy a serdülőkorban anyává lett nők nem jelentéktelen hányada a fiatalok, az általános társadalmi megítélés szerint idő előtti gyermekszülést természetesnek tartja és ugyanolyan pozitívan éli át, mint az az idősebb korban anyává lett nők esetében tapasztalható.

8. A terhesség bekövetkezése. a szülés melletti döntések

A szexuális kapcsolat létrejöttét nagyon gyorsan követte a terhesség. Kérdeztjeink 21,1 %-ánál ez lényegében azonnal, a kapcsolat létrejöttétől számított egy-három héten belül bekövetkezett, további 21,5 %-nál pedig 1-2 hónapon belül. Az első szexuális együttlétet követő 3-6. hónapban 27,6 %-uknál jött létre a terhesség. Így a túlnyomó többségről (70,2 %-ról) az mondható el, hogy legfeljebb 6 hónapos szexuális kapcsolat előzte meg a terhességet. Hét-tizenkét hónapos szexuális élet után lett terhes kérdeztjeink 15 %-a, s egy éven túli idő után 12,9 %. Ez utóbbi két csoport aránya a 17 évesek közt valamivel magasabb. (A pontos dátumokat 1,9 % esetében nem lehetett megállapítani.)

Természetesen az is igaz, hogy a hosszabb szexuális kapcsolat után teherbe esők nagyrészt azokból tevődnek össze, akik terhessége a házasságkötés után következett be, ezek aránya az egész mintán belül 26,7 %. Mindezzel egybevág, hogy ezt is erősen meghatározza kérdeztjeink koréve: míg a 15 évesek közt 4,7 %, a 16 évesek közt 17,6 %, a 17 évesek közt azonban már 34,1 % azok aránya, akiknek terhessége a házasságkötés után jött létre. Ennek az a magyarázata, hogy a 16, főként pedig a 17 évesek között régebb ideje házas családi állapotuk, illetve második, harmadik alkalommal teherbe esők is vannak. Ezt támasztja alá az, ha a vizsgált terhesség bekövetkezésének időpontját nem a kérdeztjeinknek az adatgyűjtéskor, hanem házasságkötésükkor betöltött életkorával vetjük egybe:

A fiatalok házas nők megoszlása a házasságkötéskor betöltött életkoruk, valamint aszerint, hogy a terhességük a házasságkötés előtt vagy az után következett-e be

(% - ban)

Életkor a házasságkötéskor (év)	Mikor következett be a terhesség?			
	Összesen	A házasságkötés		Nem megállapítható
		előtt	után	
14	100,0	47,5	52,5	-
15	100,0	62,9	36,2	0,9
16	100,0	66,5	32,1	1,4
17	100,0	88,8	10,2	1,0
Összesen	100,0	72,2	26,7	1,1

A terhesség bekövetkezésének időpontját kérdeztettjeink iskolai végzettsége mentén vizsgálva azt figyelhettük meg, hogy minél iskolázottabb a fiatalok, annál valószínűbb, hogy terhessége a házasságkötés előtt következett be. Míg az 1-7. osztályt végzeteknél arányuk 50-58 %, a 8. osztályt végzeteknél 69,4 %, azok körében akik gimnáziumban, szakközépiskolában vagy szakmunkásképzőben tanultak tovább, már 80-81 %-ra emelkedik. Ebben azonban - úgy véljük - inkább a kérdezettek házasságkötéskor, illetve első terhességük idején betöltött életkorának a hatása tükröződik: elsősorban a csupán néhány osztályt végzett fiatalok között vannak azok, akik házasságukat igen fiatal korban kötötték, s adatgyűjtésünk időpontjában már nem "első" gyermeküket születték.

Un. szocializációs tényezők csak igen kevésbé befolyásolták azt, hogy a terhesség a házasságkötés előtt vagy az után következett-e be. Így pl. ami a szülőket illeti: sem kérdeztettjeink édesanyjának életkora, sem pedig szülei családi állapota nem módosított ezen a magatartáson. Egyes vidékeken (pl. Szabolcs-Szatmár, Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben, illetve általában a községekben) az átlagost valamelyest meghaladja azok aránya, akik házasságkötés után lettek csak terhesek, tudjuk azonban, hogy az igen korai házasságkötések, illetve a második szülések e helyeken gyakoribbak voltak.

A férjek életkora, illetve foglalkozása a terhesség bekövetkezésének időpontját oly módon befolyásolta, hogy minél idősebb férjről van szó, annál valószínűbb a terhesség házasságkötés utáni létrejötte, s ugyancsak magasabb ez az arány akkor, ha a férj segédmunkás vagy mezőgazdasági fizikai munkát végez. Ezuttal is azonban - mindkét összefüggésben - szerepet játszik az a tényező, hogy relative idősebb, illetve kevésbé kvalifikált foglalkozású férjek mellett gyakoribb a régebb óta fennálló házasság és a korábban már megszületett "első" gyermek is.

A terhesség megtartását, a szülésre vállalkozást nagymértékben meghatározhatja, hogy a fiatalok női kellő időben észrevették-e terhességüket, vagy sem. Ezért több kérdést is tettünk fel arra vonatkozóan: mikor vették észre a terhességet, kinek szóltak erről először, s mikor fordultak orvoshoz.

A megkérdezett fiatalok házasságos nők többsége (59,4 %-a) a terhesség 6. hetéig bezárólag már számított arra, hogy terhes. Kis részük - 6,2 % - úgy tűnik, már korábban is aggodalmaskodott emiatt, bevallása szerint már az 1-3. hétben. Arányuk a 4. és 5. hétben - gyakorlatilag az első menzesz kimaradása után - ugrik meg, ekkor mintegy 1/3-uk (34,9 %) gondolt terhességre, az újabb megbizonyosodást pedig a 6-12. hét jelentette. Így gyakorlatilag azt mondhatjuk, hogy az un. "kritikus időn", három hónapon belül csaknem valamennyien (93,2 %) tisztában voltak azzal, hogy terhesek lettek. Az állapotukról ennél később tudomást szerzők aránya mindössze 6,3 % volt, 0,5 % pedig nem tudta, vagy nem kívánta megmondani, mikor gondolt először a terhességre. Így tehát az az időpont, amikor általában már terhességre számítottak válaszadóink - a terhességi hetek átlagával kifejezve - 6, 8 hét.

Korábban szó volt már arról, hogy kérdeztettjeink egy kis csoportja (arányuk az egész mintán belül 15,6 %) szexuális életének megkezdésekor nem számolt a teherbeesés lehetőségével. Ilyen esetekben többen voltak olyanok is, akik csak igen későn, három hónap eltelte után vették észre terhességüket: 9,2 %-uk 13-20. hét között, 1,4 % pedig ennél is később.

Nem függ ez attól, hogy a terhesség a házasságkötés megkötése előtt vagy után következett-e be. Inkább az mondható, hogy akik a házasságkötés előtt lettek terhesek, azok aránylatnyival jobban "odafigyeltek": mintegy 5 százalékponttal magasabb körökben azok aránya, akik terhességüket 6 héten belül vették észre - a már házasságban élőkhez képest.

A terhesség "felfedezését" valamelyest a kérdezettek iskolai végzettsége is befolyásolja. Az iskolai végzettség emelkedésével kismértékben növekszik azok aránya, akik terhességük 1-3. hetében is már számítanak arra, hogy esetleg teherbe estek (a 8 osztálynál kevesebbet végzettek 4,7 %-a, a 8 osztályt végzettek 5,6 %-a, az általános iskola után továbbtanulók 7,8 %-a) másrészt pedig csökken azoké, akik csak a 8. hét után gondolnak terhességre. (Az előbb említett három iskolai végzettségi csoporton belül az arányok sorrendben: 20,8 %, 18,0 %, 15,5 %.)

Érdekes, hogy a házasságkötés előtti együttélés ténye már jobban érezteti hatását a terhesség észrevételében. Akik csak a házasságkötés után laktak együtt a férjükkel, azok korábbi időpontban vették észre terhességüket: 61,7 %-uk 6 héten belül, s csak 16,2 %-uk a 8. hét után. A házasságkötést megelőzően is együttélők esetében ez a két arány: 54,9 %, 20,2 %. Mögötte annak az attitűdnek a hatását sejthetjük, hogy az előzetesen nem együttélő párok esetében a fiatal nők jobban aggodalmaskodnak a kapcsolat megtartása, szorosabbra fűzése miatt, így érdekeltbbek lehettek abban, hogy állapotukra "jobban odafigyeljenek", míg a korábban is már együttélők - kapcsolatukat illetően - nagyobb biztonságban érezhették magukat, s így kevésbé figyeltek fel állapotuk változására.

A fiatal korban szülő, házas nőknek csak igen kis hányada, mindössze 16,3 %-a gondolt arra, hogy esetleg kéri terhességének megszakítását. Az alacsony arányhoz hozzájárulhattak a kikérdezés körülményei is. Ez ugyanis a kórházakban, egy-két nappal a szülés után történt, s nagyon valószínű, hogy ekkor a fiatal anyák már nem szívesen nyilatkoztak úgy, hogy terhességüket korábban meg akarták szakíttatni.

Az esetleges művi abortusz gondolatának felvetődését sajátos módon befolyásolja a kérdezettek iskolai végzettsége, továbbá az a tény, hogy munkaviszonyban állnak-e vagy sem. Ami az iskolai végzettséget illeti, mind az alacsonyan iskolázottaknál, mind pedig a 8 általános után továbbtanulóknál gyakoribb, hogy eleinte művi abortuszra gondoltak, és ugyanez jellemzi a nem dolgozókat, az eltartottakat is. Ez utóbbiak 22,5 %-a, a munkaviszonyban állók csupán 12,7 %-a gondolt a terhesség megszakítására. Az összefüggés mögött két, különböző összetételű csoport, különböző motívumokból táplálkozó, de végül is azonos attitűdjeinek hatását érezhetjük ki. Az egyik csoportot azok az alacsonyan iskolázott, eltartott státusú fiatal nők jelentik, akiknek többnyire már házas családi állapotban, második vagy további terhességükről kellett dönteniük. A másik csoportot azok az - ugyancsak eltartott státusú nők tették ki, akiknek terhessége a középiszkolai tanulmányok megszakításával járt együtt.

A terhesség esetleges megszakításának kérdését érthető módon befolyásolja a terhesség bekövetkezésének időpontja, vagyis, hogy a terhesség a házasságkötés előtt vagy után következett-e be. Várható és feltételezhető lenne ugyanakkor, hogy azoknál a fiataloknál, akiknél a teherbeesés "rendezett" családi státuszban, az esküvő után következett be, fel sem merült a terhesség megszakításának gondolata, illetve, ha fel is merült, az utólagos bevallás arány gyakorlatilag zérus lehet. Ezzel szemben, ha az átlagosnál kisebb arányban is, de a házasságkötés után teherbeesett fiatal nők között is kimutatható egy olyan, 8,7 %-ot kitevő réteg, akik bevallottan gondoltak a művi abortusz lehetőségére. Ez a körülményekhez viszonyítottan magasnak nevezhető arány elsősorban azzal magyarázható, hogy a házasságkötés után teherbeesett fiataloknál magasabb a második, illetve esetleg harmadik gyermeket szülő aránya, vagyis a terhességmegszakítás gondolatát a fiatal kor, a magasabb gyermekszám és a gyermekek közötti rövid intervallum együtt motiválta.

A terhességüket megszakítani kívánók magasabb aránya lenne elvárható ugyanakkor azon serdülő anyák esetében, akiknél a terhesség a házasság megkötése előtt következett be. A válasszok szerint mindössze 20 %-ukban merült fel a művi abortusz gondolata. Vélhető azonban, hogy a fentiekben már említett tudatos vagy tudat alatti korrekciós hatás miatt a ténylegesen nem kívánt terhességek aránya annál magasabb. E torzító hatás figyelembevétele mellett is azonban azt mondhatjuk, hogy viszonylag magas azoknak a fiatalok anyáknak az aránya, akik a házasságkötés előtt bekövetkezett terhesség ellenére sem gondoltak a megszakítás lehetőségére. Azt mondhatjuk tehát, hogy a fiatalok anyákon belül elég jelentős azok aránya - és ez egybevág a szülés melletti döntés kapcsán említett indokokkal, okokkal (lásd később) - akiknél a serdülőkori teherbeesés, szülés, ha nem is kívánatos, de legalábbis nem sajnálatos esemény. A korai terhesség biztosítja számukra a házasságot, illetve előbbre hozza az egyébként is tervezett házasságkötés időpontját.

Terhességéről kérdeztjeink túlnyomó többsége először partnerének, leendő férjének, illetve férjének szólt (79,3 %). Ez az arány még magasabb a 17 éves életkoruaknál (81,2 %). Kisebbségük volt csak, akik elsőként édesanyjuknak szóltak (16,8 %) problémájukról, azok pedig valóban csak töredéknyien, akik más személlyel beszéltek ezt meg először: 3,1 % egyéb családtagjával, 0,5 % barátnőjével, 0,3 % pedig egyéb személlyel. Nehéz értékelni, hogy ezt a magatartást a szülők iránti bizalom hiányának nevezzük-e, vagy pedig annak előjeleként értelmezzük, hogy a fiatalok nők e sajátos csoportjának gondolkodása, érzelmei már a férjhezmenésre, a házasságra irányulnak, amelyen belül természetes, hogy az ilyen típusú problémák elsősorban a házaspár között kerülnek megbeszélésre.

Próbáltuk megállapítani azt is: kérdeztjeink mikor mondták meg partnerüknek, férjüknek, hogy terhesek. Ebből valamelyest következtetni lehet arra, hogy mennyire mutatkoztak "előrelátónak": elég korán "megkezdték-e" a gyermek apjának előkészítését az eseményre, a jövőbeli házasság tervezésére, illetve milyen mértékben állították partnerüket "kész helyzet" elé.

Csupán néhány olyan eset volt, amikor ezt nem tudtuk pontosan meghatározni, illetve kérdeztünk nem kívánt válaszolni erre a kérdésre (0,7 %).

A terhesség "bejelentése" a legérzékenyebbnek, a születendő gyermek apjának időben erősen koncentrálódott: kérdeztjeink 61,5 %-a ezt a terhesség 6-12. hetében tette meg, 25,6 %-uk pedig még ezt megelőzően (6. hét előtt). A terhességről tehát az apák 87,1 %-a az ún. "kritikus időn" belül értesült.

Ily módon azt mondhatjuk, hogy - ha nem is tipikus magatartásként - de kérdeztjeink mintegy 12 %-a esetében gondolhatunk arra, hogy gyermeke apját valamiféle kész helyzet elé állította. Ez utóbbiak csoportjában természetesen azok is helyet foglalnak, akik maguk is csak igen későn vették észre, hogy terhesek.

Érdekes megfigyelést tehattunk arról, hogy kérdeztjeink - ahhoz képest, hogy ők maguk mikor gondoltak rá - milyen hamar mondták meg terhességüket partnerüknek, illetve férjüknek. A nagy többségre - 64 %-ukra - az jellemző, hogy ezt a "bejelentést" azonnal megtették, a két dátumnak a hete megegyezik. A 35 %-ot kitevő "halogatók" aránya erősen szóródik aszerint, hogy maga a fiatalok nő mennyire korán gondolt arra, hogy esetleg terhes. Minél később vették észre terhességüket kérdeztjeink, annál inkább "kitolták" azt, hogy partnerüknek, férjüknek szóljanak róla. Akik terhességük első hat hetében már terhességre számítottak, azoknak 10,8 %-a,

akik erre a 7-8. héten gondoltak, azoknak 37,1 %-a szólt valamivel későbben férjének, de a terhességükről 9 vagy több hét után megbizonyosodóknak már 57,7 %-a választotta ezt a magatartást.

A partnernek, férjnek történő "bejelentés" - a terhességi hetek átlagában számolva - a 8,2-ik héten történt, átlagosan tehát 1,4 héttel azt követően, hogy az érintett nők maguk is gondoltak a terhességre.

Ezzel együtt a terhességükre csak a 6. hét után számítóknál - az idő előrehaladásával együtt - növekszik az az időintervallum is, amikor partnerüknek, férjüknek szóltak kérdezettjeink terhességükről:

Mikor mondta meg férjének, hogy terhes?	Mennyi idővel előbb gondolt terhességre? (hetek átlaga)
A terhesség	
7. hetében	0,9
8. hetében	0,9
9. hetében	1,8
10. hetében	1,9
11. hetében	3,3
12. hetében	3,2
13. hetében vagy később	4,5

Az adatok egy sajátos magatartás érvényesülését sejtetik. A terhességükre csak igen későn gondolóknál erőteljesebben érvényesülhetett az a motívum, hogy partnerüket, férjüket "kész helyzet" elé állítsák. Ugyanakkor mégis azok voltak inkább ilyenek, akik tudatlanságuk, figyelematlenségük következtében - maguk is "kész helyzet elé" állítva érezték magukat. A férjnek, partnernek történő bejelentés időbeli alakulását vizsgálva a bejelentés "tipikus dátumait" is meghatározhatjuk. Ha igen kevesen is, de vannak olyanok, akik már a terhesség első három hetében megemlítik: lehetséges, hogy terhesek (3,7 %). Az első nagyobb "bejelentési roham" a 4-5. hét, a menzesz elmaradása, a terhesség bekövetkezésének első jele, amikor a fiatalok 22,9 %-a jelezte partnerének a terhességet. A legtöbben erről a 6. hét után bizonyosodtak meg - többnyire az orvosok is ekkor határozzák meg biztosan a terhesség bekövetkezését. Az újabb "bejelentési akció" így a 6-8. hét között zajlik, 41,6 % szól ekkor terhességéről a férjének, partnerének. További 1/5-ük (18,9 %) pedig a harmadik hónapban teszi meg a bejelentést.

A partnernek, férjnek történő bejelentés dátumait aszerint is elemeztük, hogy a terhesség a házasságkötést megelőzően vagy pedig az után következett-e be. Általánosságban nem tapasztaltunk nagy különbséget e két csoport magatartásában, két relative gyengén érvényesülő tendencia hatását azonban megfigyelhettük.

Az egyik az, hogy a házasságban élőkhez képest a házasságkötést megelőzően teherbe esők között árnyalatnyival többen vannak olyanok, akik igen hamar (1-3. héten belül) már aggodalmaskodnak, és szükségét érzik annak, hogy problémájukat partnerüknek is jelezzék.

Ami az "időn túl" - a 12. hét utáni - bejelentéseket illeti, az átlagos 12,2 %-os arány is eltér ennél a két csoportnál. A már házasságban élőknek 8 %-a, a házasságkötés előtt teherbe esőknek 14 %-a "halogatja" késői időpontra azt, hogy terhességéről szóljon a gyermek apjának.

Abban azonban már nem találtunk számottevő különbséget, hogy kérdezettjeink függővé tették-e a bejelentést attól: leendő férjükkal együttéltek-e a házasság megkötése előtt, vagy csak utána költöztek-e egybe.

A kérdezettek koréve szerint sem különbözik lényegesen ez. A "legfiatalabbak" (15 évesek) között árnyalatnyival vannak többen olyanok, akik a férjüknél, partnerüknél való bejelentést 10-12 hétnél későbbre tolják ki - de, mint korábban láthattuk - ebben a csoportban többen vannak olyanok, akik maguk is csak később gondoltak arra, hogy terhesek.

Ami a terhesség szülőknél történő bejelentését illeti, ez jóval későbbi időpontban történt, a terhességi hetek átlagában számolva a terhesség 10,3-ik hetében.

Kérdezettjeink 43,6 %-a szólt szüleinek a terhesség első 8. hetében, további 26,6 % a 9-12. hét között, 11,9 % pedig a 13-16. héten. Az ennél későbben "bejelentők" aránya 9,6 % volt. Összességében kérdezettjeinknek 5,1 %-a nem szólt szüleinek terhességéről, legfeljebb csak akkor beszéltek erről, amikor már észrevették, 3,2 % pedig nem kívánt erre a kérdésre felelni.

Összességében mindössze 32,4 % szólt ugyanazon a héten a szülőknél, amikor ő saját maga is terhességre gondolt. (Ez összefügg azzal is, hogy a válaszadók túlnyomó többsége - mint láthattuk - partnerének, férjének szólt először.)

Minél később vették észre a terhességet kérdezettjeink, annál inkább halogatták, hogy erről szüleinek is szóljanak.

A terhesség szülőknél történő bejelentésének időpontjai

Mikor szólt szüleinek a terhességéről	Összesen	A szülőknél történő bejelentés		A "gondolt rá" és a bejelentés közötti idő (hetek átlaga)
		akkor történt, amikor ő maga is gondolt rá	csak azt követően történt, hogy ő maga gondolt rá	
A terhesség				
1-6. hetében	100,0	66,8	33,2	0,5
7-8. hetében	100,0	42,0	58,0	1,7
9-12. hetében	100,0	19,1	80,9	3,6
13. hetében vagy később	100,0	15,9	84,1	8,0

A táblázat adatai jól mutatják, hogy minél később szól a fiatalos nő szüleinek terhességéről, annál inkább válik "szorongóvá", annál inkább fontolgatja a dolgot, fél a bejelentéstől, s halogatja azt. Másik oldalról ugyanakkor elgondolkoztató, hogy bizonyos esetekben mennyire kevésbé figyelnek fel gyermekük életmódjára a szülők: a három hónapot is meghaladó terhességi idő valójában már nem szabadna, hogy észrevétlenül maradjon felnőtt emberek előtt, különösen nem akkor, ha saját gyermekükről van szó.

Kiskorukról lévén szó, nem mellékes körülmény, hogy a szülők hogyan fogadták a hírt leányuk terhességéről. Természetesen figyelembe kell vennünk, hogy végül is - akár pozitív, akár negatív volt a szülők első reakciója - minden esetben szüléssel végződő terhességéről volt szó. Ezért a kérdésünkre adott válaszokban szerepet játszhatott az a tényező, hogy a szülők lassan beletörődtek leányuk terhességébe, s a házasságkötés után érzelmeik pozitívrá fordultak.

Igy lehetséges, hogy válaszadóink egy része utólag már nem szívesen beszélt arról: szülei először negatívan fogadták a bejelentést.

A megkérdezettek többfajta szülői reakcióról is említést tehettek. Az említések átlagos száma 1,4 % volt, ezért a továbbiakban idézett százalékarányok halmazottak. Mindössze 46 olyan válaszadó volt (az egész minta 3,3 %-a), akik nem tartják a kapcsolatot szüleikkel.

Talán a fentiekben említett "idő-hatás" is közrejátszhatott abban, hogy válaszadóink relatív igen magas aránya (25,0 %-a) adott olyan választ: szülei "örültek a terhességnek", "természetesnek tartották". Ne feledkezzünk azonban meg arról sem, hogy a fiatalok női egy kis része a teherbeesés időpontjában már házas családi állapotú volt. Ezekben az esetekben a szülők pozitív reagálása valóban természetes és érthető.

A legjellemzőbb szülői magatartás azonban inkább a "dolgozba való beletörődés" volt: különböző indokolásokkal, de összességében kérdeztjeink 40,4 %-a ezt tapasztalta szüleinél.

Ezen belül legjellegzetesebb az a szülői kívánság, hogy "házasodjanak össze" (11,3 %), ez - legalábbis a társadalmi normáknak, elvárásoknak megfelelően - "rendezi" a problémát; végül is "beletörődtek" a megváltoztathatatlanba (11 %), "ha már így történt, szülje meg" (10,4 %). Gyakran párosulnak e megfogalmazások azon szülői megfontolással, hogy "az első gyermeket a kiskorú ne vetesse el" (5,2 %), azzal, hogy megigérték: leányukat "támogatják", "segítik", "mellette állnak" (1,8 %), illetve "sajnálják őt" (0,7 %). (A "beletörődő" szülői attitűdöket természetesen az is magyarázza, hogy - mint korábban láthattuk - nagy részük meglehetősen későn szerzett tudomást a terhességről.)

Ugyancsak pozitív - vagy negatív - szülői reakciók kísérő motivuma az, hogy a szülők - joggal - kinyilvánították: leányuk terhességét túl korainak találják. Kérdeztjeink 16,9 %-a szerint szülei ezt az életkor miatt találják túl korainak, 2 % szerint pedig azért, mert leányuknak "már van gyermeke".

Tipikus szülői reakciónak nevezhető a közömbösség, a nemtörődömség is. Elgondolkoztató, hogy viszonylag milyen sokan (a kérdezettek 10,2 %-a) számoltak be arról: szülei "nem szóltak semmit", "nem érdekelte őket" a terhesség híre, illetve "a kiskorúra (és partnerére) bízta a döntést" (6,3 %), hogy megtartják-e a terhességet.

Nagyon markáns a teljesen negatív szülői motivumok csoportja. Sulya meghaladja a teljesen pozitív pólusét: kérdeztjeinknek összességében 30,1 %-a adott számot arról, hogy szülei a terhesség bejelentését negatívan fogadták. Ennek megfogalmazódásai árnyalatokban különböztek egymástól. A "haragudtak", "veszekedtek" - reagálásról 14,8 % számolt be, 9,5 % volt azok aránya, akik szülei azt kívánták, leányuk "szakítsa meg a terhességét", 3,2 % azt tapasztalta, hogy szülei "szégyellték" a történeteket, "megdöbbenek", "csalódtak leányukban", számonkérték, hogy "miért nem szólt előbb", "miért nem kért tanácsot" (1,9 %), néhányukat pedig (0,7 %) szülei "elzavarták otthonról".

Kérdeztjeink koréve szerint a szülői motivumok, reagálások nem különböznek lényegesen, annyit azonban megállapíthatunk, hogy a teljes mértékben pozitív szülői reakciók a 17 évesek esetében jóval gyakoribbak (hiszen ezek között van a legtöbb olyan, aki már hosszabb ideje házas családi állapotú), a teljesen negatív szülői reakciók viszont inkább a fiatalabbaknál (15-14 éveseknél) sűrűsödnek.

A munkaviszonyban álló fiatalok sokkal nagyobb mértékben számíthatnak arra, hogy terhességük hírére a szülők örömmel fogadják (28,4 %), mint az eltartottak (19 %), akik egy része - mint korábban láttuk - iskolai tanulmányait hagyta félbe a történetek miatt. Ezzel egybevág az, hogy az eltartott kiskorúak közt többen voltak olyanok, akiket szüleik a terhesség megszakítására próbáltak rávenni (12 %), mint a munkaviszonyban állók között (8 %).

Az édesanya iskolai végzettsége jellegzetesen módosította a szülői véleményeket. Mind a pozitív szülői vélemények, mind pedig a közömbösség, a nemtörődömség nagyobb súllyal jelentkezik akkor, ha az édesanya iskolai végzettsége alacsony (8 általánosnál kevesebb), míg a "beletörődő" hozzáállás, az "első terhesség megtartásának fontosságával" történő érvelés, továbbá a társadalmilag elfogadott normák betartása ("házasodjanak meg") az iskolázottabb édesanyák mellett válik gyakoribb szülői motivummá. Ugyanez a hatás érvényesül a szülői vélemények és az édesapa iskolai végzettségének összefüggésében is. Jellegzetes még, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők között többen voltak olyanok is, akik a terhesség kihordását a túl fiatal életkor miatt ellenzik, és egyben a terhesség megszakítását javasolják.

Az édesanya foglalkozása is meghatározta a szülői vélemények alakulását. A teljes mértékben pozitív szülői reakciók nagyobb mértékben érvényesültek akkor, ha az édesanya háztartásbeli vagy segédmunkás. Kvalifikáltabb munkát végző édesanyák mellett a szülőket nagyobb mértékben jellemzi a társadalmi elvárásoknak megfelelő gondolkodásmód: ha az édesanya szellemi foglalkozású vagy szak- és betanított munkás, inkább csak "beletörődik" a történetekbe, sürgeti a házasságkötést.

Érdekes, hogy az édesanya életkora, valamint az első gyermeke születésekor betöltött életkora nem változtatott lényegesen a szülői reakciókon, az ugyancsak fiatal korban először szülő édesanyák nem voltak sem "megértőbbek", sem pedig "ellenségesebbek" annak hallatán, hogy leányuk hozzájuk hasonlóan kezdi "felnőtt életét".

Nem jelentett nagyobb eltérést a szülők véleményében az sem, hogy a szülők milyen családi állapotuk, jóllehet, kétségkívül, hogy a problémák "házasságkötéssel történő rendbehozását" nagyobb mértékben igényelték a szülők akkor, ha ők maguk is házasokként együtt élnek.

A szülők véleményét aszerint is elemeztük, hogy előzetesen tudtak-e arról: kiskorú leányuk már szexuális életet él.

Értelemszerű, hogy akik terhessége a házasságon belül következett be, azok szüleinek többsége ezt örömmel fogadta, természetesnek tartotta - az átlagos 25 %-hoz képest 55,5 %-uknál volt ez a jellemző. Az azonban igen érdekes, hogy az előre feltételezhető szülői reakciók ezuttal közel sem a várhatónak megfelelően alakultak. Arra számíthatunk volna, hogy a szülők megértőbbek, segítőkészebbek, ha előzetesen tudomásuk volt már gyermekük szexuális kapcsolatáról, és a harag, a veszekedés, a csalódás nagyobb mértékű, ha magáról a szexuális kapcsolatáról is a terhességgel egyidőben értesülnek csak. Találtunk is eszerint differenciákat, ezek mértéke azonban nem nagyobb 4-5 százalékpontnál. Ebből arra következtethetünk, hogy a terhesség ténye, a probléma megoldására való törekvés a szülők nagy részében "elnyomta" az esetleges negatív reakciókat, amelyeket amiatt érezhettek, hogy kiskorú gyermekük életmódjáról is csak most értesültek.

A házasság megkötése és a szülés között eltelt idő szerint ugyanakkor jól differenciálódnak a szülői reakciók.

A teljesen pozitív hozzáállás ("örültek", "természetesnek tartották") gyakoriságában ott van a választóvonal, amikor a házasság megkötése legalább 10 hónappal előzte meg a szülést: az átlagos 25 % itt 50 % felettire emelkedik, míg a kapcsolat törvényesítésének a végsőig történő kitolása esetén már csak igen kis mértékben örülnek a szülők. Azoknak a fiatalokéknak a szülei, akik csupán 1-3 hónappal a szülésük előtt kötöttek házasságot, csak igen kis mértékben tartották természetesnek nagyszülővé válásukat, e csoportba tartozó válaszadóinknak mindössze 9 %-a számolt be erről. Az a szülői kívánság, hogy a kiskorú "szakítsa meg terhességét", azok körében a leggyakoribb, akik 2-7 hónappal a szülést megelőzően kötöttek házasságot.

A korábbiakban már említettük, hogy kérdeztjeink összességében meglehetősen kis arányban (16,3 %-ukban) merült csak fel, hogy esetleg kérik terhességük megszakítását. Ez az arány jelentősen változik attól függően, hogy a szülőkből milyen reakciókat váltott ki a terhesség bejelentése.

Akiknek szülei örültek a hír hallatán, azoknak 8,6 %-a, akiknél a szülők közömbösek voltak, azoknak 12,7 %-a gondolt csak művi abortuszra. Ha azonban a szülők negatívan fogadták leányuk terhességét, az esetleges művi AB-re gondoló aránya megugrott. Ha a szülők "haragudtak", "veszekedtek": 20,9 %; ha "szégyellték", "megdöbbenek", "csalódtak" lányukban: 25 %; ha azt tanácsolták, gyermekük "szakítsa meg a terhességét": 28 %; ha pedig azért tartották túl korainak a szülést, mert leányuknak már van gyermeke: 35,7 % gondolt arra, hogy esetleg kéri a terhességmegszakítást.

Két olyan motívumot találtunk, amelyben jelentősebben különböznek egymástól a Budapesten és a községekben élő kiskorúak szülei. A "házasodjanak meg", mint szülői kívánság a fővárosi megkérdezettek 7,9 %-ánál, a községiek 14,1 %-ánál kapott hangot. Ugyanakkor a terhesség megszakítását a budapesti nők esetében 21,1 %-uk szülei tanácsolták, a községekben élő nők esetében azonban a szülőknek csupán 7,9 %-a.

A szülőknek történő bejelentést is tullépi időben az, hogy a fiatalok mikor fordulnak orvoshoz. Megállapíthattuk, hogy bár nagy részük elvileg "időben" ment orvoshoz (70,4 %-uk 12 héten belül), sokaknál ez elég későn történik meg. Csupán 14,8 % volt azok aránya, akiknek terhességét az orvos a 6. hétben, további 38,6 %, akiknek a 7-8. hétben állapíthatta meg. Elgondolkodtató azonban, hogy mintánknak közel 30 %-a igen későn - a 13. héten vagy annál is később - kereste csak fel az orvost, ezen belül 8,3 %-uk már jóval az ún. "félidő", a 20. hét után. Így általánosságban - a terhességi hetek átlagát tekintve - az orvosoknak mintegy 10,7 hetes terhességet állt módjukban megállapítani.

Különösen nagy ez az időtáv ahhoz viszonyítva, hogy kérdeztjeink mennyivel az orvos felkeresése előtt gondoltak arra, hogy teherbe estek. Minthogy ez többnyire a 6-7. hétben tudatosult, eközött, valamint az orvos felkeresése között közel egy hónap (3,9 hét) telt el, ami meglehetősen hosszú idő.

Mindössze 28,5 % volt azoknak az aránya, akik - amint sejtették, hogy terhesek - azonnal orvoshoz fordultak.

Érdekes, hogy míg hozzátartozóik vonatkozásában sokan a "halogató" taktikát választották, kivált azok, akik maguk is később gondoltak csak terhességre, az orvos vonatkozásában megfordul ez a helyzet. Minél később gondolt a fiatalok arra, hogy teherbe esett, annál nagyobb mértékben érezte szükségét annak, hogy az orvost azonnal felkeresse.

Az orvos felkeresésének időpontjai

Mikor gondolt a terhességre?	Összesen	Mikor kereste fel az orvost		A "gondolt rá" és az orvos felkeresése közötti idő (hetek átlaga)
		azonnal, amikor ő maga terhességre gondolt	csak azt követően, hogy maga is gondolt rá	
		százalék		

A terhesség

1-6. hetében	100,0	12,8	87,2	0,9
7-8. hetében	100,0	42,0	58,0	0,8
9-12. hetében	100,0	63,7	36,3	3,8
13. hetében vagy később	100,0	67,0	33,0	9,2

A táblázat utolsó két sora elgondolkoztató. Kis számban ugyan, de vannak olyanok, akik maguk is igen későn gondolnak csak arra, hogy terhesek, s mégis halogatják az orvoshoz fordulást. A minta egészén belül ugyan mindössze 11,3 % gondol a 9-12. héten belül, s csupán 6,3 % a 13. héten vagy annál is később terhességre, s ezeknek is csak mintegy 1/3-a késlelteti az orvoshoz fordulást, de ez utóbbi esetekben különösen jellegzetes a "struccpolitikát" folytató, a "csodára váró", vagy egyszerűen csak "nemtörődöm" magatartás. Akik későn gondolnak terhességre és nem fordulnak azonnal orvoshoz, azok akár 2-3 hónappal is "elhúzzák" az orvos felkeresését. Ilyen helyzetekből adódik az a néhány eset, amikor az orvos jószerével már csak a szülést megelőző 1-2 héttel tudta konstatálni a terhességet.

Az orvos felkeresésének "gyorsaságát" a kérdezettek koréve és iskolai végzettsége szerint elemezve, ugyancsak egy sajátos magatartásforma megnyilvánulására bukkanhattunk. Egyik oldalról azt figyelhettük meg, hogy a "legfiatalabbak", a 15 évesek jobban késleltették az orvoshoz fordulást, mint idősebb társaik: csupán 50,9 %-uk, a 16-17 éveseknek azonban 70 % feletti aránya kereste fel az orvost terhességének első 12 hetében. Másrészt ugyanakkor iskolai végzettség szerint vizsgálva azt tapasztaltuk: az alacsonyabban iskolázott - 8 osztálynál kevesebbet végzett - nők valamivel gyorsabban fordulnak orvoshoz, mint pl. az általános iskola után tovább tanulók. Ennek - úgy véljük - az lehet a magyarázata, hogy az alacsony végzettségűek között többen vannak olyanok, akik már régebbi idő óta házasok, esetleg korábban is szültek már, és hamarább észreveszik terhességüket, továbbá ismerik azokat a kedvezményeket, amelyeket a terhesgondozás alatt élvezhetnek. Azok a tanulók, akik - egyben fiatalabbak is - ezeknél lényegesen "tanácstalanabbak", nem gondolnak azonnal terhességre, s jobban tartanak a következményektől, így az orvos felkeresésétől is.

Egybevág ezzel az az adatunk, hogy azokban az esetekben, amikor a terhesség a házasságkötés után következett be, a fiatalok gyorsabban keresték fel az orvost problémájukkal: 44,4 %-uk a terhesség első hat hetében, további 36,3 %-uk pedig a 7-8. héten. Mint már erről szóltunk, e csoporton belül vannak a több éve házas és már korábban is gyermekkel rendelkező nők. Ha a terhesség a házasságkötés előtt következett be, akkor az érintettek 36,2 %-a ment csak orvoshoz hat héten belül, s további 30,3 % a 7-8. hét alatt. Több közöttük az is, aki csak igen késői időpontban kereste fel az orvost.

Végül az orvoshoz fordulás időpontját kérdeztjeink lakóhelye szerint is vizsgáltuk. Elsősorban a fővárosi és a községekben élő fiatalok női magatartásában találhattunk különbségeket. A budapestiek 85,3 %-a, a községekben lakók 68 %-a kereste fel az orvost a terhességének első 12 hetében, s az igen későn orvoshoz fordulók is elsősorban a községek lakói.

Kérdőívünkkel választ szeretnénk volna kapni arra, hogy kérdeztjeink végül is miért vállalkoztak szülésre ilyen fiatal életkorban, hiszen - mint láthattuk - jórészt a házasság megkötése előtt estek teherbe, s a művi terhességmegszakításra vonatkozó jogszabályok nem górdítottak volna akadályt a terhesség megszakítása ellen.

Az okok iránt érdeklődve természetesen nem feledkezhetünk meg arról, hogy a kikérdezés időpontjában válaszadóink már valamennyien házas családi állapotúak voltak, s így számítani kellett arra, hogy igyekeznek kapcsolatukat, házasságukat a lehető legjobb színben bemutatni. Így a fiatalok női kinyilvánított döntési indokai nemigen térnek el azoktól, amelyek általánosságban is jellemzik a fiatal nőket, amikor a házasságkötéssel egyidőben terhességük kimeneteléről döntenek. Az általunk feltételezett okok (pl. hogy későn vették észre terhességüket, "ki akarták kényszeríteni" partnerüktől a házasságkötést) csak igen kis mértékben kaptak hangot a válaszokban, amelyekben - jóval nagyobb mértékben - a fiatal házas nőktől általánosan elvárható normatívák tükröződtek. (Ami a terhesség késői észrevételét illeti, ennek valóságos aránya - mint az előzőekben láthattuk - elég számottevő. Kérdeztjeink azonban ezt nem szívesen hangoztatták, mint a szülés melletti döntésük indokát.) Válaszadóink több indokot is megemlíthettek, s élve ezzel, az említések átlagos száma 1,4 lett, aminek következtében a továbbiakban említett százalékarányok halmozottak.

Legtöbben (az összes megkérdezett közel fele, 44,4 %-a) azt a kézenfekvő indokot jelölték meg, hogy partnerükkel "mindenképpen házasságot kötöttek volna, a terhesség csak sietette a házasságkötést". Ezt az okot kevésbé említették a 17 éves korú nők, elsősorban közöttük vannak olyanok, akik már e terhességüket megelőzően hosszabb ideje férjhez voltak, esetleg már korábban is született gyermekük. A második, leggyakrabban említett indok az, hogy "a terhesség megtartásához, a gyermekszüléshez a partner, a leendő férj ragaszkodott" (36,5 %). Semmi alapunk nincsen arra, hogy ezen indoklás valóságtartalmában kételkedjünk, bár megfogalmazásában kétségkívül valamiféle "felelősségvárás" érezhető ki, más oldalról pedig a kapcsolat pozitív oldala hangsúlyozásának szándéka. Meglehetősen általános döntési motívum ez, amely a kérdeztettek koréve szerint sem differenciálódik.

A harmadik, ugyancsak nagy súllyal jelentkező érv, hogy a kiskorú "mindenképpen szülni kívánt", ezt a kérdeztettek 27,3 %-a nyilvánította ki. A védekezés elutasításának indokai között láttuk, hogy viszonylag jelentős azoknak a fiatal nőknek az aránya, akiknél a szülés tudatos gyermekvállaló magatartásra vezethető vissza. Ezeknek a serdülőknek egy része házasságkötés után esett teherbe, vagyis esetükben a fiatal házaspárokra általánosan jellemző családtervezési és termékenységi magatartást tapasztalunk: az első gyermek a házasságkötést követő egy-másfél éven belül megszületik. A "mindenképpen szülni kívánt" fiatalok anyák csoportjába azonban olyan serdülők is beletartoznak, akik ugyan házasságkötés előtt estek teherbe, de a többé-kevésbé szándékos teherbeesés és gyermekvállalás - a védekezés elutasításának indokai is ezt támasztják alá - esetükben is kimutatható volt. A "mindenképpen szülni kívánt" motívum hangoztatása a relatív "idősebbek" körében gyakoribb volt: a 15 éves nőknek 8,5 %-a, a 16 éveseknek 22,5 %-a, a 17 éveseknek pedig 32 %-a adott ilyen választ.

A további döntési szempontok kis arányokkal, inkább csak "kiegészítő motivumokként" jelentkeztek. A kérdezettek 13,9 %-a említette azt, hogy "félt a művi abortusz következményeitől", "az első terhességet mindenképpen meg akarta tartani". Érdeemes megjegyezni, hogy ez a motívum kismértékben ugyancsak életkor-specifikus, minél "idősebbekről" volt szó, annál kevésbé kapott hangot. Az a körülmény, hogy kérdeztünk "későn vette észre terhességét" mindössze 7,5 %-ukat indította a gyermek vállalására, 6,1 %-uk nyilatkozott úgy, hogy a szülésre "a család beszélte rá". Az általunk nagyobb súlyúnak feltételezett okok kérdeztjeink töredékénél játszottak csak szerepet a válaszok szerint: mindössze 4,5 % nyilvánította ki azt, hogy a szülés "biztosított jelentett számára az önállósághoz, ahhoz, hogy elkerüljön otthonról", s 2,9 % remélte, hogy "így partnere feleségül veszi".

A kérdezettek iskolai végzettsége jellegzetesen függ össze a szülés melletti döntésekkel. Az a tény, hogy mindenképpen házasságot kötöttek volna, a terhesség ezt csak siettette - elsősorban azokra jellemző, akik 8. általános után középfokú tanintézményekben tanultak tovább, ezeknek már közel 60 %-a nyilatkozott így. Ugyanakkor az alacsonyabban iskolázott, a 0-7 osztályt végzett nőkről az átlagosnál nagyobb mértékben mondható el, hogy motívumaikat kívülálló személyek befolyásolták; terhességüket a család rábeszélésére, illetve a partner kívánságára tartották meg.

Nem módosította lényegesen a gyermekszülés melletti indokokat az, hogy kérdeztünk munkaviszonyban áll-e, vagy eltartott. Az egyetlen szembetűnő különbség mégis figyelemreméltó: a munkaviszonyban állók 4,6 %-a, az eltartottnak 12,7 %-a vállalkozott azért a szülésre, mert későn vette észre, hogy terhes.

Ugy tűnik fel, hogy a partner, a leendő férj életkora is komolyan számításba került a döntések során. Minél fiatalabb a születendő gyermek apja, annál erősebb az a motívum, hogy a tervezett házasság megkötését csak siettette a terhesség, s annál gyengébb szerepe van ugyanakkor annak, hogy a kiskorú "mindenképpen szülni kívánt". Az "önállósulás", az "otthonról elkerülés" vágya erősebb akkor, ha a leendő férj érettebb koru, ugyanakkor fiatalabb koru partner mellett gyakoribb, hogy a nő terhességével igyekszik maga mellé kötni őt. Attól azonban kevésbé tették függővé döntéseiket kérdeztjeink, hogy gyermekük apjával már a házasságkötés előtt is együtt éltek-e, vagy csak a házasság megkötése óta. Ez utóbbiak csoportjában csak árnyalatnyival emelkedett meg a "mindenképpen szülni kívánt", illetve "a terhesség csak siettette az egyébként is tervbe vett házasság megkötését" motívumok súlyát.

Szignifikáns különbség mutatkozott a döntési szempontokban aszerint, hogy a házasság megkötése mennyi idővel előzte meg a szülést.

Azt a motívumot, hogy a terhesség csupán siettette az egyébként is tervezett házasságkötést - az átlagos 44 %-hoz képest - 60-70 % körüli arányban említették azok a nők, akik a szülést megelőző 7. hónapban, vagy még rövidebb időn belül kötötték meg a házasságukat. Hasonló összefüggést találunk e dátumok és a "későn vette észre, hogy terhes" motívum között. Akiknél a házasság megkötése szinte az utolsó pillanatra kitolódott, csupán 1-5 hónappal előzte meg a gyermekszülést, e motívum súlya az átlagosnak a duplájára növekszik. Ugyanakkor az átlagos 27 %-hoz képest 50-60 % körüli növekszik a "mindenképpen szülni kívánt" motívum akkor, ha a házasságkötés 9-12 hónappal, vagy 1 évnél is hosszabb idővel előzte meg a szülést. (Ez utóbbiak csoportjában vannak jórészt azok, akik relative "hosszabb" házassági időtartam után már második, egy-egy esetben harmadik gyermeküket szülték.)

A döntés szempontjait aszerint vizsgálva, hogy kérdeztünk alkalmazott-e teherbeesése idején fogamzásgátló eszközöket, illetve védekezett-e valamilyen módon vagy sem, óvatosan kell eljárunk, hiszen - mint erről már szó volt - mindössze 19 %-uk védekezett. Értelemszerű, hogy e csoporton belül gyakrabban említették: a szülésre csupán azért vállalkoztak, mert félték a művi abortusz következményeitől, első terhességüket meg akarták tartani, illetve a család beszélt rá őket. Ehhez hasonlóan alakul a motivumok megoszlása azok körében, akiknél egyáltalán felmerült annak a gondolata, hogy esetleg megszakítatják terhességüket. (E csoport aránya az egész mintán belül mindössze 16,3 % volt.) Ebben a körben az átlagosnál gyakrabban fordult elő, hogy a terhességet későn vették észre, illetve, hogy végül is a terhesség kihordására a partner vagy a család beszélt rá őket.

Végül elemzésünk kitért arra, hogy bizonyos szocializációs tényezők befolyásolták-e a kiskorú nőket a szülés melletti döntésben vagy sem.

A kérdezett nők édesanyjának életkorával ez annyiban függött össze, hogy a "család beszélt rá" megfogalmazású motivum valamivel sűrűbben szerepelt azoknál, akik édesanyja is fiatalabb korú; a legfiatalabb édesanyáktól a legidősebbekig a szóródás 9-2 % között van.

Az önállósodás, az "otthonról elkerülés" vágya erősebb, ha a kiskorú szülei elváltak vagy meghaltak, s ugyancsak ez a csoport az, amelynek döntéseit az átlagosnál is jobban befolyásolta a partner, a leendő férj azon kívánsága, hogy tartsák meg a terhességet.

Kismértékben a lakóhely, a településtípus is rányomta bélyegét a fiatalok női döntéseire. Az egész mintában tapasztalt megoszlásokat legjobban a községekben élők döntései tükrözték, s ettől a Budapesten lakók tértek el a legjobban. A fővárosiak körében alig találtunk olyanokat, akik azért szültek, mert későn vették észre terhességüket, viszont az átlagosan tapasztaltnál nagyobb mértékben tartottak egy esetleges művi beavatkozás következményeitől, s az is gyakoribb volt, hogy a szülésre elsősorban a partnerük, férjük kívánsága miatt vállalkoztak.

9. A gyermekszülés egészségügyi vonatkozásai

A serdülőkori gyermekvállalás negatív társadalmi és szociális következményei, kihatásai mellett egészségügyi szempontból is veszélyesnek, kockázatosnak minősíthető. A sok esetben biológiailag még éretlen anya nagyobb valószínűséggel hoz világra éretlen, kis súlyú magzatot, s így a megszületett gyermek életkilátásai rosszabbak, fizikai és szellemi fejlődése - már pusztán a rosszabb egészségügyi indíttatás alapján is - kevésbé biztosított. A kérdés orvosi vonatkozásait, okait és következményeit a nőgyógyászati, illetve a gyermekgyógyászati szakirodalom részletesen tárgyalja.

Kérdőíves felvételünk során mi is kitértünk a terhesség és a szülés egészségügyi szempontjainak a vizsgálatára. Ennek során a terhesgondozási könyv, illetve a kórlap alapján feljegyzésre kerültek a terhesség alatti állapot adatai (a fokozott gondozottság, a kórházi kezelés okai), a szülés lefolyására, esetleges szövődményeire vonatkozó információk, továbbá néhány adat az újszülött állapotára, súlyára vonatkozóan. Megfelelő szakértelem és a szükséges ismeretek hiányában nem vállalkozhatunk e kérdések orvostudományi aspektusú elemzésére, ezért elsősorban a demográfiai és egészségügyi tényezők összefüggéseinek feltárására törekedtünk.

Az első témakör a fokozott gondozott terhesek kérdése. A serdülőkori terhességek magasabb rizikófaktora indokolja, hogy ezekre a fiatal nőkre a terhesség időtartama alatt megkülönböztetett figyelem irányuljon. Ez a szempont a terhesgondozást végző nőgyógyászok előtt is közismert, s ennek megfelelően várható és feltételezhető lenne, hogy a vizsgálati mintákban szereplő fiatalok anyák legalább tulnyomó többsége fokozott gondozottnak minősült terhessége alatt. Az adatok ezzel szemben éppen az ellenkezőjét mutatják: mindössze 29,3 % volt fokozott gondozott és a tulnyomó többség 70,7 % nem minősült annak.

Voltaképpen megdöbbenő, hogy a gondozásba vétel nem függ a serdülő terhes korától. Várható lenne, hogy a 15 éves és fiatalabb terheseket az orvosok nagyobb gyakorisággal veszik fokozott gondozásba, mint a társadalmilag és biológiailag érettebb 17 éves lányokat. Ezzel szemben a 15 éves korban vagy ez előtt szült anyák 31,5 %-a, a 17 éves korban szültek 31 %-a, tehát a két életkori csoport gyakorlatilag azonos arányban került a fokozott gondozott kategóriába.

Az egyetlen demográfiai tényező, amely szerint a fokozott gondozásba vett fiatalok gyakorisága eltérő megoszlást mutat: a fiatalok, illetve a fiatalok édesanyjának iskolai végzettsége (bár e két demográfiai tényező szorosan összefügg). Minél magasabb a fiatal anya iskolai végzettsége, annál alacsonyabb a fokozott gondozásbavétel valószínűsége. Míg az 1-5. osztályt végzetek 43,8 %-a volt fokozott gondozott, addig a 8 általánost végzeteknél ez az arány 31,3 %, a gimnázium vagy szakközépiskolába jártaknál pedig mindössze 21,6 %. Emögött nyilván a magasabb iskolai végzettséggel összefüggő kulturáltabb, a terhesség alatti életmódot jobban ismerő magatartás és a jobb szociális helyzet húzódik meg. A fiatalok édesanyjának iskolai végzettségével hasonló jellegű és erősségű kapcsolat mutatható ki, de ennek magyarázata elsősorban a serdülő és az édesanya iskolai végzettségi színvonalának szoros összefüggésében keresendő; magasabb végzettségű anyáknak a gyermekei is magasabb végzettség megszerzésére törekednek. Azt a tényt, hogy a szociális körülmények bizonyos mértékig mégis figyelembevételre kerültek, igazolja, hogy a cigány származású serdülők között - az iskolai végzettségtől szinte teljesen függetlenül - átlagosan mintegy 10 százalékponttal magasabb a fokozottan gondozott terhesek aránya. Ez a 37 %-os arány azonban még így is messze alatta marad az indokolt és szükséges értékeknek.

A fokozottan gondozott serdülők megoszlását településtípusonként vizsgálva, igen alacsony budapesti gyakoriság (15,8 %) és egy viszonylag magasabb községi gyakoriság (31,2 %) mutatható ki. A megyeszékhelyeken a fokozott gondozásban részesült serdülők néhány ponttal az országos átlag alatt (24,7 %), az egyéb városokban pedig a községi szintnek megfelelő mértékben (31,3 %) találhatóak. Emögött feltehetően nem annyira az egészségügyi ellátás eltérő színvonala, hanem elsősorban a fent említett demográfiai tényezők településtípusonként eltérő megoszlása, koncentrálódása húzódik meg. Vagyis az alacsony iskolai végzettségű, a cigány származású serdülő anyák elsősorban községekben, vidéken kisvárosokban élnek.

Miután a fiatalok anyák viszonylag jelentős része, 36,3 %-a nem dolgozott a terhessége előtt, illetve alatt, felmerül a kérdés, hogy vajon nem éppen ezekből tevődik-e ki a fokozott gondozottnak nem minősülők igen magas, 70 %-os aránya. A magyarázat kézenfekvő lenne, hiszen azok, akik nem dolgoznak, nincsenek kitéve a naponkénti utazás és a munkahely, munkavégzés veszélyeztető hatásának. A munkaviszonyban állók között a fokozottan gondozottak aránya 31 %, míg a nem dolgozó, eltartott terhes nők között 26,3 %. A munkaviszonyban állók javára kimutatható 4,7 %-os többlet semmi esetre sem tekinthető szignifikánsnak és ez önmagában a kérdések

egész sorát indítja el. A serdülő anyák foglalkozási strukturájára ugyanis a fizikai munkakörben foglalkoztatottak magas, 91 %-os aránya jellemző. Arra vonatkozóan nincsenek ugyan adataink, hogy ez a fizikai munka mennyire nehéz, mennyire megerőltető, de a szakképzettek alacsony arányából következtethető, hogy a többséget kitevő segéd- és betanított munkások munkakörülményei korántsem tekinthetők ideálisnak egy serdülőkori terhesség kihordásához. Éppen ezért nehezen magyarázható, hogy a fizikai munkakörben dolgozó fiatalok terhesek esetében miért nem magasabb a fokozott gondozásba vettek aránya.

Mielőtt a fiatalok anyák terhesgondozásával kapcsolatban elhamarkodott következtetéseket vonnánk le, meg kell vizsgálni, hogy egyáltalában módjában volt-e az orvosnak a serdülő terhesség gondozásba venni, vagy a fiatal terhes olyan későn fordult orvoshoz, hogy a fokozott gondozás szükségességének megállapítása az előrehaladott terhesség miatt csupán értelmetlen formalitás lett volna. Más szóval hogyan függ össze az orvoshoz fordulás, az első orvosi vizsgálat időpontja a fokozott gondozás meglétével vagy hiányával. Általában a fiatalok házasságára nem jellemző, hogy a terhességük megállapítása céljából későn fordulnának orvoshoz. A megkérdezettek 70,4 %-a 12 héten belül jutott az első orvosi vizsgálaton. A terhesség félideje után, a 20. héten vagy annál később ment orvoshoz a fiatal anyák 8,3 %-a. A gondozásbavétel és az első orvosi vizsgálat időpontjának összefüggését az alábbi táblázat tükrözi:

Terhességét az orvos mikor állapította meg	(% -ban)	
	Fokozott gondozott volt-e	
	igen	nem
8 héten belül	41,4	37,8
9-12. hét között	32,3	31,8
13-16. hét között	15,0	16,3
17-20. hét között	6,1	8,1
20. hét után	5,2	6,0
Összesen	100,0	100,0

A táblázat adatai egyértelműen bizonyítják, hogy az orvoshoz fordulás időpontja és a gondozásbavétel között semmilyen szignifikánsnak tekinthető kapcsolat nem áll fenn. A néhány százaléknyi eltérések nem jelentenek felmentést az orvosi ellátás, a terhesgondozás hiányosságai alól. Más szóval nem állítható, hogy a fokozott gondozottnak minősített terhesek igen alacsony arányáért maguk a serdülő terhesek lennének felelősek.

Fokozott gondozottként tehát a fiatalok anyák 29,3 %-a volt nyilvántartva terhessége alatt. Mintánkon belül ez 408 személyt jelentett. A fokozottan gondozottak a gondozásbavétel okai szerint az alábbi megoszlást mutatják. (A fokozott gondozásbavétel okait az Egészségügyi Minisztérium 30.838/1977. Eü.M. sz. általános érvényű szakmai irányelvei alapján állapítottuk meg és csoportosítottuk.)

A fokozott gondozásbavétel oka	A fokozottan gondozott serdülők százalékos megoszlása
1. A terhességmegszakítási kérelmét elutasították	1, 2
2. Terhelő szülészeti esemény	4, 7
3. Terhelő betegségi előzmény	1, 5
4. Terhelő műtéti előzmény	1, 0
5. Jelen terhesség alatti veszélyeztetettség tényező	10, 5
6. Mindazon veszélyeztetettek, akik a 7-21 csoportba nem tartoznak	5, 6
7. A terhesség megszakadásának jelei	19, 9
8. Fenyegető koraszülés	14, 0
9. Habitualis vetélés	-
10. Habitualis koraszülés	-
11. Késői terhességi vérzés	0, 2
12. Terhességi toxicosisok	11, 3
13. Szívbetegség	0, 7
14. Cukorbetegség	2, 0
15. Nephrológiai megbetegedés	4, 9
16. Vértképzőrendszerbeli megbetegedés	2, 7
17. Érrendszeri betegségek	0, 7
18. TBC	0, 5
19. Daganat	0, 2
20. Egyéb megbetegedés	3, 9
21. A terhességet veszélyeztető rossz munka, illetve szociális körülmények	14, 5
Összesen	100, 0

Az okok strukturájából kitűnik, hogy a fokozott gondozottnak minősített fiatal nők 1/3-a (7. és 8. ok) csak a terhesség alatt jelentkező panaszok miatt került gondozásbavételre. A tényleges prevenció jelleggel gondozásba vettek aránya az előzőnél alacsonyabb, 28,9 % (5., 20. és 21. ok), jóllehet életkoruk, társadalmi és biológiai állapotuk függvényében ennek az okcsoportnak magasabb aránya, vezető szerepe lenne elvárható és feltételezhető.

A serdülő anya egészségügyi státuszának értékelését egészíti ki annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy sor került-e a terhesség alatt az anya kórházi kezelésére. A bevalláson alapuló adatok alapján megállapítható, hogy a fiatal nők többsége (67,8 %) nem volt kórházban terhessége alatt. A kórházi kezelésre szorult 32,2 % többsége (23,5 %) egyszeri alkalommal feküdt kórházban, 6,5 % kétszer, és mintegy 2,2 %-ot képviselt azon fiatal anyák aránya, akik három, vagy annál több alkalommal kényszerültek terhességük alatt kórházi ápolásra. Az orvosi ellátás indikációját minden esetben a terhességgel összefüggő okok jelentették. Két vezető ok jelentkezett azonos arányban: a fenyegető vetélés (BNO 640.0) 8,5 %-kal és a fenyegető koraszülés (BNO 644.0) ugyancsak 8,5 %-al.

Kiemelhető még a terhességi vészes hanyás 2,4 %-al (BNO 643.0) és a terhességi hüvelyi fertőzés (BNO 646.6) 2,4 %-al, valamint a méhnyak elégtelenség ugyancsak 2,4 %-al. A kórházi kezelés egyéb okai olyan alacsony gyakorisággal fordultak elő, hogy részletes feltüntetésük szükségtelennek tűnik. Összefüggés mutatható ki a kórházi kezelés okstrukturája és a

megszületett születési súlya között, amennyiben a kis sullyal született (2500 g alatt) gyermekek esetében gyakoribb, hogy az anya fenyegető koraszülés, méhnyak elégtelenség miatt kórházi kezelésre szorult.

Különösen szignifikáns ez a kapcsolat az 1500-1999 g között született csecsemők esetében, ahol a fenyegető koraszülés miatt kórházban kezelt anyák aránya az átlagosnál háromszor, a méhnyak elégtelenség miatt kezelték az átlagosnál nyolcszor gyakrabban fordul elő. A fenyegető vetélés miatt kórházban feküdt anyák gyakorisági aránya és a gyermek születési súlya között nem mutatható ki a fenyegető koraszülés esetében tapasztalt összefüggés.

A mintába került fiatalok anyák szüléseinek 65,8 %-át lehet szövődmény nélküli, rendes szülésnek minősíteni. További 9,7 % esetében a szülés ugyancsak szövődménymentesnek tekinthető, de bizonyos rendellenességek léptek fel, mint pl. idő előtti burokrepedés, nyakra tekeredett köldökzsinór, toxémiák enyhe formái, méhnyakrepedés stb. A vajudás és a szülés alatt a fiatalok anyák 12,3 %-ánál lépett fel szövődmény, ezen belül az előfordulási gyakoriságok alapján kiemelkedő a szülőfájások rendellenességei 4 %-kal és a magzati distress 2,3 %-kal. Császármetszésre 6,5 %-nál került sor. A szülés mechanikus akadályaként említhető térraránytalanság 1,9 %-nál (szűk medence 0,2 %, magzat-medence térraránytalanság 1,7 %) fordult elő. A terhességgel összefüggő szövődmények közül a legjelentősebb a koraszülés, a szülés spontán megindulása a 37. hét előtt, amely az összes szülésen belül 9,8 %-ot képviselt.

Meg kell azonban jegyezni, hogy egy külön kérdés is szerepelt a kérdőívben a terhesség időtartamára, a terhességi hetek számára vonatkozóan. Ennek a kérdésnek az alapján a 37. hét előtt megindult szülések aránya az előbbi értékeknél magasabb: 12,1 %. Ez a kétféle adat azért is érdekes, mert mind a kettő a kórlap alapján, azonos személy - orvos vagy fővédő - által került beírásra.

A szülések lefolyásánál összefoglalóan megállapítható, hogy az anya fiatal korával, biológiai érettségével összefüggésben igen magas a szövődményes szülések aránya. Míg a propagatív korú női népesség egészénél a szövődménymentes szülések aránya (BNO 650-659) az összes szüléseken belül 90-96 %-ra tehető, mintánk, a serdülőkorú anyák esetében a szövődménymentes szülések aránya csaknem 20 százalékponttal alacsonyabb, mindössze 77,8 %. Ezek az adatok is egyértelműen bizonyítják a serdülőkorú gyermekvállalás rizikóját az anyára és megszületendő gyermekére vonatkozóan.

A továbbiakban tekintsük át, hogy milyen problémák merültek fel a fiatalok anyától származó újszülöttek biológiai érettségével kapcsolatban. Az első témakör az újszülöttek születési súlya és a kis sullyal született csecsemők előfordulási gyakorisága. Azt az ismert tényt, hogy serdülő anyától származó gyermekek esetében alacsonyabb a csecsemők átlagsúlya és nagyobb a koraszülés bekövetkezésének valószínűsége, mintánk adatai is alátámasztják. 1983-ban a 2500 g alatti sullyal született csecsemők aránya országosan 9,3 % volt, az általunk vizsgált 18 éves aluli házasságok anyák esetében 13,4 %. A gyermek neme szerinti koraszülött arány országosan a fiú csecsemőknél 8,9 %, a lányoknál 10,6 %. Vizsgálati anyagunkban a fiú gyermekek 12,6 %-a, a lány gyermekek 14,1 %-a jött 2500 g alatti sullyal a világra. A serdülő anyák újszülöttjeinek átlagsúlya is elmarad az országos értékektől. 1983-ban az élveszületett gyermekek átlagsúlya 3154 g volt országosan, míg az általunk vizsgált kis-korú anyák átlagosan 3008 g-mal hozták világra gyermekeiket. Az alacsonyabb átlagsúly csak részben vezethető vissza a magasabb koraszülött gyakoriságra. Másik összetevője, hogy a fiatalok anyák esetében ugyanakkor jóval alacsonyabb az átlagosnál nagyobb sullyal született csecsemők aránya. Az eltéréseket a következő táblázat mutatja.

	A gyermek születési sulya (gramm)							
	-999	1000-1499	1500-1999	2000-2499	2500-2999	3000-3499	3500-3999	4000-
Országos átlag (%)	0,3	0,9	2,1	6,3	23,2	38,2	22,9	6,1
Az általunk vizsgált fiatalok anyák esetében (%)	0,4	1,2	2,0	9,8	33,8	36,4	14,6	1,8

Megállapítható, hogy bár a születések a legnagyobb gyakorisággal a fiatalok anyáknál is a 3000-3499 g-os súlycsoportban fordulnak elő, de az országos átlagot jelentősen meghaladja az ennél egy súlykategóriával (2500-2999 g) kisebb csecsemők részaránya. Ugyanakkor 3500 g-nál nagyobb újszülöttet a serdülő anyák viszonylag kisebb gyakorisággal szülnék. A 4000 g feletti újszülöttek esetében az eltérés az országos átlaghoz képest már több mint háromszoros.

Különösen alacsony azon csecsemők születési sulya, akiknek az anyja a terhesség alatt hosszabb-rövidebb ideig tartó kórházi kezelésre szorult. A kórházban ápolt fiatalok anyák újszülöttei 2969,9 g átlagsúlyal jöttek a világra, míg a kórházban nem feküdt fiatal nők esetében a gyermekek érettebben, 3026,2 g-mal születtek meg.

A magasabb koraszülött aránnyal szoros összefüggésben a fiatalok anyáknál a terhesség időtartamában is kimutathatók eltérések az országos átlaghoz képest. A teljes női népesség 8,2 %-ánál indult meg a szülés a 37. terhességi hét előtt. Az általunk vizsgált fiatalok anyáknál ez az arány az országos átlagnál mintegy 50 %-kal magasabb: 12,1 %-os volt. Más szóval a 18 éven aluli anyák újszülöttei fejlődési kor tekintetében is hátrányos helyzetben vannak.

Vizsgálati mintánkban a szülések 99,3 %-a volt élveszülés, 0,7 %-a halvaszülés. Ez az adat azonos a népmozgalmi statisztika alapján a 18 éven aluli női népesség egészére érvényes megoszlásokkal. Érdemes megjegyezni, hogy a koraszülések előfordulása gyakorlatilag azonos a fiatalok anyák és a teljes, 15-49 éves női népesség esetében. Az értékek több mint egy évtizede 0,7 % és 1 % között mozognak, s ez a stagnáló arány ha rosszabbodásról nem is, de javulásról sem tanuskodik.

A felvétel időpontjában - ami a szülést követően azt a néhány napot jelenti, amíg az anya kórházban van - az újszülöttek 98,5 %-a volt életben. Az említett 0,7 %-os halvaszülés mellett 0,4 %-uk halt meg 1 napon belül és további 0,4 %-uk 1 és 6 nap között. Feltételezhető azonban, hogy a ténylegesen meghalt újszülöttek aránya ennél magasabb, de a felvételt végző személyek - előírásainkkal ellentétben, de emberileg érhető módon - egyes esetekben eltekintettek a gyermekét elvesztő anya megkérdezésétől.

Az újszülöttek 2,1 %-áról közvetlenül a szülést követően megállapítható volt, hogy nem egészséges, de az okokról részletesebben nincs információnk. A szülést követően az újszülöttek 9,3 %-ánál volt szükség fokozott észlelésre, elsősorban koraszülöttség, respirációs zavar, icterus és más egyéb ok miatt.

10. Jelenlegi problémák, jövőre vonatkozó tervek

A fiatal korban gyermeket szült házias anyák vizsgálatát azon témakör megkérdezésével fejeztük be, hogy hogyan látják, hogyan ítélik meg e fiatal nők helyzetüket, mi okozza számukra jelenleg a legnagyobb nehézséget, hogyan képzelik el jövőjüket, milyen családtervezési és tanulási tervek vannak a jövőre nézve.

Jelenlegi helyzetük megítélését tekintve a serdülő anyák 53,3 %-a említett valamilyen nehézséget életkörülményeivel kapcsolatban, 33,1 % nem gondolkodott ezen a kérdésen és 13,6 % vélte úgy, hogy nincs semmi problémája, nehézsége. Az utóbbi, 13,6 %-ot kitevő csoportba vélhetően azok a serdülő anyák tartoznak, akiknél a gyermekvállalás többé-kevésbé tudatos családtervezési magatartásra volt visszavezethető. Azok a fiatalok anyák látják kiegyensúlyozottnak, problémamentesnek helyzetüket, akik mind a védekezés elutasításának okaként, mind a fiatalok gyermekvállalás motívumaként a "tudatosan szülni kívánt" szempontot, választ jelölték meg.

A megkérdezettek mintegy 1/3-át kitevő másik csoportra, azokra a serdülő anyákra, akik nem tudják, hogy van-e valamilyen problémájuk, nem is gondolkodtak ezen a kérdésen, a kiegyensúlyozottság helyett inkább a közömbösség, a beszűkült életszemlélet a jellemző. Ez a felelőtlen, a saját sorsa iránti nemtörődöm magatartás elsősorban a fiatalabb és alacsonyabb iskolai végzettségű anyák körében gyakoribb.

A megkérdezettek 53,3 %-a említett tehát valamilyen problémát. Ezek között első helyen a lakáshelyzettel kapcsolatos nehézségek (29,9 %), második helyen az anyagi problémák (11,1 %) szerepelnek, vagyis a serdülőkorban családalapításra vállalkozott nők helyzetmegítélése nem tér el a fiatal házások többségének gondjaitól. Hasonló válaszokat kaptunk volna akkor is, ha nem 18 éven aluli, hanem 20-25 éves, éppen házasságot kötött nőket kérdeztünk volna meg. Vagyis fiatal koruk, kialakulatlan életszemléletük, félbeszakadt tanulmányaik, gyakran a terhesség kényszerére megkötött házasságuk hatását nem mérik fel, várható következményeit nem érzékelik. Meg kell azonban jegyezni, hogy a megkérdezés helye és időpontja is magyarázhatja, hogy a fiatalok szüléssel, anyasággal összefüggő egyéb kérdések nem, vagy csak igen kis mértékben ["hogyan fogom a gyermeket ellátni, nevelni" (3,7 %), "még túl fiatal, tapasztalatlan vagyok/vagyunk" (2,4 %)] merültek fel. A kórházban, a szülést követő napokban lefolytatott beszélgetés során a fiatal anyában fel sem merültek a férjével, házasságával, gyermekével kapcsolatos olyan problémák, amelyeket később, a mindennapok gyakorlata fog majd felvetni. A szűkös lakáskörülményekből, az önálló lakás hiányából, az alacsony jövedelmükből adódó problémákkal kapcsolatban azonban már a szülést megelőző rövid házassága során is tapasztalatokat szerezhetett. Ezt bizonyítja, hogy a rosszabb lakáskörülmények között, a szülőkkel zsufolt lakásban élők lényegesen gyakrabban említik lakásproblémájukat, mint azok, akik férjükkel egyedül, kevésbé zsufolt lakásban laknak. Azoknál, akiknél az egy szobára jutó személyek száma a 4 főt meghaladja, a lakásprobléma említése 40-50 %-os arányt képvisel, míg a megkérdezettek azon csoportjánál, ahol a laksűrűség 2,0 alatt van, az említési gyakoriság 21 %.

Érthető módon megváltozik a problémák, nehézségek említési gyakorisága, sorrendje azoknál a fiatal nőknél, akiknek a férje a szülés időpontjában sorkatonai szolgálatát tölti, számukra ez a legégetőbb kérdés, amely megelőzi mind a lakáshelyzettel, mind az alacsony jövedelemmel kapcsolatos problémákat.

A jövőre vonatkozó tervek közül a tanulmányok folytatására vonatkozó elképzeléseket vizsgálva megállapítható, hogy a fiatal anyák 45,9 %-a kíván továbbtanulni, 15,7 % pedig még nem tudja, hogy lesz-e lehetősége és kedve magasabb iskolai végzettség megszerzésére vagy sem. A további tanulási szándék szoros összefüggést mutat a jelenlegi, már elért iskolai végzettséggel, az édesanya iskolai végzettségével, valamint a gazdaságilag aktív anyák esetében a foglalkozási állománycsoportjukkal. A 8 általánosnál kevesebb osztályt végzettek esetében igen alacsony a tanulni kívánók aránya (1-5 osztályt végzettekénél 21,9 %, 6-7 osztályt végzettekénél 31,3 %), de a 8 osztályt végzettek között is csak 34,6 %. Ezek az igen alacsony arányok sok esetben nemcsak a fiatalok igényte-

lenségével, ambíciótlanságával magyarázhatók, hanem azzal a ténnyel is, hogy a második gyermeküket szülők éppen az alacsony iskolai végzettségük között fordulnak elő nagyobb arányban, s két gyermek gondozása mellett a továbbtanulás valóban megvalósíthatatlan, irreális feladatnak látszik.

A továbbtanulási tervek az alacsony iskolai végzettségű anyáknál igen szerények. A 8 általánosnál kevesebbet végzettek maximum az általános iskolát szeretnék befejezni, a 8 osztályt végzettek többsége szakmát szeretne tanulni, de gimnáziumi vagy szakközépiskolai továbbtanulásra csak 9 %-uk gondol.

Tanulási tervekkel legnagyobb mértékben (86,1 %) a gimnáziumba vagy szakközépiskolába járt serdülőknél találkozunk. Miután kérdeztjeink életkoruknál fogva középiskolai tanulmányaikat még nem fejezhették be, mivel azt a terhesség és a szülés miatt kénytelenek voltak félbehagyni, elsősorban a megszakadt középiskolai tanulmányaikat szeretnék befejezni. A többség tehát (63,6 %) nem mer távolabbra, hosszabb távra tekinteni, hanem megelégedne azzal, ha legalább középfokú végzettsége lenne. Az egyetemre, főiskolára készülő aránya alacsony (6,9 %), és valamivel magasabb azok aránya, akik valamilyen szakmát szeretnének tanulni (15,0 %).

Szoros kapcsolat mutatható ki a fiatalok tanulási tervei és édesanyja iskolai végzettsége között. Minél magasabb az anya iskolai végzettsége, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy lánya is tovább akar tanulni, vagy legalábbis be kívánja fejezni félbeszakadt tanulmányait. Ezzel párhuzamosan a továbbtanulási tervek "nem tudja" választ adó fiatalok aránya az anya iskolai végzettségének növekedésével csökken. Míg a középiskolát végzett anyák leányainak 87,2 %-a, addig az iskolába nem járt anyák - akik abszolút számokat tekintve többen vannak, mint a középiskolát és egyetemet végzettek összesen - leányainak mindössze 18 %-a gondol további tanulásra. De hasonlóan alacsony, 20-30 % közötti a továbbtanulási szándék a 8 általánosnál kevesebb osztályt végzett anyák gyermekeinek esetében is. Megállapítható tehát, hogy a magasabb kulturális színvonalat képviselő családokból származó serdülők esetében a családi hatás, a pozitív anyai példa ösztönzőleg hat arra, hogy a tizenéves anya átlépve a gyermekszülés okozta életpályatörésen, befejezze tanulmányait, s e vonatkozásban rendezze életét.

A fiatalok anyák 63,7 %-a dolgozott a szülés előtt. A továbbtanulási tervek és a foglalkozási állománycsoport között kimutatható bizonyos mértékű összefüggés. A legerőteljesebb a továbbtanulási szándék a szellemi munkakörben dolgozó anyáknál (76,3 %), s ugyanitt a legalacsonyabb azok aránya, akik még nem tudják, hogy akarnak, fognak-e ismét iskolába járni (8,8 %). A betanított munkásként dolgozó fiatalok csaknem 50 %-a kíván még - többségük elsősorban szakmát - tanulni. Érthető módon a továbbtanulási szándék a legalacsonyabb a szakmunkások között (30,8 %). A segédmunkások, illetve a mezőgazdaságban fizikai munkát végzők gyakorlatilag azonos arányban kívánnak magasabb iskolai végzettséget szerezni (36-37 %), de a továbbtanulást illetően bizonytalanok aránya, valamennyi állománycsoport közül a segédmunkások között a legmagasabb ("nem tudja" 20,3 %).

A gyermekszülés miatt félbeszakadt tanulmányok negatív élményét, sokkoló hatását bizonyítja, hogy azok között, akik e lépésre kényszerültek, a tulnyomó többség (80 %) ismét tanulni akar, be kívánja fejezni félbehagyott iskoláit.

A továbbtanulási tervek településtípus szerinti megoszlása alapján a tanulni kívánók aránya a legmagasabb Budapesten és a legalacsonyabb a községekben, illetve a tanyán élőkénél. Emögött elsősorban az iskolai végzettség, illetve a már korábban gyermeket - jelenleg második gyermeküket - szület fiatalok településtípusonként eltérő megoszlása húzódik meg.

A fiatalok anyák csaknem fele (45,9 %) tehát továbbtanulási szándékot jelzett a felvétel során. Nem sokkal alacsonyabb azonban azok aránya (38,4 %), akik nem törekednek a jelenleginél magasabb iskolai végzettség megszerzésére. A kérdésre "nem"-mel válaszolóktól megkérdeztük, hogy milyen akadály van a továbbtanulásuknak, okoz-e számukra konfliktust, hogy a gyermekszülés miatt meghiusulnak életpályájukra vonatkozó elképzeléseik, vagy jelenlegi iskolai végzettségüket kielégítőnek tartva, ez számukra semmiféle problémát nem okoz. A válaszok az utóbbi feltételezést támasztják alá. A továbbtanulni nem kívánók 42 %-a nem is próbál mentségeket, kibuvókat keresni, hanem egyszerűen bejelenti, hogy nincs kedve hozzá, nem szeret tanulni, vagyis voltaképpen örül, hogy ez a szakasz már lezárult az életében, hogy nem kell már iskolába járnia. Hasonlóan minősíthető az a 16 %-ot képviselő csoport is, akik döntéseik indokolásaként arra hivatkoztak, hogy kielégítőnek, megfelelőnek tartják jelenlegi iskolai végzettségüket. Külső körülményre, akadályozó tényezőre 27 %-uk hivatkozott. Többségük úgy érzi, hogy a gyermek ellátása, gondozása mellett sem ideje, sem ereje nem marad a tanulásra.

A továbbtanulási tervekkel kapcsolatos válaszokból tehát kitűnik, hogy a tinédzser anyák elég jelentős hányada - csaknem fele - nem érzi megváltoztathatatlanul helyzetét, hanem úgy véli, hogy a korai gyermekvállalás ellenére lesz még módja és lehetősége továbbtanulni, magasabb iskolai végzettséget elérni. Más kérdés azonban, hogy ezekből a tervek közül, elképzelésekből mi fog megvalósulni, de vélhető, hogy a gyermeknevelés, munkavállalás mellett tanulmányaikat ténylegesen folytatni tudók aránya a jelzettnél alacsonyabb lesz.

A fiatalok anyák jövőre vonatkozó tervei kapcsán érdeklődtünk családtervezési elképzeléseikről is: kívánnak-e még gyermeket szülni, ha igen hány gyermeket, mikor, milyen időzítéssel és ha nem kívának több gyermeket, miért nem. A válaszokból megállapítható, hogy a kérdezettek többségének határozott családtervezési elképzelései vannak. A fiatal anyáknak csaknem 3/4-e (73,7 %) tovább gyermek szülését tervezi, 18 % nem kíván újabb gyermeket, a gyermekvállalást bizonyos feltételekhez kötik aránya alacsony (4,6 %). A túlnyomó többség a meglévő mellé még egy gyermeket kíván, a három gyermeket tervezők (a jelenlegin kívül még két gyermeket kíván) aránya nem túl magas. Azt mondhatjuk tehát, hogy a serdülőkorú anyák családtervezési elképzelései megegyeznek a fiatal házasságoknál általában kimutatható gyermekszám-tervekkel: egy gyermekes családot kíván 19,8 %, két gyermeket 67,6 % és három gyermeket 11,3 %. A serdülő anyáknak nemcsak a kívánt gyermekszám nagyságára, de a tervezett szülés időpontjára vonatkozóan is határozott elképzelésük van. A többség 3-5 év múlva kívánja következő gyermekét világra hozni, az időpontot meghatározni nem tudók aránya alacsony (3,6 %).

A továbbtanulási tervek és a családtervezési elképzelések összevetéséből a fiatal anyáknak a jövőre vonatkozó tervekkel kapcsolatos stabil-instabil magatartási képe rajzolódik ki.

A továbbtanulni szándékozók között magasabb a még szülni kívánók aránya is, vagyis kimutatható egy olyan réteg, csoport, amely határozott és optimista szemlélettel tekint a jövőbe, s úgy érzi, hogy fiatalkori anyasága nem okoz, nem okozhat törést további életében. Másoldalról ugyanakkor találunk egy olyan határozatlan, labilis csoportot is, akik bizonytalanok mind a továbbtanulási terveiket, mind a gyermekvállalási szándékukat illetően, vagyis akik a "kívánja-e folytatni tanulmányait" kérdésre "nem tudja" választ adtak, nagy valószínűséggel ugyanúgy válaszoltak a "kíván-e még szülni" kérdés esetében is.

Kérdés persze, hogy csak a jövőre vonatkozó tervek - mind a továbbtanulás, mind a családtervezés vonatkozásában - mennyire fogadhatók el, mennyire tekinthetők reálisnak. Valószínűsíthető-e

hogyan az a fiatal nő, aki serdülőkorban előre nem tervezett körülmények között terhes lett és gyermeket szült, a terhesség vagy más egyéb ok miatt megszakította tanulmányait, a jövőben megtervezi és e határozott elképzelések szerint alakítja életét? Elképzelhető-e ilyen mértékű személyiségváltozás a fiatalok anyák túlnyomó többségénél? Vélhető, hogy nem. Feltételezhető, hogy a továbbtanulási tervek realizálása sok esetben elmarad. A családtervezési elképzelések vonatkozásában ugyanakkor elképzelhető az eredeti tervek túlteljesítése is. A nemzetközi szakirodalomban több megállapítás található arra vonatkozóan, hogy azok a nők, akik termékenységtörténetüket serdülőkorban kezdik meg, életük folyamán magasabb gyermekszámot érnek el, mint azok, akik az első gyermeket 20 éves koruk után szülik meg. A jövőre vonatkozó tervek tényleges megvalósításáról csak a fiatalok anyák néhány év múlva történő ismételt felkeresése és megkérdezése útján győződhetünk meg.

III. TÁBLÁZATOK ²

²Terjedelmi okokból a kérdőív-kérdésekre adott válaszok megoszlásait csupán az életkor szerinti bontásban közöljük.

1. AZ ELVÉGZETT OSZTÁLYOK SZÁMA A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Az elvégzett osztályok száma	Összesen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves
		Szám			
Nem járt iskolába	5	-	1	3	1
1. osztály	-	-	-	-	-
2. osztály	1	-	-	-	1
3. osztály	3	-	1	-	2
4. osztály	10	-	-	4	6
5. osztály	18	-	3	9	6
6. osztály	51	-	4	14	33
7. osztály	61	-	6	22	33
8. osztály	754	5	80	236	438
Gimnázium					
1. osztály	29	-	1	17	11
2. osztály	32	-	-	9	23
3. osztály	6	-	-	-	6
4. osztály	6	-	-	-	6
Szakközépiskola					
1. osztály	39	-	3	23	13
2. osztály	40	-	-	3	37
3. osztály	21	-	-	-	21
4. osztály	-	-	-	-	-
Szakmunkásképző					
1. osztály	85	-	6	46	33
2. osztály	113	-	1	37	75
3. osztály	119	-	-	3	116
Összesen	1393	5	106	426	856
		Százalék			
Nem járt iskolába	0,36	-	0,94	0,70	0,12
1. osztály	-	-	-	-	-
2. osztály	0,07	-	-	-	0,12
3. osztály	0,22	-	0,94	-	0,23
4. osztály	0,72	-	-	0,94	0,70
5. osztály	1,29	-	2,83	2,11	0,70
6. osztály	3,66	-	3,77	3,29	3,86
7. osztály	4,38	-	5,66	5,16	3,86
8. osztály	54,13	100,00	75,47	55,40	50,58
Gimnázium					
1. osztály	2,08	-	0,94	3,99	1,29
2. osztály	2,30	-	-	2,11	2,69
3. osztály	0,43	-	-	-	0,70
4. osztály	0,43	-	-	-	0,70
Szakközépiskola					
1. osztály	2,80	-	2,83	5,40	1,52
2. osztály	2,87	-	-	0,70	4,32
3. osztály	1,51	-	-	-	2,45
4. osztály	-	-	-	-	-
Szakmunkásképző					
1. osztály	6,10	-	5,66	10,80	3,86
2. osztály	8,11	-	0,94	8,69	8,76
3. osztály	8,54	-	-	0,70	13,55
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

2. JELENLEG TANUL-E, A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Jelenleg tanul-e	
		igen	nem

Szám

Összesen	1393	70	1323
14 éves	5	-	5
15 éves	106	3	103
16 éves	426	23	403
17 éves	856	44	812

Százalék

Összesen	100,00	5,03	94,97
14 éves	100,00	-	100,00
15 éves	100,00	2,83	97,17
16 éves	100,00	5,40	94,60
17 éves	100,00	5,14	94,86

3. MEGSZAKITOTTA-E TANULMÁNYAIT A TERHESSÉG MIATT - KORÉV SZERINT

Megszakította-e tanulmányait?	Összesen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves

Szám

Igen, mégpedig:

általános iskola

5. osztályában	1	-	-	1	-
6. osztályában	2	-	1	1	-
7. osztályában	10	-	2	3	5
8. osztályában	12	-	5	4	3

gimnázium, szakközépiskola, vagy szakmunkásképző

1. osztályában	41	1	22	12	6
2. osztályában	89	-	7	59	23
3. osztályában	92	-	1	29	62
4. osztályában	14	-	-	-	14

nem szakította meg 1132 4 68 317 743

-Összesen 1393 5 106 426 856

Százalék

Igen, mégpedig:

általános iskola

5. osztályában	0,07	-	-	0,23	-
6. osztályában	0,14	-	0,94	0,23	-
7. osztályában	0,72	-	1,89	0,70	0,58
8. osztályában	0,86	-	4,72	0,94	0,35

gimnázium, szakközépiskola, vagy szakmunkásképző

1. osztályában	2,94	20,00	20,75	2,82	0,70
2. osztályában	6,39	-	6,60	13,85	2,69
3. osztályában	6,60	-	0,94	6,81	7,24
4. osztályában	1,01	-	-	-	1,64

nem szakította meg 81,26 80,00 64,15 74,41 86,80

Összesen 100,00 100,00 100,00 100,00 100,00

4. A KÉRDEZETTEK GAZDASÁGI AKTIVITÁSA KORÉVÜK SZERINT

Korév	Összesen	Munkaviszonyban áll-e	
		igen	nem

Szám

Összesen	1393	887	506
14 éves	5	-	5
15 éves	106	51	55
16 éves	426	230	196
17 éves	856	606	250

Százalék

Összesen	100,00	63,68	36,32
14 éves	100,00	-	100,00
15 éves	100,00	48,11	51,89
16 éves	100,00	53,99	46,01
17 éves	100,00	70,79	29,21

5. A KÉRDEZETTEK ÁLLOMÁNYCSOPORTJA KORÉVÜK SZERINT

Korév	Összesen	Állománycsoport					Eltartott
		Szellemi foglalkozásu	Nem mezőgazdasági fizikai foglalkozásu			Mezőgazdasági fizikai foglalkozásu	
			szakmunkás	betanított munkás	segédmunkás		

Szám

Összesen	1393	80	107	495	158	47	506
14 éves	5	-	-	-	-	-	5
15 éves	106	3	-	29	12	7	55
16 éves	426	18	5	144	50	13	196
17 éves	856	59	102	322	96	27	250

Százalék

Összesen	100,00	5,74	7,68	35,53	11,34	3,37	36,32
14 éves	100,00	-	-	-	-	-	100,00
15 éves	100,00	2,83	-	27,36	11,32	6,60	51,89
16 éves	100,00	4,23	1,17	33,80	11,74	3,05	46,01
17 éves	100,00	6,89	11,92	37,62	11,21	3,15	29,21

6. HÁNYADIK MUNKAHELYÉN DOLGOZIK A KÉRDEZETT - KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Hányadik munkahely			
		első	második	harmadik vagy többedik	nem dolgozik

Szám

Összesen	1393	689	154	44	506
14 éves	5	-	-	-	5
15 éves	106	44	6	1	55
16 éves	426	178	44	8	196
17 éves	856	467	104	35	256

Százalék

Összesen	100,00	49,46	11,06	3,16	36,32
14 éves	100,00	-	-	-	100,00
15 éves	100,00	41,51	5,66	0,94	51,89
16 éves	100,00	41,78	10,33	1,88	46,01
17 éves	100,00	54,56	12,15	4,09	29,21

7. A HÁZASSÁGKÖTÉSKOR BETÖLTÖTT ÉLETKOR A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	A házasságkötéskor betöltött életkor (év)			
		14	15	16	17

Szám

Összesen	1393	40	210	723	420
14 éves	5	5	-	-	-
15 éves	106	17	89	-	-
16 éves	426	7	80	339	-
17 éves	856	11	41	384	420

Százalék

Összesen	100,00	2,87	15,08	51,90	30,15
14 éves	100,00	100,00	-	-	-
15 éves	100,00	16,04	83,96	-	-
16 éves	100,00	1,64	18,78	79,58	-
17 éves	100,00	1,29	4,79	44,86	49,07

8. HÁZASSÁGKÖTÉS ELŐTTI EGYÜTTÉLÉS A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Együtt éltek-e a házasságkötés előtt?		
		igen	nem	nem tudja, nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	504	881	8
14 éves	5	4	1	-
15 éves	106	42	64	-
16 éves	426	194	229	3
17 éves	856	264	587	5

Százalék

Összesen	100,00	36,18	63,24	0,57
14 éves	100,00	80,00	20,00	-
15 éves	100,00	39,62	60,38	-
16 éves	100,00	45,54	53,76	0,70
17 éves	100,00	30,84	68,57	0,58

9. A HÁZASSÁGKÖTÉS ÉS A SZÜLÉS KÖZÖTT ELTELT IDŐ
A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Össze- sen	A házasságkötés és a szülés között eltelt idő						
		1 hónap vagy kevesebb	2-3	4-5	6-7	8-9	10-12	több mint 1 év

Szám

Összesen	1393	117	232	366	232	137	128	181
14 éves	5	2	2	-	-	-	-	1
15 éves	106	26	33	33	7	2	4	1
16 éves	426	46	90	125	69	45	22	29
17 éves	856	43	107	208	156	90	102	150

Százalék

Összesen	100,00	8,40	16,65	26,27	16,65	9,83	9,19	12,99
14 éves	100,00	40,00	40,00	-	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	24,53	31,13	31,13	6,60	1,89	3,77	0,94
16 éves	100,00	10,80	21,13	29,34	16,20	10,56	5,16	6,81
17 éves	100,00	5,02	12,50	24,30	18,22	10,51	11,92	17,52

10. A TEHERBEEÉS IDŐPONTJA A HÁZASSÁGKÖTÉSHEZ VISZONYITVA, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Mikor következett be a terhesség		
		házasságkötés előtt	házasságkötés után	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	1005	372	16
14 éves	5	5	-	-
15 éves	106	101	5	-
16 éves	426	344	75	7
17 éves	856	555	292	9

Százalék

Összesen	100,00	72,15	26,70	1,15
14 éves	100,00	100,00	-	-
15 éves	100,00	95,28	4,72	-
16 éves	100,00	80,75	17,61	1,64
17 éves	100,00	64,84	34,11	1,05

11. ELSŐ TERHESSÉG A JELENLEGI FÉRJTŐL SZÁRMAZIK-E, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Első terhessége a jelenlegi férjtől származik-e			
		jelenlegi szülést megelőzően nem volt terhes	igen	nem	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	1220	150	21	2
14 éves	5	4	1	-	-
15 éves	106	99	6	1	-
16 éves	426	386	37	3	-
17 éves	856	731	106	17	2

Százalék

Összesen	100,00	87,58	10,77	1,51	0,14
14 éves	100,00	80,00	20,00	-	-
15 éves	100,00	93,40	5,66	0,94	-
16 éves	100,00	90,61	8,69	0,70	-
17 éves	100,00	85,40	12,38	1,99	0,23

12. AZ ELSŐ TERHESSÉG HÁZASSÁGON BELÜL KÖVETKEZETT-E BE, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Első terhessége házasságon belül következett-e be			
		jelenlegi szülést megelőzően nem volt terhes	házasságon belül	házasságon kívül	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	1220	66	104	3
14 éves	5	4	-	1	-
15 éves	106	99	1	6	-
16 éves	426	386	13	27	-
17 éves	856	731	52	70	3

Százalék

Összesen	100,00	87,58	4,74	7,47	0,22
14 éves	100,00	80,00	-	20,00	-
15 éves	100,00	93,40	0,94	5,66	-
16 éves	100,00	90,61	3,05	6,34	-
17 éves	100,00	85,40	6,07	8,18	0,35

13. A KÉRDEZETTEK ELSŐ TERHESSÉGÜK IDEJÉN BETÖLTÖTT ÉLETKORA, KORÉVÜK SZERINT

Korév	Összesen	Első terhessége idején betöltött életkora							
		jelenlegi szülést megelőzően nem volt terhes	12 éves vagy fiatalabb	13 éves	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	1219	1	5	46	81	39	-	2
14 éves	5	4	-	-	-	-	-	-	1
15 éves	106	98	-	2	6	-	-	-	-
16 éves	426	386	-	2	16	22	-	-	-
17 éves	856	731	1	1	24	59	39	-	1

Százalék

Összesen	100,00	87,51	0,07	0,36	3,30	5,81	2,80	-	0,14
14 éves	100,00	80,00	-	-	-	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	92,45	-	1,89	5,66	-	-	-	-
16 éves	100,00	90,61	-	0,47	3,76	5,16	-	-	-
17 éves	100,00	85,40	0,12	0,12	2,80	6,89	4,56	-	0,12

14. A KÉRDEZETTEK ELSŐ TERHESSÉGÉNEK KIMENETELE, KORÉVÜK SZERINT

Korév	Összesen	Első terhesség kimenetele							
		jelenlegi szülést megelőzően nem volt terhes	élveszülés, súly nem megállapítható	élveszülés, súly 2499 g és felette	élveszülés, súly 2500 g és felette	halvaszülés	terhesség-megszakítás	spontán vetélés	nem tudja

Szám

Összesen	1393	1220	5	22	81	3	39	23	-
14 éves	5	4	-	-	-	-	1	-	-
15 éves	106	99	-	1	1	-	4	1	-
16 éves	426	386	2	3	23	-	6	6	-
17 éves	856	731	3	18	57	3	28	16	-

Százalék

Összesen	100,00	87,58	0,36	1,58	5,81	0,22	2,80	1,65	-
14 éves	100,00	80,00	-	-	-	-	20,00	-	-
15 éves	100,00	93,40	-	0,94	0,94	-	3,77	0,94	-
16 éves	100,00	90,61	0,47	0,70	5,40	-	1,41	1,41	-
17 éves	100,00	85,40	0,35	2,10	6,66	0,35	3,27	1,87	-

15. A KÉRDEZETTEK ÉLETBEN LÉVŐ GYERMEKEINEK SZÁMA, KORÉVÜK SZERINT

Korév	Összesen	Életben lévő gyermekszám			
		nincs életben lévő gyermeke	1	2	3

Szám					
Összesen	1393	16	1274	94	9
14 éves	5	-	5	-	-
15 éves	106	-	105	1	-
16 éves	426	2	397	25	2
17 éves	856	14	767	68	7

Százalék					
Összesen	100,00	15,15	91,46	6,75	0,65
14 éves	100,00	-	100,00	-	-
15 éves	100,00	-	99,06	0,94	-
16 éves	100,00	0,47	93,19	5,87	0,47
17 éves	100,00	1,64	89,60	7,94	0,82

16. SZÜLETÉSKORI ÉS JELENLEGI LAKÓHELY AZONOS-E KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	A jelenlegi és a születéskori lakóhely		
		azonos	nem azonos	nem megállapítható

Szám				
Összesen	1393	673	713	7
14 éves	5	2	3	-
15 éves	106	62	42	2
16 éves	426	222	203	1
17 éves	856	387	465	4

Százalék				
Összesen	100,00	48,31	51,18	0,50
14 éves	100,00	40,00	60,00	-
15 éves	100,00	58,49	39,62	1,89
16 éves	100,00	52,11	47,65	0,23
17 éves	100,00	45,21	54,32	0,47

17. A KÉRDEZETTEK TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINTI MEGOSZLÁSA KORÉVENKÉNT

Településtípus	Össze- sen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves

Szám

Összesen	1393	5	106	426	856
Budapest	95	-	11	27	57
Győr	5	-	-	1	4
Pécs	6	1	-	1	4
Szeged	23	-	2	8	13
Debrecen	28	-	1	5	22
Miskolc	5	-	-	-	5
Egyéb megyeszékhely	99	-	9	33	57
Egyéb város	211	-	21	62	128
Község	908	4	62	286	556
Tanya	13	-	-	3	10

Százalék

Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Budapest	6,82	-	10,38	6,34	6,66
Győr	0,36	-	-	0,23	0,47
Pécs	0,43	20,00	-	0,23	0,47
Szeged	1,65	-	1,89	1,88	1,52
Debrecen	2,01	-	0,94	1,17	2,57
Miskolc	0,36	-	-	-	0,58
Egyéb megyeszékhely	7,11	-	8,49	7,75	6,66
Egyéb város	15,15	-	19,81	14,55	14,95
Község	65,18	80,00	58,49	67,14	64,95
Tanya	0,93	-	-	0,70	1,17

18. A KÉRDEZETTEK MEGYÉK SZERINTI MEGOSZLÁSA KORÉVENKÉNT

Megyék	Össze- sen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves

Szám

Összesen	1393	5	106	426	856
Budapest	95	-	11	27	57
Baranya	70	1	4	19	46
Bács-Kiskun	56	-	8	24	24
Békés	60	1	7	23	29
Borsod-Abauj-Zemplén	111	1	6	29	75
Csongrád	53	-	7	14	32
Fejér	79	1	3	29	46
Győr-Sopron	33	-	3	12	18
Hajdu-Bihar	79	-	6	21	52
Heves	43	1	1	21	20
Komárom	52	-	4	16	32
Nógrád	67	-	4	23	40
Pest	170	-	12	48	110
Somogy	52	-	4	20	28
Szabolcs-Szatmár	145	-	6	49	90
Szolnok	55	-	6	11	38
Tolna	73	-	6	21	46
Vas	30	-	3	77	20
Veszprém	57	-	5	10	42
Zala	13	-	-	2	11

Százalék

Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Budapest	6,82	-	10,38	6,34	6,66
Baranya	5,03	20,00	3,77	4,46	5,37
Bács-Kiskun	4,02	-	7,55	5,63	2,80
Békés	4,31	20,00	6,60	5,40	3,39
Borsod-Abauj-Zemplén	7,97	20,00	5,66	6,81	8,76
Csongrád	3,80	-	6,60	3,29	3,74
Fejér	5,67	20,00	2,83	6,81	5,37
Győr-Sopron	2,37	-	2,83	2,82	2,10
Hajdu-Bihar	5,67	-	5,66	4,93	6,07
Heves	3,09	20,00	0,94	4,93	2,34
Komárom	3,73	-	3,77	3,76	3,74
Nógrád	4,81	-	3,77	5,40	4,67
Pest	12,20	-	11,32	11,27	12,85
Somogy	3,73	-	3,77	4,69	3,27
Szabolcs-Szatmár	10,41	-	5,66	11,50	10,51
Szolnok	3,95	-	5,66	2,58	4,44
Tolna	5,24	-	5,66	4,93	5,37
Vas	2,15	-	2,83	1,64	2,34
Veszprém	4,09	-	4,72	2,35	4,91
Zala	0,93	-	-	0,47	1,29

19. A MEGKÉRDEZETT KIKKEL LAKIK EGYÜTT, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Férjével és saját rokonaival	Férjével és férje rokonaival	Csak férjével	Intézeti háztartásban, nem a férjével
-------	----------	------------------------------	------------------------------	---------------	---------------------------------------

Szám

Összesen	1393	635	413	344	1
14 éves	5	4	-	1	-
15 éves	106	59	24	23	-
16 éves	426	200	124	102	-
17 éves	856	372	265	218	1

Százalék

Összesen	100,00	45,59	29,65	24,69	0,07
14 éves	100,00	80,00	-	20,00	-
15 éves	100,00	55,66	22,64	21,70	-
16 éves	100,00	46,95	29,11	23,94	-
17 éves	100,00	43,46	30,96	25,47	0,12

20. LAKSÜRÜSÉG (EGY SZOBÁRA JUTÓ SZEMÉLYEK SZÁMA) A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Egy szobára jutó személyek száma									
		1, 0 vagy kevesebb fő	1, 1-2, 0 fő	2, 1-3, 0 fő	3, 1-4, 0 fő	4, 1-5, 0 fő	5, 1-6, 0 fő	6, 1-7, 0 fő	7, 1-8, 0 fő	8, 1 vagy több fő	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	26	507	502	152	47	26	9	7	11	106
14 éves	5	-	2	2	-	-	-	-	-	-	1
15 éves	106	1	48	39	9	3	1	-	-	-	5
16 éves	426	10	139	161	51	17	6	2	3	7	30
17 éves	856	15	318	300	92	27	19	7	4	4	70

Százalék

Összesen	100,00	1,87	36,40	36,04	10,91	3,37	1,87	0,65	0,50	0,79	7,61
14 éves	100,00	-	40,00	40,00	-	-	-	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	0,94	45,28	36,79	8,49	2,83	0,94	-	-	-	4,72
16 éves	100,00	2,35	32,63	37,79	11,97	3,99	1,41	0,47	0,70	1,64	7,04
17 éves	100,00	1,75	37,15	35,05	10,75	3,15	2,22	0,82	0,47	0,47	8,18

21. A FÉRJ ÉS FELESÉG EGYÜTTES JÖVEDELME AZ ANYA ÉLETKORA SZERINT

Korév	Összesen	Jövedelem Ft-ban						
		4500 és kevesebb	4501-6000	6001-7500	7501-9000	9100-feletti	nincs jövedelme	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	398	499	296	140	45	4	11
14 éves	5	3	2	-	-	-	-	-
15 éves	106	41	32	22	7	4	-	-
16 éves	426	150	149	81	34	8	1	3
17 éves	856	204	316	193	99	33	3	8

Százalék

Összesen	100,00	28,57	35,82	21,25	10,05	3,23	0,29	0,79
14 éves	100,00	60,00	40,00	-	-	-	-	-
15 éves	100,00	38,68	30,19	20,75	6,60	3,77	-	-
16 éves	100,00	35,21	34,98	19,01	7,98	1,88	0,23	0,70
17 éves	100,00	23,83	36,92	22,55	11,57	3,86	0,35	0,93

22. AZ ÉDESANYA ÉLETKORA A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az édesanya korcsoportja						
		30 éves és fiatalabb	35-39 éves	40-44 éves	45-49 éves	50-54 éves	55 éves és idősebb	Nem tudja

Szám

Összesen	1393	79	420	407	210	112	56	109
14 éves	5	2	1	1	-	-	-	1
15 éves	106	15	34	34	8	5	4	6
16 éves	426	42	137	103	62	38	14	30
17 éves	856	20	248	269	140	69	38	72

Százalék

Összesen	100,00	5,67	30,15	29,22	15,08	8,04	4,02	7,82
14 éves	100,00	40,00	20,00	20,00	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	14,15	32,08	32,08	7,55	4,72	3,77	5,66
16 éves	100,00	9,86	32,16	24,18	14,55	8,92	3,29	7,04
17 éves	100,00	2,34	28,97	31,43	16,36	8,06	4,44	8,41

23. AZ ÉDESAPA ÉLETKORA A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az édesapa korcsoportja								
		34 éves és fiatalabb	35-39 éves	40-44 éves	45-49 éves	50-54 éves	55-59 éves	60-64 éves	65 éves és idősebb	nem tudja

Szám

Összesen	1393	12	162	438	265	164	90	39	12	211
14 éves	5	1	1	-	-	-	-	-	-	3
15 éves	106	2	21	27	27	10	4	1	-	14
16 éves	426	5	69	129	66	42	36	6	6	67
17 éves	856	4	71	282	172	112	50	32	6	127

Százalék

Összesen	100,00	0,36	11,63	31,44	19,02	11,77	6,46	2,80	0,86	15,15
14 éves	100,00	20,00	20,00	-	-	-	-	-	-	60,00
15 éves	100,00	1,89	19,81	25,47	25,47	9,43	3,77	0,94	-	13,21
16 éves	100,00	1,17	16,20	30,28	15,49	9,86	8,45	1,41	1,41	15,73
17 éves	100,00	0,47	8,29	32,94	20,09	13,08	5,84	3,74	0,70	14,84

24. ÉLETBEN VAN-E AZ ÉDESANYJA, ILLETVE A KÉRDEZETT HÁNY ÉVES KORÁBAN HALT MEG, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Hány éves volt amikor édesanyja meghalt						Nem tudja vagy nem tudja mikor halt meg	Édesanyja életben van
		1 éves vagy fiatalabb	1-3 éves	4-6 éves	7-10 éves	11-14 éves	15 éves		

Szám

Összesen	1393	3	3	3	9	12	21	14	1328
14 éves	5	-	-	-	-	-	-	-	5
15 éves	106	-	1	1	1	1	2	-	106
16 éves	426	2	1	-	6	7	10	2	398
17 éves	856	1	1	2	2	4	9	12	825

Százalék

Összesen	100,00	0,22	0,22	0,22	0,65	0,86	1,51	1,01	95,33
14 éves	100,00	-	-	-	-	-	-	-	100,00
15 éves	100,00	-	0,94	0,94	0,94	0,94	1,89	-	94,34
16 éves	100,00	0,47	0,23	-	1,41	1,64	2,35	0,47	93,43
17 éves	100,00	0,12	0,12	0,23	0,23	0,47	1,05	1,40	96,38

25. AZ ÉDESANYA ISKOLAI VÉGZETTSÉGE A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az édesanya iskolai végzettsége								
		nem járt iskolába	1-2	3-5	6-7	8	közép-iskolát végzett	szakmunkás-képzőt végzett	egyetemet, főiskolát végzett	nem tudja
			osztályt végzett							

Szám

Összesen	1393	78	32	151	247	642	47	71	8	117
14 éves	5	-	-	-	-	4	-	-	-	1
15 éves	106	2	2	8	13	59	8	7	2	5
16 éves	426	26	11	54	73	188	13	27	1	33
17 éves	856	50	19	89	161	391	26	37	5	78

Százalék

Összesen	100,00	5,60	2,30	10,84	17,73	46,09	3,37	5,10	0,57	8,40
14 éves	100,00	-	-	-	-	80,00	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	1,89	1,89	7,55	12,26	55,66	7,55	6,60	1,89	4,72
16 éves	100,00	6,10	2,58	12,68	17,14	44,13	3,05	6,34	0,24	7,75
17 éves	100,00	5,84	2,22	10,40	18,81	45,68	3,04	4,32	0,58	9,11

26. AZ ÉDESAPA ISKOLAI VÉGZETTSÉGE A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az édesapa iskolai végzettsége								
		nem járt iskolába	1-2	3-5	6-7	8	közép-iskolát végzett	szakmunkás-képzőt végzett	egyetemet, főiskolát végzett	nem tudja
			osztályt végzett							

Szám

Összesen	1393	52	28	117	190	497	47	214	14	234
14 éves	5	-	-	-	1	1	1	-	-	2
15 éves	106	3	2	8	8	54	3	15	3	10
16 éves	426	18	12	36	57	152	14	65	3	69
17 éves	856	31	14	73	124	290	29	134	8	153

Százalék

Összesen	100,00	3,73	2,01	8,40	13,64	35,68	3,37	15,36	1,01	16,80
14 éves	100,00	-	-	-	20,00	20,00	20,00	-	-	40,00
15 éves	100,00	2,83	1,89	7,55	7,55	50,94	2,83	14,15	2,83	9,43
16 éves	100,00	4,23	2,82	8,45	13,38	35,68	3,29	15,26	0,70	16,20
17 éves	100,00	3,62	1,64	8,53	14,49	33,88	3,39	15,65	0,93	17,87

27. AZ ÉDESANYA FOGLALKOZÁSA A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az édesanya foglalkozása					
		szellemi foglalkozásu	szak-, vagy betanított munkás	segédmunkás	nyugdíjas	háztartásbeli	nem tudja

Szám

Összesen	1393	75	409	369	43	404	93
14 éves	5	1	3	-	-	-	1
15 éves	106	14	30	27	3	25	7
16 éves	426	25	128	111	10	124	28
17 éves	856	35	248	231	30	255	57

Százalék

Összesen	100,00	5,38	29,36	26,49	3,09	29,00	6,68
14 éves	100,00	20,00	60,00	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	13,21	28,30	25,47	2,83	23,58	6,60
16 éves	100,00	5,87	30,05	26,06	2,35	29,11	6,57
17 éves	100,00	4,09	28,97	26,99	3,50	29,79	6,66

28. AZ ÉDESAPA FOGLALKOZÁSA A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az édesapa foglalkozása					
		szellemi foglalkozásu	szak-, vagy betanított munkás	segédmunkás	nyugdíjas	nincs foglalkozása	nem tudja

Szám

Összesen	1393	56	612	430	96	6	193
14 éves	5	1	-	2	-	-	2
15 éves	106	8	48	37	2	1	10
16 éves	426	16	180	138	28	1	63
17 éves	856	31	384	253	66	4	118

Százalék

Összesen	100,00	4,02	43,93	30,87	6,89	0,43	13,85
14 éves	100,00	20,00	-	40,00	-	-	40,00
15 éves	100,00	7,55	45,28	34,91	1,89	0,94	9,43
16 éves	100,00	3,76	42,25	32,39	6,57	0,23	14,79
17 éves	100,00	3,62	44,86	29,56	7,71	0,47	13,79

29. AZ ÉDESANYA ÉLETKORA AZ ELSŐ GYERMEKE SZÜLETÉSE IDEJÉN A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az édesanya korcsoportja az első gyermeke születésekor					
		18 év alatt	18-20 éves	21-25 éves	26-30 éves	31 éves vagy több	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	196	448	491	95	35	128
14 éves	5	1	2	1	-	-	1
15 éves	106	21	31	36	9	-	9
16 éves	426	68	142	145	24	9	38
17 éves	856	106	273	309	62	26	80

Százalék

Összesen	100,00	14,07	32,16	35,25	6,82	2,51	9,19
14 éves	100,00	20,00	40,00	20,00	-	-	20,00
15 éves	100,00	19,81	29,25	33,96	8,49	-	8,49
16 éves	100,00	15,96	33,33	34,04	5,63	2,11	8,92
17 éves	100,00	12,38	31,89	36,10	7,24	3,04	9,35

30. A KÉRDEZETT ÉDESTESTVÉREINK SZÁMA, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Édestestvérek száma						
		1	2	3	4	5 és több	nincs testvére	nem tudja

Szám

Összesen	1393	399	283	156	107	235	182	31
14 éves	5	3	-	-	-	-	2	-
15 éves	106	32	26	9	8	12	17	2
16 éves	426	115	84	50	32	84	52	9
17 éves	856	249	173	97	67	139	111	20

Százalék

Összesen	100,00	28,64	20,32	11,20	7,68	16,87	13,07	2,23
14 éves	100,00	60,00	-	-	-	-	40,00	-
15 éves	100,00	30,19	24,53	8,49	7,55	11,32	16,04	1,89
16 éves	100,00	27,00	19,72	11,74	7,51	19,72	12,21	2,11
17 éves	100,00	29,09	20,21	11,33	7,83	16,24	12,97	2,34

31. A KÉRDEZETTEK NEVELKEDÉSI KÖRÜLMÉNYEI KORÉVÜK SZERINT

Nevelkedett-e a felsorolt körülmények között?	Korév				Összesen
	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	

Szám

Családban					
igen	5	105	413	825	1348
nem	-	1	13	31	45
Összesen	5	106	426	856	1393
Rokoni családban					
igen	-	5	19	37	61
nem	5	101	407	819	1332
Összesen	5	106	426	856	1393
Nevelőotthonban					
igen	-	2	18	46	66
nem	5	104	408	810	1327
Összesen	5	106	426	856	1393
Nevelőszülőkkel					
igen	-	-	9	22	31
nem	5	106	417	834	1362
Összesen	5	106	426	856	1393
Egyéb helyen					
igen	-	-	-	4	4
nem	5	106	426	852	1389
Összesen	5	106	426	856	1393
Csak családban	5	99	387	770	1261
Minden egyéb variáció	-	7	39	86	132
Összesen	5	106	426	856	1393

Százalék

Családban					
igen	100,00	99,06	96,95	96,38	96,77
nem	-	0,94	3,05	3,62	3,23
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Rokoni családban					
igen	-	4,72	4,46	4,32	4,38
nem	100,00	95,28	95,54	95,68	95,62
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Nevelőotthonban					
igen	-	1,89	4,23	5,37	4,74
nem	100,00	98,11	95,77	94,63	95,26
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Nevelőszülőkkel					
igen	-	-	2,11	2,57	2,23
nem	100,00	100,00	97,89	97,43	97,77
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Egyéb helyen					
igen	-	-	-	0,47	0,29
nem	100,00	100,00	100,00	99,53	99,71
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Csak családban	100,00	93,40	90,85	89,95	90,52
Minden egyéb variáció	-	6,60	9,15	10,05	9,48
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

32. A KÉRDEZETT ÉDESANYJÁNAK NEVELKEDÉSI KÖRÜLMÉNYEI, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Hol nevelkedett az édesanya			
		családban	nevelőszülőknél vagy nevelőotthonban	családban és nevelőszülőkkal, nevelőotthonban	nem tudja

Szám

Összesen	1393	1318	36	5	34
14 éves	5	5	-	-	-
15 éves	106	102	3	1	-
16 éves	426	410	6	2	8
17 éves	856	801	27	2	26

Százalék

Összesen	100,00	94,62	2,58	0,36	2,44
14 éves	100,00	100,00	-	-	-
15 éves	100,00	96,23	2,83	0,94	-
16 éves	100,00	96,24	1,41	0,47	1,88
17 éves	100,00	93,57	3,15	0,23	3,04

33. EGYÜTT ÉLNEK-E A KÉRDEZETT SZÜLEI, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Szülők együttélése				
		házasok, együtt élnek	elváltak, külön élnek	apa vagy anya meghalt	mindkét szülő meghalt	soha nem éltek együtt, nem tudja

Szám

Összesen	1393	954	259	154	7	19
14 éves	5	3	2	-	-	-
15 éves	106	71	22	10	2	1
16 éves	426	278	83	80	2	3
17 éves	856	602	152	84	3	15

Százalék

Összesen	100,00	68,49	18,59	11,06	0,50	1,36
14 éves	100,00	60,00	40,00	-	-	-
15 éves	100,00	66,98	20,75	9,43	1,89	0,94
16 éves	100,00	65,26	19,48	14,08	0,47	0,70
17 éves	100,00	70,33	17,76	9,81	0,35	1,75

34. VÁLÁS UTÁN MELYIK SZÜLŐVEL ÉLT A KÉRDEZETT, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Válás után melyik szülővel élt együtt				
		apával	anyával	egyikkel sem	míndkettővel	nem váltak el

Szám

Összesen	1393	16	213	34	3	1127
14 éves	5	-	2	-	-	3
15 éves	106	1	19	1	-	85
16 éves	426	4	71	12	1	338
17 éves	856	11	121	21	2	701

Százalék

Összesen	100,00	1,15	15,29	2,44	0,22	80,90
14 éves	100,00	-	40,00	-	-	60,00
15 éves	100,00	0,94	17,92	0,94	-	80,19
16 éves	100,00	0,94	16,67	2,82	0,23	79,34
17 éves	100,00	1,29	14,14	2,45	0,23	81,89

35. A FÉRJ ÉLETKORA A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	A férj korcsoportja						nem tudja
		15-16	17-19	20-24	25-29	30-34	35 éves és idősebb	
		éves						

Szám

Összesen	1393	1	219	844	294	28	4	3
14 éves	5	-	1	4	-	-	-	-
15 éves	106	-	31	59	15	1	-	-
16 éves	426	1	80	267	72	5	1	-
17 éves	856	-	107	514	207	22	3	3

Százalék

Összesen	100,00	0,07	15,72	60,59	21,11	2,01	0,29	0,22
14 éves	100,00	-	20,00	80,00	-	-	-	-
15 éves	100,00	-	29,25	55,66	14,15	0,94	-	-
16 éves	100,00	0,23	18,78	62,68	16,90	1,17	0,23	-
17 éves	100,00	-	12,50	60,05	24,18	2,57	0,35	0,35

36. A FÉRJ ISKOLAI VÉGZETTSÉGE A KÉRDEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉGE SZERINT

A férj iskolai végzettsége	Össze- sen	A kérdezettek iskolai végzettsége				Gimnázium vagy szakközép- iskola	Szak- munkás- képző
		nem járt iskolába	1-5 osztályt végzett	6-7 osztályt végzett	8 osztályt végzett		
						valamely osztályát végezte	

Szám

Nem járt iskolába	2	1	-	1	-	-	-
1. osztály	-	-	-	-	-	-	-
2. osztály	5	-	1	2	2	-	-
3. osztály	2	-	-	-	2	-	-
4. osztály	16	1	4	4	7	-	-
5. osztály	3	-	-	1	2	-	-
6. osztály	15	-	3	5	7	-	-
7. osztály	25	2	5	4	13	-	1
8. osztály	1170	1	18	89	651	128	283
Gimnázium, szakközépiskola							
1. osztály	2	-	-	-	2	-	-
2. osztály	12	-	-	-	5	3	4
3. osztály	41	-	-	3	19	11	8
4. osztály	99	-	1	3	43	31	21
Egyetem, főiskola							
1. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
2. évfolyam	1	-	-	-	1	-	-
3. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
4. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
5. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
Összesen	1393	5	32	112	754	173	317

Százalék

Nem járt iskolába	0,14	20,00	-	0,89	-	-	-
1. osztály	-	-	-	-	-	-	-
2. osztály	0,36	-	3,13	1,79	0,27	-	-
3. osztály	0,14	-	-	-	0,27	-	-
4. osztály	1,15	20,00	12,50	3,57	0,93	-	-
5. osztály	0,22	-	-	0,89	0,27	-	-
6. osztály	1,08	-	9,38	4,46	0,93	-	-
7. osztály	1,79	40,00	15,63	3,57	1,72	-	0,32
8. osztály	83,99	20,00	56,25	79,46	86,33	73,99	89,27
Gimnázium, szakközépiskola							
1. osztály	0,14	-	-	-	0,27	-	-
2. osztály	0,86	-	-	-	0,66	1,73	1,26
3. osztály	2,94	-	-	2,69	2,52	6,36	2,52
4. osztály	7,11	-	3,13	2,69	5,70	17,92	6,62
Egyetem, főiskola							
1. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
2. évfolyam	0,07	-	-	-	0,13	-	-
3. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
4. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
5. évfolyam	-	-	-	-	-	-	-
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

37. A SZAKMUNKÁSKÉPZŐT VÉGZETT FÉRJEK MEGOSZLÁSA A KÉRDEZETTEK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE SZERINT

Végzett-e a férj szakmunkásképzőt?	Összesen	A kérdezettek iskolai végzettsége					
		nem járt iskolába	1-5 osztályt végzett	6-7 osztályt végzett	8 osztályt végzett	gimnázium vagy szakközépiskola	szakmunkásképző
						valamely osztályát végezte	

Szám

Összesen	1393	5	32	112	754	173	317
Igen							
1. osztályt	12	-	-	1	6	2	3
2. osztályt	58	-	-	4	25	11	18
3. osztályt	619	-	6	24	310	92	187
Nem	704	5	26	83	413	68	109

Százalék

Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Igen							
1. osztályt	0,86	-	-	0,89	0,80	1,16	0,95
2. osztályt	4,16	-	-	3,57	3,32	6,36	5,68
3. osztályt	44,44	-	18,75	21,43	41,11	53,18	58,99
Nem	50,54	100,00	81,25	74,11	54,77	39,30	34,38

38. A FÉRJ JELENLEGI FOGLALKOZÁSA A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	A férj jelenlegi foglalkozása							
		szellemi foglalkozásu	szakmunkás	betanított munkás	segéd-munkás	mező-gazdasági fizikai foglalkozásu	alkalmi munkavállaló	jelenleg nem dolgozik	nem tudja, nincs adat

Szám

Összesen	1393	37	600	260	226	152	1	114	8
14 éves	5	-	1	1	2	-	-	1	-
15 éves	106	2	32	24	21	18	-	9	-
16 éves	426	10	172	83	72	48	-	41	-
17 éves	856	25	395	152	131	86	1	63	3

Százalék

Összesen	100,00	2,66	43,07	18,66	16,22	10,91	0,07	8,18	0,22
14 éves	100,00	-	20,00	20,00	40,00	-	-	20,00	-
15 éves	100,00	1,89	30,19	22,64	19,81	16,98	-	8,49	-
16 éves	100,00	2,35	40,38	19,48	16,90	11,27	-	9,62	-
17 éves	100,00	2,92	46,14	17,76	15,30	10,05	0,12	7,36	0,35

39. A LEENDŐ FÉRJJEL VALÓ MEGISMERKEDÉS HELYE A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Hol ismerkedtek meg								
		kisgyermek- korban	családi kapcsolat révén	iskolában	utcán	szórakozó- helyen	közel- laktak	munka- helyen	egyéb	nem tudja

Szám

Összesen	1393	73	164	63	130	657	165	125	14	2
14 éves	5	-	-	-	2	3	-	-	-	-
15 éves	106	5	15	4	8	50	21	3	-	-
16 éves	426	29	59	18	37	197	45	33	11	-
17 éves	856	39	90	41	83	407	99	89	6	2

Százalék

Összesen	100,00	5,24	11,77	4,52	9,33	47,16	11,84	8,97	1,01	0,14
14 éves	100,00	-	-	-	40,00	60,00	-	-	-	-
15 éves	100,00	4,72	14,15	3,77	7,55	47,17	19,81	2,83	-	-
16 éves	100,00	6,81	13,85	4,23	8,69	46,24	10,56	7,75	1,08	-
17 éves	100,00	4,56	10,51	4,79	9,70	47,55	11,57	10,40	0,70	0,24

40. A LEENDŐ FÉRJJEL VALÓ MEGISMERKEDÉS ÉS AZ EGYÜTTJÁRÁS KEZDETE KÖZÖTT ELTELT IDŐ
A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	A megismerkedés és együttjárás között eltelt idő					
		1 hónapnál kevesebb	1-2 hónap	3-6 hónap	7-12 hónap	13 vagy több hónap	nem tudja, nem emlékszik

Szám

Összesen	1393	902	175	98	47	128	48
14 éves	5	4	1	-	-	-	-
15 éves	106	64	22	7	2	7	4
16 éves	426	270	50	33	16	49	14
17 éves	856	564	102	58	29	76	44

Százalék

Összesen	100,00	64,75	12,56	7,04	3,37	9,19	3,09
14 éves	100,00	80,00	20,00	-	-	-	-
15 éves	100,00	60,38	20,75	6,60	1,89	6,50	3,77
16 éves	100,00	63,38	11,74	7,75	3,76	10,09	3,29
17 éves	100,00	65,89	11,92	6,78	3,39	9,11	2,02

41. AZ EGYÜTTJÁRÁS KEZDETE ÉS AZ ELSŐ SZEXUÁLIS EGYÜTTLÉT KÖZÖTT ELTELT IDŐ,
A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Az együttjárás és a szexuális kapcsolat között eltelt idő					
		1 hónapnál kevesebb idő	1-2 hónap	3-6 hónap	7-12 hónap	13 vagy több hónap	nem tudja, nem emlékszik

Szám

Összesen	1393	149	275	340	280	315	34
14 éves	5	-	2	2	1	-	-
15 éves	106	16	19	22	23	19	7
16 éves	426	52	93	102	79	92	8
17 éves	856	81	161	214	177	204	19

Százalék

Összesen	100,00	10,70	19,74	24,41	20,10	22,61	2,44
14 éves	100,00	-	40,00	40,00	20,00	-	-
15 éves	100,00	15,09	17,92	20,75	21,70	17,92	6,60
16 éves	100,00	12,21	21,83	23,94	18,54	21,60	1,88
17 éves	100,00	9,46	18,81	25,00	20,68	23,83	2,22

42. AZ EGYÜTTJÁRÁS KEZDETE ÉS A HÁZASSÁGKÖTÉS KÖZÖTT ELTELT IDŐ A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Együttjárás kezdete és a házasságkötés között eltelt idő					
		2 hónap	3-5 hónap	6-8 hónap	9-12 hónap	1 évnél több	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	42	93	184	234	820	20
14 éves	5	-	-	-	2	3	-
15 éves	106	1	5	13	19	65	3
16 éves	426	10	22	53	77	260	4
17 éves	856	31	66	118	136	492	13

Százalék

Összesen	100,00	3,02	6,68	13,21	16,80	58,87	1,44
14 éves	100,00	-	-	-	40,00	60,00	-
15 éves	100,00	0,94	4,72	12,26	17,92	61,32	2,83
16 éves	100,00	2,35	5,16	12,44	18,08	61,03	0,94
17 éves	100,00	3,62	7,71	13,79	15,89	57,48	1,52

43. A SZEXUÁLIS ÉLET KEZDETE ÉS A TEHERBEESÉS KÖZÖTT ELTELT IDŐ, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	A szexuális élet kezdete és a teherbeesés között eltelt idő					
		1 hónapon belül	1-2 hónap	3-6 hónap	7-12 hónap	13 hónap vagy több	nem megállapítható

Szám

Összesen	1393	294	300	385	209	180	25
14 éves	5	1	2	-	-	1	1
15 éves	106	26	27	31	9	8	5
16 éves	426	88	92	135	60	46	5
17 éves	856	179	179	219	140	125	14

Százalék

Összesen	100,00	21,11	21,54	27,64	15,00	12,92	1,79
14 éves	100,00	20,00	40,00	-	-	20,00	20,00
15 éves	100,00	24,53	25,47	29,25	8,49	7,55	4,72
16 éves	100,00	20,66	21,60	31,69	14,08	10,80	1,17
17 éves	100,00	20,91	20,91	25,58	16,36	14,60	1,64

44. A SZEXUÁLIS ÉLET KEZDETÉNEK ÉLETKORA A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Hány éves korban kezdett szexuális életet élni						
		12 éves vagy ennél fiatalabb korban	13 éves korban	14 éves korban	15 éves korban	16 éves korban	17 éves korban	ismeretlen

Szám

Összesen	1393	6	40	229	498	522	83	15
14 éves	5	1	2	2	-	-	-	-
15 éves	106	-	9	67	26	-	-	4
16 éves	426	3	15	81	262	63	-	2
17 éves	856	2	14	79	210	459	83	9

Százalék

Összesen	100,00	0,43	2,87	16,44	35,75	37,47	5,96	1,08
14 éves	100,00	20,00	40,00	40,00	-	-	-	-
15 éves	100,00	-	8,49	63,21	24,53	-	-	3,77
16 éves	100,00	0,70	3,52	19,01	61,50	14,79	-	0,47
17 éves	100,00	0,23	1,64	9,23	24,53	53,62	9,70	1,05

45. TANÁCSKÉRÉS A VÉDEKEZÉSSSEL KAPCSOLATBAN A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Kért-e szexuális tanácsot		
		igen	csak a házasságkötés előtti tanácsadáson	nem

Szám

Összesen	1393	351	275	767
14 éves	5	1	-	4
15 éves	106	26	10	70
16 éves	426	109	67	250
17 éves	856	215	198	443

Százalék

Összesen	100,00	25,20	19,74	55,06
14 éves	100,00	20,00	-	80,00
15 éves	100,00	24,53	9,43	66,04
16 éves	100,00	25,59	15,73	58,69
17 éves	100,00	25,12	23,13	51,75

46. KITŐL KÉRT TANÁCSOT A KÉRDEZETT, KORÉV SZERINT

Korév	Össze- sen	Kitől kért tanácsot									
		anya	testvér	férj vagy partner	egyéb rokon	barátnő, ismerős	orvos, védőnő	tanár, iskola	könyv stb.	egyéb	nem kért tanácsot

Szám

Összesen	1393	172	26	12	25	47	51	12	7	-	1041
14 éves	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4
15 éves	106	10	4	1	3	6	1	1	-	-	80
16 éves	426	59	5	5	7	11	15	4	3	-	317
17 éves	856	102	17	6	15	30	35	7	4	-	640

Százalék

Összesen	100,00	12,35	1,87	0,86	1,79	3,37	3,66	0,86	0,50	-	74,73
14 éves	100,00	20,00	-	-	-	-	-	-	-	-	80,00
15 éves	100,00	9,43	3,77	0,94	2,83	5,66	0,94	0,94	-	-	75,47
16 éves	100,00	13,85	1,17	1,17	1,64	2,58	3,52	0,94	0,70	-	74,41
17 éves	100,00	11,92	1,99	0,70	1,75	3,50	4,09	0,82	0,47	-	74,77

47. MILYEN TANÁCSOT KAPOTT A VÉDEKEZÉSEL KAPCSOLATBAN, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Milyen tanácsot kapott							nem kapott tanácsot
		konkrét fogamzás- gátlási módszert javasoltak	általános tanácsot kapott	ne éljen szexuális életet	férje, partnere magára vállalta a védekezést	előbb menjen férjhez	egyéb		

Szám

Összesen	1393	218	94	10	4	3	10	1054
14 éves	5	-	-	-	1	-	-	4
15 éves	106	15	8	-	-	-	1	82
16 éves	426	67	30	1	-	3	4	321
17 éves	856	136	56	9	3	-	5	647

Százalék

Összesen	100,00	15,65	6,75	0,72	0,29	0,22	0,72	75,66
14 éves	100,00	-	-	-	20,00	-	-	80,00
15 éves	100,00	14,15	7,55	-	-	-	0,94	77,36
16 éves	100,00	15,73	7,04	0,23	-	0,70	0,94	75,35
17 éves	100,00	15,89	6,54	1,05	0,35	-	0,58	75,58

48. ISKOLAI FELVILÁGOSÍTÁS A FOGAMZÁSGÁTLÁSRÓL,
A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Kapott-e iskolai felvilágosítást a fogamzásgátlásról	
		igen	nem

Szám

Összesen	1393	849	544
14 éves	5	3	2
15 éves	106	65	41
16 éves	426	246	180
17 éves	856	535	321

Százalék

Összesen	100,00	60,95	39,05
14 éves	100,00	60,00	40,00
15 éves	100,00	61,32	38,68
16 éves	100,00	57,75	42,25
17 éves	100,00	62,50	37,50

49. ISKOLAI FELVILÁGOSÍTÁS A TERHESSÉG ALATTI ÉLETMÓDRÓL
A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Kapott-e iskolai felvilágosítást a terhesség alatti életmódról	
		igen	nem

Szám

Összesen	1393	691	702
14 éves	5	3	2
15 éves	106	51	55
16 éves	426	200	226
17 éves	856	437	419

Százalék

Összesen	100,00	49,61	50,39
14 éves	100,00	60,00	40,00
15 éves	100,00	48,11	51,89
16 éves	100,00	46,95	53,05
17 éves	100,00	51,05	48,95

50. A SZÜLŐK TÁJÉKOZOTTSAGA A FIATALKORU SZEXUÁLIS ÉLETÉRŐL, A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Szülei tudták-e, hogy szexuális életet él			
		igen	nem	nem kíván válaszolni	csak a házasságkötés óta él szexuális életet

Szám

Összesen	1393	557	439	8	389
14 éves	5	2	3	-	-
15 éves	106	44	56	1	5
16 éves	426	208	134	2	82
17 éves	856	303	246	5	302

Százalék

Összesen	100,00	39,99	31,51	0,57	27,93
14 éves	100,00	40,00	60,00	-	-
15 éves	100,00	41,51	52,83	0,94	4,72
16 éves	100,00	48,83	31,46	0,47	19,25
17 éves	100,00	35,40	28,74	0,58	35,28

51. A KÉRDEZETT VÉLEMÉNYE ARRÓL, HOGY KITŐL KELLENE TANÁCSOT KAPNI A SZEXUÁLIS ÉLETRE VONATKOZÓAN, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Kitől kellene tanácsot kapni									
		anya	testvér	leendő férj	rokon	barátnő	orvos	tanár	könyv	nem tudja	nincs szüksége segítségre

Szám

Összesen	1393	663	1	5	3	4	97	51	11	550	8
14 éves	5	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-
15 éves	106	60	-	-	-	-	4	5	1	36	-
16 éves	426	188	-	1	1	2	29	20	1	179	5
17 éves	856	413	1	4	2	2	64	26	9	332	3

Százalék

Összesen	100,00	47,60	0,07	0,36	0,22	0,29	6,96	3,66	0,79	39,48	0,57
14 éves	100,00	40,00	-	-	-	-	-	-	-	60,00	-
15 éves	100,00	56,60	-	-	-	-	3,77	4,72	0,94	33,96	-
16 éves	100,00	44,13	-	0,23	0,23	0,47	6,81	4,69	0,23	42,02	1,17
17 éves	100,00	48,25	0,12	0,47	0,23	0,23	7,48	3,04	1,05	38,79	0,35

52. A KÉRDEZETT VÉLEMÉNYE ARRÓL, HOGY MILYEN SEGÍTSÉGET IGÉNYELNÉNEK
A FIATAL LÁNYOK, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Miben szorulnának segítségre					
		szexuális élettel kapcsolatos tanács	fogamzás- gátlóval kapcsolatos tanács	tanács, segítés, beszél- getés általában	egyéb	nem szorulnak segítségre	nem tudja

Szám

Összesen	1393	241	189	108	45	25	785
14 éves	5	1	-	-	-	-	4
15 éves	106	17	17	11	4	-	57
16 éves	426	61	71	34	14	8	238
17 éves	856	162	101	63	27	17	486

Százalék

Összesen	100,00	17,30	13,57	7,75	3,23	1,79	56,35
14 éves	100,00	20,00	-	-	-	-	80,00
15 éves	100,00	16,04	16,04	10,38	3,77	-	53,77
16 éves	100,00	14,32	16,67	7,98	3,29	1,88	55,87
17 éves	100,00	18,93	11,80	7,36	3,15	1,99	56,78

53. GONDOLT-E ARRA, HOGY TEHERBE ESHET A KÉRDEZETT, KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Gondolt-e arra, hogy teherbe eshet		
		igen	nem	nem kíván válaszolni

Szám

Összesen	1393	1173	217	3
14 éves	5	5	-	-
15 éves	106	87	19	-
16 éves	426	355	71	-
17 éves	856	726	127	3

Százalék

Összesen	100,00	84,21	15,58	0,22
14 éves	100,00	100,00	-	-
15 éves	100,00	82,08	17,92	-
16 éves	100,00	83,33	16,67	-
17 éves	100,00	84,81	14,84	0,35

54. VÉDEKEZETT-E A TEHERBEESÉS ELLEN A KÉRDEZETT, KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Védekezett-e a terhesség ellen		
		igen	nem	nem kíván válaszolni

Szám

Összesen	1393	264	1121	8
14 éves	5	1	4	-
15 éves	106	23	83	-
16 éves	426	73	351	2
17 éves	856	167	683	6

Százalék

Összesen	100,00	18,95	80,47	0,57
14 éves	100,00	20,00	80,00	-
15 éves	100,00	21,70	78,30	-
16 éves	100,00	17,14	82,39	0,47
17 éves	100,00	19,51	79,79	0,70

55. A VÉDEKEZÉS MÓDSZERE AZ ISKOLAI FELVILÁGOSÍTÁSBAN VALÓ RÉSZVÉTEL SZERINT

Kapott-e az iskolában felvilágosítást a fogamzásgátlásról	Összesen	A védekezés módszere											
		naptár-mód-szer	meg-szaki-tott érin-tekés	hüvely-öblítés	Condom	Pesszá-rium	kémiai mód-szer	méhen belüli eszköz	Posti-nor	Ovidon	Conti-nuin	Rigevi-don	Bise-cu-rin és egyéb orális mód-szerek

Szám

Összesen	279	4	52	4	23	2	7	1	102	40	5	30	8	1
Igen	181	4	33	4	16	1	4	-	72	21	3	18	4	1
Nem	98	-	19	-	7	1	3	1	30	19	2	12	4	-

Százalék³

Összesen	100,00	1,43	18,64	1,43	8,24	0,72	2,51	0,36	36,56	14,34	1,79	10,75	2,87	0,36
Igen	100,00	2,21	18,23	2,21	8,84	0,55	2,21	-	39,78	11,60	1,66	9,94	2,21	0,55
Nem	100,00	-	19,39	-	7,14	1,02	3,06	1,02	30,61	19,39	2,04	12,24	4,08	-

³A védekezők százalékában.

56. A VÉDEKEZÉS ELUTASÍTÁSÁNAK INDOKA A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Össze-sen	Miért nem védekezett a teherbéesés ellen									
		nem akart orvoshoz fordulni	nem ismert meg-felelő véde-kezési mód-szert	szülni kívánt	orvos nem írta fel	tartott a védekezési módszerek mellékha-tásától	férje kíván-ságára	nem gondolt arra, hogy terhes lesz	védeke-zett, de nem rendsze-resen	egyéb	védeke-zett

Szám

Összesen	1393	134	71	424	55	135	152	98	17	13	294
14 éves	5	-	1	2	-	1	-	-	-	-	1
15 éves	106	15	8	17	10	3	11	13	1	1	27
16 éves	426	44	23	121	26	38	46	38	4	5	81
17 éves	856	75	39	284	19	93	95	47	12	7	185

Százalék

Összesen	100,00	9,62	5,10	30,44	3,95	9,69	10,91	7,04	1,22	0,93	21,11
14 éves	100,00	-	20,00	40,00	-	20,00	-	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	14,15	7,55	16,04	9,43	2,83	10,38	12,26	0,94	0,94	25,47
16 éves	100,00	10,33	5,40	28,40	6,10	8,92	10,80	8,92	0,94	1,17	19,01
17 éves	100,00	8,76	4,56	33,18	2,22	10,86	11,10	5,49	1,40	0,82	21,61

57. GONDOLT-E A TERHESSÉG MEGSZAKÍTÁSÁRA A KÉRDEZETT, KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Gondolt-e a terhesség megszakítására	
		igen	nem

Szám

Összesen	1393	227	1166
14 éves	5	-	5
15 éves	106	26	80
16 éves	426	83	343
17 éves	856	118	738

Százalék

Összesen	100,00	16,30	83,70
14 éves	100,00	-	100,00
15 éves	100,00	24,53	75,47
16 éves	100,00	19,48	80,52
17 éves	100,00	13,79	86,21

58. MIKOR GONDOLT ARRA, HOGY TERHES, KORÉV SZERINT

Mikor gondolt a terhességre: hétök	Összesen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves

	Szám				
	Összesen	1393	5	106	426
01 hét és kevesebb	4	-	1	1	2
02 hét	20	-	-	6	20
03 hét	55	-	6	19	30
04 hét	320	-	25	102	193
05 hét	166	2	11	50	103
06 hét	253	1	11	74	167
07 hét	57	-	3	25	29
08 hét	257	-	26	77	154
09 hét	32	1	2	11	16
10 hét	69	-	7	20	42
11 hét	13	-	3	2	8
12 hét	43	1	4	10	28
13 hét	14	-	-	4	10
14 hét	16	-	2	7	7
15 hét	4	-	-	1	3
16 hét	21	-	1	5	15
17 hét	5	-	-	-	5
18 hét	10	-	1	3	6
19 hét	1	-	-	1	-
20 hét	8	-	1	2	5
21 hét	2	-	-	1	1
22 hét	2	-	-	1	1
23 hét	-	-	-	-	-
24 hét	2	-	-	1	1
25 hét	1	-	-	-	1
26 hét	1	-	-	1	-
27 hét	-	-	-	-	-
28 hét	-	-	-	-	-
29 hét	-	-	-	-	-
30 hét	-	-	-	-	-
31 hét	-	-	-	-	-
32 hét	1	-	1	-	-
33 hét	-	-	-	-	-
34 hét	-	-	-	-	-
35 hét	-	-	-	-	-
36 hét	-	-	-	-	-
37 hét	-	-	-	-	-
38 hét	-	-	-	-	-
39 hét	-	-	-	-	-
40 és több hét csak szüléskor nem kíván válaszolni	8	-	1	-	7

	Százalék				
	Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00
01 hét és kevesebb	0,29	-	0,24	0,23	0,23
02 hét	2,01	-	-	1,88	2,34
03 hét	3,95	-	5,06	4,46	3,50
04 hét	22,97	-	23,58	23,94	22,55
05 hét	11,92	40,00	10,38	11,74	12,03
06 hét	18,16	20,00	10,38	17,37	19,51
07 hét	4,09	-	2,83	5,87	3,39
08 hét	10,45	-	24,53	18,08	17,99
09 hét	2,30	20,00	1,89	2,58	2,10
10 hét	4,95	-	6,60	4,09	4,91
11 hét	9,93	-	2,83	6,47	6,93
12 hét	3,09	20,00	3,77	2,35	3,27
13 hét	1,01	-	-	0,94	1,17
14 hét	1,15	-	1,89	1,64	0,82
15 hét	0,29	-	-	0,23	0,35
16 hét	1,51	-	0,94	1,17	1,75
17 hét	0,36	-	-	-	0,58
18 hét	0,72	-	0,94	0,70	0,70
19 hét	0,07	-	-	0,23	-
20 hét	0,57	-	0,94	0,47	0,58
21 hét	0,14	-	-	0,23	0,12
22 hét	0,14	-	-	0,23	0,12
23 hét	-	-	-	-	-
24 hét	0,14	-	-	0,23	0,12
25 hét	0,70	-	-	-	0,12
26 hét	0,70	-	-	0,23	-
27 hét	-	-	-	-	-
28 hét	-	-	-	-	-
29 hét	-	-	-	-	-
30 hét	-	-	-	-	-
31 hét	-	-	-	-	-
32 hét	0,07	-	0,94	-	-
33 hét	-	-	-	-	-
34 hét	-	-	-	-	-
35 hét	-	-	-	-	-
36 hét	-	-	-	-	-
37 hét	-	-	-	-	-
38 hét	-	-	-	-	-
39 hét	-	-	-	-	-
40 és több hét csak szüléskor nem kíván válaszolni	0,57	-	0,94	-	0,82

59. KINEK MONDTA MEG ELŐSZÖR A TERHESSÉGÉT, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Kinek mondta meg először				
		férjének	édes- anyjának	egyéb család- tagjának	barátnőnek	egyéb

Szám

Összesen	1393	1104	234	43	8	4
14 éves	5	3	2	-	-	-
15 éves	106	80	24	2	-	-
16 éves	426	326	83	16	1	-
17 éves	856	695	125	25	7	4

Százalék

Összesen	100,00	79,25	16,80	3,09	0,57	0,29
14 éves	100,00	60,00	40,00	-	-	-
15 éves	100,00	75,47	22,64	1,89	-	-
16 éves	100,00	76,53	19,48	3,76	0,23	-
17 éves	100,00	81,19	14,60	2,92	0,82	0,47

60. FÉRJÉNEK MIKOR MONDTA MEG, HOGY TERHES, KORÉV SZERINT

Férjének mikor mondta meg	Összesen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves

	Szám					
	Összesen	1793	5	106	426	856
01 hét és kevesebb	3	-	-	1	1	1
02 hét	14	-	-	-	-	10
03 hét	29	-	-	3	8	10
04 hét	198	-	-	18	68	112
05 hét	112	1	-	7	38	66
06 hét	207	1	-	12	49	143
07 hét	36	-	-	3	31	52
08 hét	286	1	-	21	94	170
09 hét	60	-	-	5	22	33
10 hét	105	-	-	9	38	58
11 hét	32	-	-	2	6	24
12 hét	80	1	-	7	20	38
13 hét	27	-	-	1	7	13
14 hét	29	-	-	-	9	20
15 hét	14	-	-	1	4	9
16 hét	31	-	-	4	6	21
17 hét	11	-	-	1	1	9
18 hét	11	-	-	2	4	5
19 hét	6	-	-	1	3	2
20 hét	19	-	-	3	5	11
21 hét	1	-	-	-	-	1
22 hét	5	-	-	1	2	2
23 hét	1	-	-	1	-	-
24 hét	2	-	-	-	1	1
25 hét	4	-	-	-	2	2
26 hét	3	-	-	-	2	1
27 hét	1	-	-	-	-	1
28 hét	4	-	-	1	-	3
29 hét	-	-	-	-	-	-
30 hét	-	-	-	-	-	-
31 hét	-	-	-	-	-	-
32 hét	1	-	-	1	-	-
33 hét	-	-	-	-	-	-
34 hét	-	-	-	-	-	-
35 hét	-	-	-	-	-	-
36 hét	-	-	-	-	-	-
37 hét	-	-	-	-	-	-
38 hét	-	-	-	-	-	-
39 hét	-	-	-	-	-	-
40 és több hét	-	-	-	-	-	-
nem mondta meg	9	1	-	1	1	6
nem kíván válaszolni	2	-	-	-	-	2

	Százalék					
	Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
01 hét és kevesebb	0,22	-	-	0,94	0,27	0,12
02 hét	1,01	-	-	-	0,94	1,17
03 hét	2,08	-	-	2,83	1,88	2,10
04 hét	14,21	-	-	16,98	15,96	13,06
05 hét	6,04	20,00	-	6,40	8,92	7,71
06 hét	14,85	20,00	-	11,32	11,50	16,94
07 hét	6,17	-	-	2,83	7,28	6,07
08 hét	20,52	20,00	-	19,81	22,07	19,86
09 hét	4,31	-	-	4,72	5,15	3,86
10 hét	7,54	-	-	8,49	8,92	6,78
11 hét	2,30	-	-	1,89	1,41	2,80
12 hét	5,74	20,00	-	6,60	4,69	6,07
13 hét	1,94	-	-	0,94	1,64	2,22
14 hét	2,08	-	-	-	2,11	2,34
15 hét	1,01	-	-	0,94	0,94	1,03
16 hét	2,23	-	-	3,77	1,41	2,43
17 hét	0,79	-	-	0,94	0,23	1,05
18 hét	0,79	-	-	1,89	0,94	0,58
19 hét	0,43	-	-	0,94	0,70	0,23
20 hét	1,36	-	-	2,83	1,17	1,29
21 hét	0,07	-	-	-	-	0,12
22 hét	0,36	-	-	0,94	3,47	0,23
23 hét	0,07	-	-	0,94	-	-
24 hét	0,14	-	-	-	0,23	0,12
25 hét	0,29	-	-	-	0,47	0,23
26 hét	0,22	-	-	-	0,47	0,12
27 hét	0,07	-	-	-	-	0,12
28 hét	0,29	-	-	0,94	-	0,35
29 hét	-	-	-	-	-	-
30 hét	-	-	-	-	-	-
31 hét	-	-	-	-	-	-
32 hét	0,07	-	-	0,94	-	-
33 hét	-	-	-	-	-	-
34 hét	-	-	-	-	-	-
35 hét	-	-	-	-	-	-
36 hét	-	-	-	-	-	-
37 hét	-	-	-	-	-	-
38 hét	-	-	-	-	-	-
39 hét	-	-	-	-	-	-
40 és több hét	-	-	-	-	-	-
nem mondta meg	0,65	20,00	-	0,94	0,23	0,70
nem kíván válaszolni	0,14	-	-	-	-	0,23

61. SZÜLEINEK MIKOR MONDTA MEG A TERHESSÉGÉT, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Szüleinek mikor mondta meg						
		8 héten belül	9-12 hét között	13-16 hét között	17-20 hét között	21-40 hét és több	nem mondta meg	nem kíván válaszolni

Szám

Összesen	1393	607	371	166	89	45	71	44
14 éves	5	1	2	2	-	-	-	-
15 éves	106	35	31	19	7	8	4	2
16 éves	426	204	107	44	22	14	24	11
17 éves	856	367	231	101	60	23	43	31

Százalék

Összesen	100,00	43,58	26,63	11,92	6,39	3,23	5,10	3,16
14 éves	100,00	20,00	40,00	40,00	-	-	-	-
15 éves	100,00	33,02	29,25	17,92	6,60	7,55	3,77	1,89
16 éves	100,00	47,89	25,12	10,33	5,16	3,29	5,63	2,58
17 éves	100,00	42,87	26,99	11,80	7,01	2,69	5,02	3,62

62. TERHESSÉGÉT AZ ORVOS MIKOR ÁLLAPÍTOTTA MEG

Terhességét az orvos mikor állapította meg	Összesen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves

Szám

Összesen	1393	5	106	420	856
04 hét és kevesebb	27	-	1	9	17
05 hét	32	-	2	10	20
06 hét	148	1	10	41	96
07 hét	97	-	3	36	58
08 hét	235	-	10	71	154
09 hét	90	1	6	31	52
10 hét	146	-	10	49	87
11 hét	66	1	3	21	41
12 hét	142	2	15	36	89
13 hét	62	-	6	19	37
14 hét	55	-	1	20	34
15 hét	34	-	4	9	21
16 hét	70	-	10	17	43
17 hét	25	-	1	5	19
18 hét	23	-	4	6	13
19 hét	21	-	2	8	11
20 hét	36	-	5	11	20
21 hét	10	-	2	4	4
22 hét	13	-	2	3	8
23 hét	5	-	2	-	3
24 hét	9	-	1	4	4
25 hét	7	-	-	3	4
26 hét	7	-	-	2	5
27 hét	4	-	-	1	3
28 hét	11	-	2	3	6
29 hét	1	-	1	-	-
30 hét	1	-	-	1	-
31 hét	2	-	-	-	2
32 hét	2	-	1	1	-
33 hét	3	-	-	2	1
34 hét	4	-	1	2	1
35 hét	-	-	-	-	-
36 hét	-	-	-	-	-
37 hét	-	-	-	-	-
38 hét	-	-	-	-	-
39 hét	1	-	-	-	1
40 hét és több	-	-	-	-	-
csak azüleskor nem volt orvosnál	-	-	-	-	-
nem kíván válaszolni	4	-	1	1	2

Százalék

Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
04 hét és kevesebb	1,94	-	0,94	2,11	1,99
05 hét	2,30	-	1,89	2,35	2,34
06 hét	10,62	20,00	3,43	8,62	11,21
07 hét	6,96	-	2,83	8,45	6,78
08 hét	16,87	-	9,43	16,67	17,59
09 hét	6,46	20,00	5,06	7,28	6,07
10 hét	10,48	-	9,43	11,50	10,16
11 hét	4,74	20,00	2,03	4,93	4,78
12 hét	10,19	40,00	14,15	8,45	10,40
13 hét	4,45	-	5,60	4,46	4,32
14 hét	3,95	-	0,94	4,69	3,97
15 hét	2,44	-	3,77	2,11	2,45
16 hét	5,03	-	9,43	3,99	5,02
17 hét	1,79	-	0,94	1,17	2,22
18 hét	1,65	-	3,77	1,41	1,52
19 hét	1,51	-	1,89	1,88	1,29
20 hét	2,58	-	4,72	2,58	2,94
21 hét	0,72	-	1,89	0,94	0,47
22 hét	0,93	-	1,89	0,76	0,51
23 hét	0,36	-	1,89	-	0,35
24 hét	0,65	-	0,94	0,94	0,47
25 hét	0,50	-	-	0,70	0,47
26 hét	0,50	-	-	0,47	0,58
27 hét	0,29	-	-	0,23	0,35
28 hét	0,78	-	1,89	0,70	0,70
29 hét	0,07	-	-	-	-
30 hét	0,07	-	-	0,23	-
31 hét	0,14	-	-	-	0,23
32 hét	0,14	-	0,94	0,23	-
33 hét	0,22	-	-	0,47	0,12
34 hét	0,29	-	0,94	0,47	0,12
35 hét	-	-	-	-	-
36 hét	-	-	-	-	-
37 hét	-	-	-	-	-
38 hét	-	-	-	-	-
39 hét	0,07	-	-	-	0,12
40 hét és több	-	-	-	-	-
csak azüleskor nem volt orvosnál	-	-	-	-	-
nem kíván válaszolni	0,29	-	0,94	0,23	0,23

63. A SZÜLŐK VÉLEMÉNYE A TERHESSÉGRŐL A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT⁴

Korév	Össze- sen	Örültek, termé- szetesnek tartották	Mellette álltak, támo- gatták	Sajnálták	Miért nem szólt előbb, miért nem kért tanácsot	Első gyerme- ket ne vetesse el, rábe- szélték a szülésre	Korainak tartották életkora miatt	Korainak tartották, mert már van gyermeke	Házasad- janak össze	Közöm- bősek voltak, nem szóltak semmit	Szégycell- ték, meg- dőbben- tek, csalódtak benne, csodál- koztak	Bele- törődtek, bele- egyeztek	Ha már igy történt, szülje meg	El- zavarták otthonról	Hara- gudtak, vesze- kedtek	Szakit- lassa- meg	Nem tartja a kap- csolatot szüleivel	Rábízták a dön- tést
-------	---------------	--	--	-----------	---	---	--	---	----------------------------	--	---	---	--	------------------------------	--------------------------------------	--------------------------	--	----------------------------

Szám

Összesen	1393	348	25	9	27	73	235	28	157	142	44	153	145	9	206	132	46	87
14 éves	5	-	1	-	-	-	3	-	-	-	1	-	1	-	-	2	-	-
15 éves	106	3	1	1	4	8	19	-	20	11	6	14	14	2	25	12	1	9
16 éves	426	86	6	2	8	22	82	8	46	41	14	58	54	1	67	56	13	32
17 éves	856	259	17	6	15	43	131	20	91	90	23	81	76	6	114	62	32	46

Százalék

Összesen	100,00	24,98	1,79	0,65	1,94	5,24	16,87	2,01	11,27	10,19	3,16	10,98	10,41	0,65	14,79	9,48	3,30	6,25
14 éves	100,00	-	20,00	-	-	-	60,00	-	-	-	20,00	-	20,00	-	-	40,00	-	-
15 éves	100,00	2,83	0,94	0,94	3,77	7,55	17,92	-	18,87	10,38	5,66	13,21	13,21	1,89	23,58	11,32	0,94	8,49
16 éves	100,00	20,19	1,41	0,47	1,88	5,16	19,25	1,88	10,80	9,62	3,29	13,62	12,68	0,23	15,73	13,15	3,05	7,51
17 éves	100,00	30,26	1,99	0,70	1,75	5,02	15,30	2,34	10,63	10,51	2,69	9,46	8,88	0,70	13,32	7,24	3,74	5,37

⁴ Mivel egy válaszadó több motívumot is említhetett, a százalékok összege a 100-at meghaladja.

64. A SZÜLÉS MELLETT SZÓLÓ INDOKOK A KÉRDEZETTEK KORÉVE SZERINT⁵

Korév	Összesen	El akart kerülni otthonról	Bizott abban, hogy partnere feleségül veszi	Későn vette észre, hogy terhes	Partnere akarta a gyermeket	A család beszélt rá	A terhesség sietette a házasságkötést	Félt az AB-tól	Mindenképpen szülni akart	Egyéb
-------	----------	----------------------------	---	--------------------------------	-----------------------------	---------------------	---------------------------------------	----------------	---------------------------	-------

Szám

Összesen	1393	62	40	105	508	85	619	194	380	18
14 éves	5	1	-	-	2	1	2	1	1	-
15 éves	106	4	5	11	37	16	59	19	9	2
16 éves	426	24	15	30	157	29	210	64	96	5
17 éves	856	33	20	64	312	39	348	110	274	11

Százalék

Összesen	100,00	4,45	2,87	7,54	36,47	6,10	44,44	13,93	27,28	1,29
14 éves	100,00	20,00	-	-	40,00	20,00	40,00	20,00	20,00	-
15 éves	100,00	3,77	4,72	10,38	34,91	15,09	55,66	17,92	8,49	1,89
16 éves	100,00	5,63	3,52	7,04	36,85	6,81	49,30	15,02	22,54	1,17
17 éves	100,00	3,86	2,34	7,48	36,45	4,56	40,65	12,85	32,01	1,29

⁵ A megkérdezettek száma a több válaszadás lehetősége miatt nem adja ki az összesent. - Mivel egy válaszadó több okot is említhetett, a százalékok összege a 100-at meghaladja.

65. FOKOZOTT GONDOZOTT TERHES VOLT-E A KÉRDEZETT, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Fokozott gondozott volt-e		
		igen	nem	nem volt orvosnál

Szám

Összesen	1393	408	985	-
14 éves	5	2	3	-
15 éves	106	33	73	-
16 éves	426	108	318	-
17 éves	856	265	591	-

Százalék

Összesen	100,00	29,29	70,71	-
14 éves	100,00	40,00	60,00	-
15 éves	100,00	31,13	68,87	-
16 éves	100,00	25,35	74,65	-
17 éves	100,00	30,96	69,04	-

66. A FOKOZOTT GONDOZÁSBAVÉTEL OKA A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Össze- sen	A fokozott gondozottság oka																				
		nem volt fokozott gondozott terhes	az AB kérelmet elutasították	terhelo szulészi esemény	terhelo betegségl előzmény	terhelo müttel előzmény	jelen terhességgel kapcsolatos veszélyeztettség	egyéb szövődmények	a terhesség megszakadásának jelei	fenyegető koraszülés, illetve méhizomzáró müttel	habitális vetélés	habitális koraszülés	késői terhességi vérzés	terhességi toxicozis	szívbetegség	cukorbetegség	nephrológiai megbetegedés	vérképző rendszerbeli megbetegedés	érrendszeri betegség	TBC	daganat	egyéb megbetegedés

Szám

Összesen	1392	985	5	19	6	4	43	23	41	57	-	-	1	46	1	8	20	11	3	2	1	16	59	-
14 éves	5	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
15 éves	108	73	-	1	2	1	2	1	8	3	-	-	-	3	-	-	4	3	-	-	-	1	4	-
16 éves	426	318	1	3	-	1	8	6	21	12	-	-	1	17	-	1	1	2	1	-	-	7	26	-
17 éves	856	591	4	15	4	2	33	16	52	42	-	-	-	26	3	7	14	6	2	2	1	7	28	-

Százalék

Összesen	100,00	70,71	0,36	1,36	0,43	0,29	3,09	1,65	5,81	4,09	-	-	0,07	3,30	0,22	0,57	1,44	0,79	0,22	0,14	0,07	1,15	4,24	-
14 éves	100,00	60,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20,00	20,00	-
15 éves	100,00	69,87	-	0,94	1,89	0,94	1,89	0,94	7,55	2,83	-	-	-	2,83	-	-	3,77	2,83	-	-	-	0,94	3,77	-
16 éves	100,00	74,65	0,23	0,70	-	0,23	1,88	1,41	4,93	2,82	-	-	0,23	3,99	-	0,23	0,23	0,47	0,23	-	-	1,64	6,10	-
17 éves	100,00	69,04	0,47	1,75	0,47	0,23	3,86	1,87	6,07	4,91	-	-	-	3,04	0,35	0,82	1,75	1,70	0,23	0,23	0,12	0,82	3,27	-

67. VOLT-E BETEG A TERHESSÉG ALATT, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Volt-e beteg terhessége alatt	
		igen	nem

Szám

Összesen	1393	371	1022
14 éves	5	-	5
15 éves	106	26	80
16 éves	426	108	318
17 éves	856	237	619

Százalék

Összesen	100,00	26,63	73,37
14 éves	100,00	-	100,00
15 éves	100,00	24,53	75,47
16 éves	100,00	25,35	74,65
17 éves	100,00	27,69	72,31

68. VOLT-E KÓRHÁZBAN A TERHESSÉG ALATT AZ ANYA, KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Volt-e kórházban	
		igen	nem

Szám

Összesen	1393	450	943
14 éves	5	1	4
15 éves	106	30	76
16 éves	426	128	298
17 éves	856	291	565

Százalék

Összesen	100,00	32,30	67,70
14 éves	100,00	20,00	80,00
15 éves	100,00	28,30	71,70
16 éves	100,00	30,05	69,95
17 éves	100,00	34,00	66,00

69. A SZÜLÉS SZÖVŐDMÉNYE A BETEGSÉGEK NEMZETKÖZI OSZTÁLYOZÁSA ALAPJÁN,
AZ ANYA ÉLETKORA SZERINT⁶

Szülés szövődménye	Összesen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves
		Szám			
Összesen	1393	5	106	426	856
606.1	1	-	-	1	-
641.1	1	-	-	-	1
641.2	1	-	-	-	1
642.4	4	-	1	2	1
642.5 Koraszülés	2	-	-	1	1
644.1	137	-	7	38	92
645.0	12	-	4	4	4
646.1	1	-	-	-	1
648.0	2	-	-	-	2
648.5	1	-	-	1	-
650.0 Rendes szülés, szövőd- mény nélkül	916	2	72	274	568
651.0	3	-	-	1	3
652.0 Medencevégű fekvés fordítás említése nélkül	34	-	4	12	18
652.4	2	-	-	1	1
652.5	1	-	-	-	1
652.8	2	-	-	1	1
653.1	3	-	-	2	1
653.4 Magzat-medence tér- aránytalanság	24	-	2	7	15
654.0	1	-	-	1	-
654.1	1	-	-	1	-
654.2	1	-	-	-	1
655.0	1	-	-	1	-
656.1	4	-	1	-	3
656.3 Magzati distress	32	1	2	17	12
656.4	7	-	-	3	4
656.5	3	-	-	1	2
657.0	2	-	-	-	2
658.1 Idő előtti burokrepedés	45	-	2	11	32
658.9	1	-	-	1	-
659.1	1	-	-	-	1
661.0 Elsődleges fájás- gyengeség	33	-	2	10	21
661.1 Másodlagos fájás- gyengeség	22	-	3	8	11
661.3	1	-	-	1	-
662.2	1	-	-	-	1
663.0	2	-	-	-	2
663.1 Nyakra tekeredett köldökzsinór	19	1	2	9	7
663.2	1	-	-	-	1
663.3	10	-	1	3	6
664.1	2	-	-	1	1
665.3 Méhnyak-repedés	15	-	-	2	13
665.4	1	-	-	-	1
666.0	7	-	-	4	3
666.1	3	-	-	1	2
667.0	2	-	-	1	1
667.1	5	1	-	1	3
669.7 Császármetszéses szülés	20	-	3	4	13
674.2	2	-	-	-	2
688.1	1	-	-	-	1

⁶A szövődmény szöveges megjelölését csak a nagyobb gyakorisággal előforduló esetekben emeltük ki.

69. A SZÜLÉS SZÖVÖDMÉNYE A BETEGSÉGEK NEMZETKÖZI OSZTÁLYOZÁSA ALAPJÁN,
AZ ANYA ÉLETKORA SZERINT⁶ (folytatás)

Szülés szövödménye	Összesen	Korév			
		14 éves	15 éves	16 éves	17 éves
		Százalék			
Összesen	100,00	0,36	7,61	30,58	61,45
606.1	100,00	-	-	100,00	-
641.1	100,00	-	-	-	100,00
641.2	100,00	-	-	-	100,00
642.4	100,00	-	25,00	50,00	25,00
642.5 Koraszülés	100,00	-	-	50,00	50,00
644.1	100,00	-	5,11	27,74	67,15
645.0	100,00	-	33,33	33,33	33,33
646.1	100,00	-	-	-	100,00
648.0	100,00	-	-	-	100,00
648.5	100,00	-	-	100,00	-
650.0 Rendes szülés, szövödmény nélkül	100,00	0,22	7,86	29,91	62,01
651.0	100,00	-	-	33,33	66,67
652.2 Medencevégű fekvés fordítás említése nélkül	100,00	-	11,76	35,29	52,94
652.4	100,00	-	-	50,00	50,00
652.5	100,00	-	-	-	100,00
652.8	100,00	-	-	50,00	50,00
653.1	100,00	-	-	66,67	33,33
653.4 Magzat-medence téráránytalanság	100,00	-	8,33	29,17	62,50
654.0	100,00	-	-	100,00	-
654.1	100,00	-	-	100,00	-
654.2	100,00	-	-	-	100,00
655.0	100,00	-	-	100,00	-
656.1	100,00	-	25,00	-	75,00
656.3 Magzati distress	100,00	3,13	6,25	53,13	37,50
656.4	100,00	-	-	42,86	57,14
656.5	100,00	-	-	33,33	66,67
657.0	100,00	-	-	-	100,00
658.1 Idő előtti burokrepedés	100,00	-	4,44	24,44	71,11
658.9	100,00	-	-	100,00	-
659.1	100,00	-	-	-	100,00
661.0 Elsődleges fájás-gyengeség	100,00	-	6,06	30,30	63,64
661.1 Másodlagos fájás-gyengeség	100,00	-	13,64	36,36	50,00
661.3	100,00	-	-	100,00	-
662.2	100,00	-	-	-	100,00
663.0	100,00	-	-	-	100,00
663.1 Nyakra tekeredett köldökzsinór	100,00	5,26	10,53	47,37	36,84
663.2	100,00	-	-	-	100,00
663.3	100,00	-	10,00	30,00	60,00
664.1	100,00	-	-	50,00	50,00
665.3 Méhnyak-repedés	100,00	-	-	13,33	86,67
665.4	100,00	-	-	-	100,00
666.0	100,00	-	-	57,14	42,86
666.1	100,00	-	-	33,33	66,67
667.0	100,00	-	-	50,00	50,00
667.1	100,00	20,00	-	20,00	60,00
669.7 Császármetszéses szülés	100,00	-	15,00	20,00	65,00
674.2	100,00	-	-	-	100,00
688.1	100,00	-	-	-	100,00

⁶A szövödmény szöveges megjelölését csak a nagyobb gyakorisággal előforduló esetekben emeltük ki.

70. A GYERMEK SZÜLETÉSI SÚLYA AZ ANYA KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	A gyermek születési súlya (g)							
		- 999	1000-1499	1500-1999	2000-2499	2500-2999	3000-3499	3500-3999	4000-

Szám

Összesen	1393	5	16	28	137	471	507	204	25
14 éves	5	-	-	-	-	2	1	2	-
15 éves	106	-	-	2	8	39	37	18	2
16 éves	426	3	4	10	41	142	154	67	5
17 éves	856	2	12	16	88	288	315	117	18

Százalék

Összesen	100,00	0,36	1,15	2,01	9,83	33,81	36,40	14,64	1,79
14 éves	100,00	-	-	-	-	40,00	20,00	40,00	-
15 éves	100,00	-	-	1,89	7,55	36,79	34,91	16,98	1,89
16 éves	100,00	0,70	0,94	2,35	9,62	33,33	36,15	15,73	1,17
17 éves	100,00	0,23	1,40	1,87	10,28	33,64	36,80	13,67	2,10

71. A TERHESSÉGI HETEK SZÁMA AZ ANYA KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	A terhességi hetek száma						
		- 21	22-27	28-31	32-35	36	37-40	41-

Szám

Összesen	1393	-	2	15	73	78	1031	194
14 éves	5	-	-	-	-	-	3	2
15 éves	106	-	-	-	6	3	77	20
16 éves	426	-	-	5	25	22	307	67
17 éves	856	-	2	10	42	53	644	105

Százalék

Összesen	100,00	-	0,14	1,08	5,24	5,60	74,01	13,93
14 éves	100,00	-	-	-	-	-	60,00	40,00
15 éves	100,00	-	-	-	5,66	2,83	72,64	18,87
16 éves	100,00	-	-	1,17	5,87	5,16	72,07	15,73
17 éves	100,00	-	0,23	1,17	4,91	6,19	75,23	12,27

72. A KÉRDEZETT VÉLEMÉNYE ARRÓL, HOGY MI OKOZZA A LEGNAGYOBB PROBLÉMÁT, NEHÉZSÉGET, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Mi okozza a legnagyobb nehézséget									
		lakás	anyagiak	gyermek- nevelés	fiatalok, tapasztalatlanok	lekötöttség	férj jelenleg katona	férjjel kapcsolatos probléma	nincs semmi problémája	egyéb	nem tudja

Szám

Összesen	1393	416	155	52	34	13	45	7	189	21	461
14 éves	5	2	-	-	-	-	1	-	-	-	2
15 éves	106	24	8	5	7	-	4	-	12	2	44
16 éves	426	122	45	20	11	4	10	3	57	6	148
17 éves	856	268	102	27	16	9	30	4	120	13	267

Százalék

Összesen	100,00	29,86	11,13	3,73	2,44	0,93	3,23	0,50	13,57	1,51	33,09
14 éves	100,00	40,00	-	-	-	-	20,00	-	-	-	40,00
15 éves	100,00	22,64	7,55	4,72	6,60	-	3,77	-	11,32	1,89	41,51
16 éves	100,00	28,64	10,56	4,69	2,58	0,94	2,35	0,70	13,38	1,41	34,74
17 éves	100,00	31,31	11,92	3,15	1,87	1,05	3,50	0,47	14,02	1,52	31,19

73. A KÉRDEZETT VÉLEMÉNYE ARRÓL, HOGY KIVÁN-E MÉG GYERMEKET SZÜLNI, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Kiván-e még szülni			
		*igen	bizonyos feltételek mellett	nem	nem kíván válaszolni

Szám

Összesen	1393	1022	64	255	52
14 éves	5	4	-	1	-
15 éves	106	83	5	15	3
16 éves	426	304	25	82	17
17 éves	856	631	36	157	32

Százalék

Összesen	100,00	73,37	4,59	18,31	3,73
14 éves	100,00	80,00	-	20,00	-
15 éves	100,00	78,30	4,72	14,15	2,83
16 éves	100,00	71,36	5,40	19,25	3,99
17 éves	100,00	73,71	4,21	18,34	3,74

74. A FIATALKORU ANYA CSALÁDTERVEI, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Hány gyermeket kíván a jelenlegin kívüli szülni				
		egyet	kettőt	hármat vagy többet	nem tudja hányat	csak bizonyos feltételek esetén, illetve nem akar

Szám

Összesen	1393	860	148	8	6	371
14 éves	5	4	-	-	-	1
15 éves	106	67	15	-	1	23
16 éves	426	244	53	5	2	122
17 éves	856	545	80	3	3	225

Százalék

Összesen	100,00	61,74	10,62	0,57	0,43	26,63
14 éves	100,00	80,00	-	-	-	20,00
15 éves	100,00	63,21	14,15	-	0,94	21,70
16 éves	100,00	57,28	12,44	1,17	0,47	28,64
17 éves	100,00	63,67	9,35	0,35	0,35	26,29

75. A KÖVETKEZŐ GYERMEK SZÜLETÉSÉNEK TERVEZETT IDŐPONTJA
A KÉRDEZETT KORÉVE SZERINT

Korév	Összesen	Hány év múlva akar szülni				
		1 év múlva	2 év múlva	3 év vagy több	nem tudja mikor	nem kíván több gyermeket

		Szám				
Összesen	1393	14	196	762	50	371
14 éves	5	-	1	3	-	1
15 éves	106	-	9	69	5	23
16 éves	426	2	52	237	13	122
17 éves	856	12	134	453	32	225

		Százalék				
Összesen	100,00	1,01	14,07	54,70	3,59	26,63
14 éves	100,00	-	20,00	60,00	-	20,00
15 éves	100,00	-	8,49	65,09	4,72	21,70
16 éves	100,00	0,47	12,21	55,63	3,05	28,64
17 éves	100,00	1,40	15,65	52,92	3,74	26,29

76. A KÉRDEZETT TOVÁBBTANULÁSI TERVEI, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Tanulási terve		
		van	nincs	nem tudja

		Szám		
Összesen	1393	640	535	218
14 éves	5	2	3	-
15 éves	106	54	35	17
16 éves	426	211	147	68
17 éves	856	373	350	133

		Százalék		
Összesen	100,00	45,94	34,41	15,65
14 éves	100,00	40,00	60,00	-
15 éves	100,00	50,94	33,02	16,04
16 éves	100,00	49,53	34,51	15,96
17 éves	100,00	43,57	40,89	15,54

77. A KÉRDEZETT TANULÁSI TERVE, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Mit szeretne tanulni					
		általános iskolát befejezni	középiskolát végezni	szakmát tanulni	egyetemet, főiskolát végezni	nem tudja	nincs tanulási terve
Szám							
Összesen	1393	27	238	354	13	8	753
14 éves	5	-	1	1	-	-	3
15 éves	106	2	15	36	1	-	52
16 éves	426	10	66	130	2	3	215
17 éves	856	15	156	187	10	5	483
Százalék							
Összesen	100,00	1,94	17,09	25,41	0,93	0,57	54,06
14 éves	100,00	-	20,00	20,00	-	-	60,00
15 éves	100,00	1,89	14,15	33,96	0,94	-	49,06
16 éves	100,00	2,35	15,49	30,52	0,47	0,70	50,47
17 éves	100,00	1,75	18,22	21,85	1,17	0,58	56,43

78. A KÉRDEZETT VÉLEMÉNYE ARRÓL, HOGY MIÉRT NEM KIVÁN TOVÁBB TANULNI, KORÉV SZERINT

Korév	Összesen	Milyen akadálya van a tanulásnak						
		nincs kedve, nem szeret tanulni	otthon akar maradni, nem akar dolgozni	nincs lehetősége, ideje a gyermek mellett	nincs lehetősége, bármely más ok miatt	elég a jelenlegi iskolai végzettsége	dolgozni akar	van tanulási terve, illetve nem tudja
Szám								
Összesen	1393	224	40	121	24	87	39	858
14 éves	5	-	-	1	-	-	2	2
15 éves	106	13	1	8	5	3	5	71
16 éves	426	53	21	38	9	12	14	279
17 éves	856	158	18	74	10	72	18	506
Százalék								
Összesen	100,00	16,08	2,87	8,69	1,72	6,25	2,80	61,59
14 éves	100,00	-	-	20,00	-	-	40,00	40,00
15 éves	100,00	12,26	0,94	7,55	4,72	2,83	4,72	66,98
16 éves	100,00	12,44	4,93	8,92	2,11	2,82	3,29	65,49
17 éves	100,00	18,46	2,10	8,64	1,17	8,41	2,10	59,11

A NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZET
KÖZLEMÉNYEI

A Népeségtudományi Kutató Intézet közleményei sorozatban eddig az alábbi kötetek jelentek meg:

1. Magyarország megyénkénti népességének várható alakulása, 1960. I. -1980. I. között, 1963/1.
2. A nyugdíjasok helyzete, 1963/2.
3. A korbevallás megbízhatóságának vizsgálatai az 1960. évi népszámlálásnál, 1964/1.
4. Magyarország népességének demográfiai jellemzői régióként, 1965/1.
5. A válások okai, 1965/2.
6. A budapesti nyugdíjasok helyzete és problémái, 1965/3.
7. A társadalmi átrétegződés és demográfiai hatásai I. Budapesten és a városokban, 1965/4.
8. A népesség foglalkozásának változása 1960-1963 között, 1965/5.
9. Vizsgálatok a népesség területi eloszlásának alakulásáról Magyarországon 1900-1960, 1966/1.
10. Lakásdemográfiai adatok, 1966/2.
11. A szociális intézetek és gondozottaik helyzete, 1966/3.
12. Magyarország népességének területi előreszámítása, 1966/4.
13. A magyar leíró statisztika fejlődése, 1966/5.
14. Termékenységi adatok, 1966/6.
15. A demográfiai tényezők hatása a művelődésre, 1967/1.
16. Iskolai végzettség és szakképzettség, 1967/2.
17. Magyarország népességének gazdasági korfái, 1967/3.
18. Nemzetiségek demográfiai sajátosságai Baranya megyében, 1968/1.
19. Magyarország népességének előreszámítása, 1966-2001, 1968/2.
20. A magyar történeti demográfia a II. világháború után, 1968/3, (angol nyelven).
21. Történeti demográfiai kollokvium, Budapest, 1965, 1968/4, (francia, angol és német nyelven).
22. Demográfiai jellemzők a települések nagyságcsoportja szerint, 1900-1960, 1968/5.
23. A Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézetének évkönyve, 1963-1964, 1968/6, (magyar és angol nyelven).
24. Alkoholizmus, 1968/7.
25. Gyermekgondozási segély, 1969/1.
26. Kutatási módszerek a termékenység és a családtervezés vizsgálatára: Magyar tapasztalatok, 1969/2, (angol nyelven).
27. Családtervezés Magyarországon. Az 1966. évi termékenységi és családtervezési vizsgálat (TCS) fontosabb adatai, 1970/1.
28. Gyermekgondozási segély, 1970/2.
29. 1966. évben egyetemi (főiskolai) felvételre jelentkezettek demográfiai és testfejlettségi vizsgálata, 1970/3.
30. Társadalmi átrétegződés és demográfiai hatásai II. Magyarországon, 1970/4.
31. Családtervezés Magyarországon. Az 1966. évi termékenységi és családtervezési vizsgálat (TCS) fontosabb adatai, 1970/5, (angol nyelven).
32. A IX. Biológiai Vándorgyűlésen elhangzott előadások tartalmi kivonatai, Budapest, 1970. május 6-8., 1970/6, (angol nyelven).
33. Magyarország népességének 1957 óta történt belföldi vándorlásának vizsgálata néhány szempontból, 1971/1, (angol nyelven).
34. Magyarország halandósági táblái 1900/01-től 1967/68-ig, 1971/2.
35. Népesedéspolitikai Magyarországon, 1972/1.
36. Magyarország népességének előreszámítása (1972-2001), 1973/1.
37. Nemzetiségek demográfiai sajátosságai Baranya megyében. II., 1973/2.
38. Magyarország népessége, 1974/1, (angol nyelven).
39. A budapesti alkoholisták és leszármazottaik biodemográfiai vizsgálata (Első szakasz) (Előzetes jelentés), 1974/2.
40. Kriminálitási táblák, 1974/3.
41. A gazdasági korfák módszertani apparátusának felhasználása optimális stabil népességek meghatározására, 1974/4.

42. A társadalmi térbeliség néhány elméleti és gyakorlati problémája, 1975/1.
43. Népesedési kérdésekkel kapcsolatos közvéleménykutatás, 1976/1.
44. Budapesti öngyilkosok vizsgálata 1972., 1976/2.
45. Az 1-60 hónapos budapesti gyermekek testi fejlettsége, szociodemográfiai és morbiditási viszonyai. (Előzetes jelentés), 1977/1.
46. A fiatal gyermekes özvegy nők helyzete, 1979/1.
47. A 16-29 éves fiatalok különböző gazdasági aktivitású csoportjainak helyzetét jellemző adatok, 1979/2.
48. A gyermekvállalásról és a népesedéspolitikáról alkotott vélemények több gyermeket gondozó anyák körében, 1980/1.
49. Magyarország népessége 1980-2021., 1980/2.
50. A budapesti 0 éves népesség demográfiai, egészségügyi és antropometriai vizsgálata, 1981/1.
51. Stabil populációk és szubpopulációk néhány újonnan feltárt tulajdonságáról, 1981/2.
52. A 0-8 éves budapesti gyermekek egyes testméreteinek alakulása, 1982/1.
53. A 18 éves sorköteles fiatalok testi fejlettsége, biológiai, egészségi állapota, 1982/2.
54. Az első házasságkötések alakulása Magyarországon a II. világháború után. (Születési kohorszok házassági táblái), 1983/1.
55. Magyarország népessége 1981-2001, országos népességelőreszámítás, 1983/2.
56. Magyarország népessége 1981-2001, területi népességelőreszámítás, 1983/3.
57. Magyarország népessége 1981-2001, Budapest és az agglomeráció népességének előre-számítása, 1984/1.
58. Magyarország népessége 1981-2001, a megyeszékhelyek népessége, 1984/2.
59. A családok és háztartások előreszámítása, 1981-2001., 1985/1.
60. Közvéleménykutatás népesedési kérdésekről, 1985/2.
61. Családok és háztartások demográfiai jellemzőinek előreszámítása, 1986/1.
62. A terhességmegszakításon átesett 18 éven aluli hajadonok társadalmi-demográfiai jellemzői, 1986/2.